

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XXII

Broj 189

Ožujak 2024.

ISSN 1800-5179

Fides et honor

1215 godina tradicije

Hrvatsko građansko
društvo
Crne Gore-Kotor

AKTUALNO

Za oživljavanje projekata trebamo potporu i Crne Gore i Hrvatske

5. VELJAČE 2024.

Održan Tripundanski bal (FOTO, VIDEO)

VIŠE

FEATURED, NASLOVNICA,
Održan Tripundanski bal
(FOTO, VIDEO)

FEATURED, NASLOVNICA,
Za oživljavanje projekata
trebamo potporu i Crne Gore i
Hrvatske

FEATURED, NASLOVNICA,
HGD poziva na Tripundanski
bal u subotu 3. veljače

Pratite nas i online.

www.hrvaticg.org

Samobitnost hrvatskoga naroda u Boki kotorskoj te Crnoj Gori dugi je niz desetljeća bila potiskivana, nudeći se u neizvornome obliku i u onome koji nije značio puninu njezina sadržaja i smisla.

Bilo bi nesmotreno i previše optimistično smatrati da trenuci koje živimo donose probuđeni, pa i oživljeni smisao ovdašnjega hrvatskog identiteta, a nekoliko je

značajki koje znakovito upućuju na ponovno rađanje svjesnosti njegova očuvanja i javnog življenja.

Zajedništvo i istinska tradicija ponovno i konačno imaju svoju pojavnost i kontekst u opstojnosti zaljevskoga hrvatstva, višestoljetne konstante, potvrđene brojnim materijalnim i duhovnim svjedočanstvima.

Naglasili su to ovogodišnji siječanj i veljača nudeći se kao zamašnjak ovdašnjega „hrvatskog proljeća“ koje, u slučaju buđenja, donosi daleko izvjesniju budućnost ovdašnje hrvatske zajednice. Odbacivanje nametnute inferiornosti te novokomponiranih etnoreligioznih hibridnih tvorevina preduvjet su opstojnosti, dok otvoreno i nesmetano iskazivanje autohtone osobnosti jamči očuvanje vlastite tradicije i kulturnog naslijeđa stvaranoga generacijama.

Povijest upravo pokazuje kako je identitet bokeljskoga Hrvata očuvan bogatom tradicijom koju, uz ono što njeguje drevna bratovština mornara, prepoznaje cijeli svijet. Planetarna potvrda zaljevskoga hrvatstva stoga ne bi trebala biti obveza, već svojevrsna čast multietničke i multikonfesionalne Crne Gore da prihvati i zaštiti sve nacionalne atribute hrvatske zajednice.

Neupitna lojalnost hrvatskoga građanina Crnoj Gori je, s druge strane, najснаžniji način artikulacije prava i potreba hrvatskoga naroda, ali i jamstvo njegove potpune slobode da bude ono što jest - svoj na svome.

Nikola Dončić,
urednik Hrvatskoga glasnika

4	„Sve karike zlatne kolajne Bokeljske mornarice“
9	Prošlost i sadašnjost: Bokeljska mornarica u kontekstu 13. siječnja i Tripundanskih svečanosti
13	Trinaesti siječnja nesporan, godina 805. ili 809.
16	Bratovština kotorskih pomoraca kao vojna organizacija
21	Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori
31	Zajedništvom i tradicijom proslavljen sveti Tripun
39	Tradicionalno održan Tripundanski bal
41	Blagdan sv. Tripuna u Splitu
46	Bokelji dan svoga zaštitnika slavili u Rijeci, Puli i Zagrebu
50	Dubrovčani proslavili sv. Vlahu
53	Blagdan svete Agate obilježen u Mrčevcu
55	Mozaik
63	Tivčanin na čelu Hrvatske ratne mornarice
66	In memoriam: dr. Edita Starović
67	„Poezija bokeljskih Hrvata“
70	Pet stoljeća pjesništva Hrvata u Crnoj Gori
74	Izabrana djela don Pavla Butorca predstavljena u Dubrovniku
79	Koncert sakralne glazbe u čast svetoga Tripuna
81	Lastovski krneva: Fešta istinske tradicije
88	Kalendar koji budi nostalgiju
90	Promocija Godišnjaka Pomorskog muzeja u Kotoru
93	„Punim jedrima“ Mile Moškov
95	Vila
98	Zlatne barakude
101	Branka Bezić Filipović: Najjužnije predstavljen hrvatski autor na svijetu
106	Bračka kamena čipka
110	Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj (86)

Naslovnica: Lode (foto: Nikola Dončić)

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Urednik: **Nikola Dončić**

Uređivački odbor: **Miroslav Marušić, Joško Katelan, Marina Dulović, Jasmina Bajo**

Lektorica: **Sandra Ćudina**

Fotografije: **Boka News, Radio Dux, HRT, Vlada Crne Gore, Središnji državni ured, Bokeljska mornarica, HBBM 809, MORH, History of Croats, Općina Tivat, Općina Kotor, World Aquatics, Hrvatski vaterpolski savez, Hrvatska matica iseljenika, Hina, TZ Split, Travel Croatia, Sveučilište Split, Župa sv. Petra - Bogdašići, NVU „Feral“, Miroslav Marušić, Roko Stjepčević, Stevan Kordić, Aniko Kovacs, Tea Kuzek Marević, Andrej Svitajlo, Frano Kusačić, Dražen Kokorić, Nikola Dončić, predsjednik.me, privatna arhiva**

Grafička priprema i tisak: **Biro Konto - Igalo**

Naklada: 450 primjeraka

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**

Telefon: +382 (0)32 304 232

Faks: +382 (0)32 304 233

E-mail: hgd-kotor@t-com.me

WEB: www.hrvaticg.org

Žiro-računi: **520-361700-17 • 510-4741-76**

Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

„Sve karike zlatne kolajne Bokeljske mornarice“

Tekst i fotografije:
Nikola Dončić

Na svečanoj akademiji Bokeljske mornarice Kotor, održanoj na Karike, 13. siječnja, kada su 809. godine moći sv. Tripuna prenesene u Kotor, potpisan je Sporazum o suradnji izme-

Sporazum o suradnji kojim se obnavljaju pokidane veze i zajednički čuva višestoljetna tradicija potpisale su matica, podružnice i hrvatske bratovštine

đu matične Bokeljske mornarice Kotor i njezinih podružnica u Tivtu i Herceg Novom te hrvatskih bratovština „Bokeljska mornarica 809” u Splitu, Rijeci, Puli i Zagrebu.

Sporazum je iniciralo novo rukovodstvo Bokeljske mornarice Kotor i smatra se povijesno značajnim jer je nakon nekoliko desetljeća ponovno povezo sve organizacije ove drevne bratovštine pomoraca. Izgradnja suradnje i obnavljanje davno pokidanih veza osnovne su smjernice sporazuma, kojim se ponajprije nastoji održati višestoljetna tradicija.

„Uz povezanost i zajedničke nastupe, druženja, razmjenu iskustava i zajedništvo cilj je, prije svega, čuvanje tradicije koja traje dulje od dvanaest stoljeća te unapređenje rada naše organizacije. Uz zajedničke napore želimo očuvati i obogatiti kulturnu baštinu i vjeru koja čini temelj naše organizacije. Nastavit ćemo raditi zajedno, gradeći mostove suradnje, čuvajući naslijeđe i jačajući povezanost između naših organizacija koje baštine zajedničku tradiciju Bokeljske mornarice. Ovim sporazumom otvaramo novo poglavlje u povijesti Bokeljske mornarice, stvarajući snažnu vezu između matice i bratovština u Hrvatskoj”, naveli su potpisnici ovog sporazuma.

Sporazum o suradnji potpisali su predsjednik Bokeljske mornarice Kotor Denis Vukašinović, predsjednici podružnica Bokeljske mornarice u Tivtu i Herceg Novom Marjan Ribica i Milorad Nešić, dok su se u ime hrvatskih bratovština „Bokeljska mornarica 809” u Splitu, Rijeci, Puli i Zagrebu potpisali također njihovi predsjednici Luka Perković, Mladen Schubert, Vladimir Pasković i Timor Šatara.

Ovogodišnji datum 13. siječnja značajan je za ovu drevnu

organizaciju i zbog same akademije, koja se u prošlom razdoblju održavala 25. lipnja, uoči Dana Bokeljske mornarice koji se slavi 26. lipnja. Na njezinoj skupštini u rujnu prošle godine donesena je odluka da se svečana akademija održava 13. siječnja. Denis Vukašinović, ističući značaj ovog datuma za Mornaricu i grad Kotor, naglasio je kako brojni dokumenti tijekom po-

vijesti potvrđuju održavanje Skupštine Bokeljske mornarice na ovaj dan sve do 1946. godine.

„Uz izbor malog admirala, danas nakon 78 godina, privrženi osnovnim načelima i tradiciji, novoizabrano rukovodstvo Bokeljske mornarice Kotor dodatno revitalizira značaj 13. siječnja time što odabire časnika i dočasnika Bokeljske mornarice, što do

sada nije bio slučaj. Pridajući značaj 13. siječnju, najznačajnijem danu za Bokeljsku mornaricu, odlučili smo se da baš na ovaj dan potpišemo Sporazum o suradnji“, rekao je Vukašinović.

Luka Perković, predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ u Splitu, rekao je za *Hrvatski glasnik* da im je osobito zadovoljstvo biti u Kotoru 13. siječnja, na

dan prijenosa relikvija sv. Tripuna.

„U gradu smo koji je izvoršte ove tradicije i duhovnosti koju su naši preci prenijeli u Hrvatsku pa se tako u Splitu sv. Tripun slavi od 1873. godine. Raduje nas što u Kotoru okrećemo novu stranicu u povijesti Bokeljske mornarice, koja dvanaest stoljeća baštini fenomen koji je prepoznat kao važan i za svjetsku baštinu.

Dužni smo svi zajedno čuvati, njegovati i prenijeti ovu tradiciju na nove generacije i, naravno, na ponos naših predaka“, naglasio je Perković.

Tajnik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ u Rijeci Tomislav Brguljan za *Hrvatski glasnik* naglašava kako je riječ o povijesnome sporazumu koji je „srušio prepreke koje je donijelo neko vrijeme i neki povijesni trenuci“.

„Ne živimo više u istoj državi, no volja koju su danas iskazala rukovodstva svih bratovština pokazala je kako su podignuti zidovi bili umjetni. Potpisivanje sporazuma za mene je izrazito veliki događaj koji duboko proživljavam. Prije svega moram iskazati zahvalnost današnjem rukovodstvu Bokeljske mornarice Kotor koje je pružilo ruku, ali isto tako i svim bratovštinama koje su tu ruku prihatile i čvrsto stisnule. Nadam se da tu ruku više neće biti lako otvoriti“, ustvrdio je Brguljan.

„Teško je sakriti emociju i reagirati neemotivno“, rekao je za *Hrvatski glasnik* nakon

potpisivanja sporazuma Timor Šatara, predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb.

„Ovo što se dogodilo danas, nakon toliko dugo godina, gdje je sva ta povezanost s Kotorom imala svojih uspona i padova, zapečatilo je neko novo vrijeme i neki novi početak u zajedništvu koje je i prije postojalo, samo se negdje izgubilo putem. Ovo je novi put, u novom svjetlu, u jednoj snazi, gdje bi svi mi, mornari na jednome brodu, trebali razviti jedra i, unatoč svim olujama i valovima, zaploviti našim morem kojim je naša mornarica uvijek plovila. Puteve kojima smo plovili cijeli život ostavimo našem naraštaju da i oni, isto tako, štiju i bore se za svoju tradiciju“, poručio je Šatara.

Na akademiji su svečano uručene povelje i zahvalnice istaknutim članovima, kao i javnim ustanovama značajnim za rad Bokeljske mornarice. Predsjednik Denis Vukašinić priznanja je uručio počasnom kapetanu Srećku Pilastru, dugogodišnjem tajniku Antonu Vukičeviću, kolovali Zlatku Mračeviću te predsjedniku Općine Kotor Vladimiru Jokiću, čije priznanje je primio potpredsjednik Općine Kotor Nebojša Ševaljević. Zahvalnice su uručene Skupštini općine Kotor, Katorskoj biskupiji, Turističkoj organizaciji opštine Kotor, A. D. „Luka Kotor“ i Državnom arhivu Kotor, a priznanja su u ime ovih institucija primili Maja Mršulja, don Robert Tonsati, Jovan Ristić, Ljubo Radović i Joško Katelan.

Svečanoj akademiji, na kojoj je nastupio Zbor sv. Tripuna pod dirigentskom palicom Anđele Homen uz pratnju s. Dragice Kuštre te pijanistica Vladana Kostić, prisustvovali su brojni uzvanici iz javnog života, uključujući predstavnike

Općine Kotor, Katorske biskupije i Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Kotoru. Mali admiral Josip Vukašinić recitirao je „Odu“, koju je spjevao 1924. godine Krsto Marković, član Bokeljske mornarice. Slavko Dabinović, knjižničar u mirovini, govorio je o vojnoj ulozi Bokeljske mornarice tijekom povijesti, dok je akademiju vodila Sladana Vučetić.

Don Robert Tonsati, kancelar Kotorske biskupije, na svečanoj akademiji Bokeljske mornarice istaknuo je kako su vrijednosti koje se danas slave dugo vremena nekako bile prigušivane. „Ovaj današnji dan, ova zajednica predstavnika grada, Bokeljske mornarice iz Hrvatske i svih nas koji smo danas ovdje okupljeni za-

pravo je najbolji svjedok da su vaše namjere ozbiljne i da ste uložili veliku hrabrost i veliki trud da se one karike, koje su se malo opustile u toj zlatnoj kolajni Bokeljske mornarice, sada ipak povežu. Hvala vam od srca, hrabro nastavite, a mi smo tu, mi nikud ne idemo i uvijek ćemo biti spremni koliko možemo pomoći u vašem radu i vašoj misiji“, uputio je kancelar Kotorske biskupije pohvale i riječi ohrabrenja predstavnicima Bokeljske mornarice.

Nebojša Ševaljević, potpredsjednik Općine Kotor, istaknuo je značaj Bokeljske mornarice za Kotor, naglasivši da ju je uz pomoć

UNESCO-a priznao čitav svijet.

„Vlasti dolaze i prolaze, ljudi također, a Bokeljska mornarica prisutna je na ovim prostorima već dvanaest stoljeća. Ona je naš ponos i dok je Kotor, siguran sam, bit će i Bokeljske mornarice, s nekim drugim ljudima koji će je također njegovati i čuvati, ne dopustivši da bilo što ugrozi njezin integritet i dignitet. Općina Kotor i Bokeljska mornarica imaju odličnu suradnju, a tu smo da pružimo potporu u svemu što je potrebno Mornarici“, rekao je Ševaljević naglasivši kako je Bokeljska mornarica neodvojivi dio identiteta grada Kotora.

In memoriam: Kap. Ilija Lile Radović, počasni admiral Bokeljske mornarice

Počasni admiral Bokeljske mornarice Kotor, kapetan duge plovidbe Ilija Lile Radović, preminuo je 5. siječnja u devedesetoj godini.

Od 1970. godine bio je član Bokeljske mornarice, bratovštine stare dvanaest stoljeća, čije vrijednosti je afirmirao, a koje su tijekom duge i bogate povijesti stvarane na ovom prostoru.

Iste godine iskrcao se s broda te bio imenovan za jednog od direktora „Jugooceanije“ u Kotoru. Plovio je i na brodovima splitske „Jadranske slobodne plovidbe“.

Za viceadmirala Bokeljske mornarice izabran je 2004. godine.

U listopadu prošle godine na svečanoj sjednici Admiralata i Upravnog odbora Bokeljske mornarice Kotor uručena mu je Povelja o imenovanju u počasnog ad-

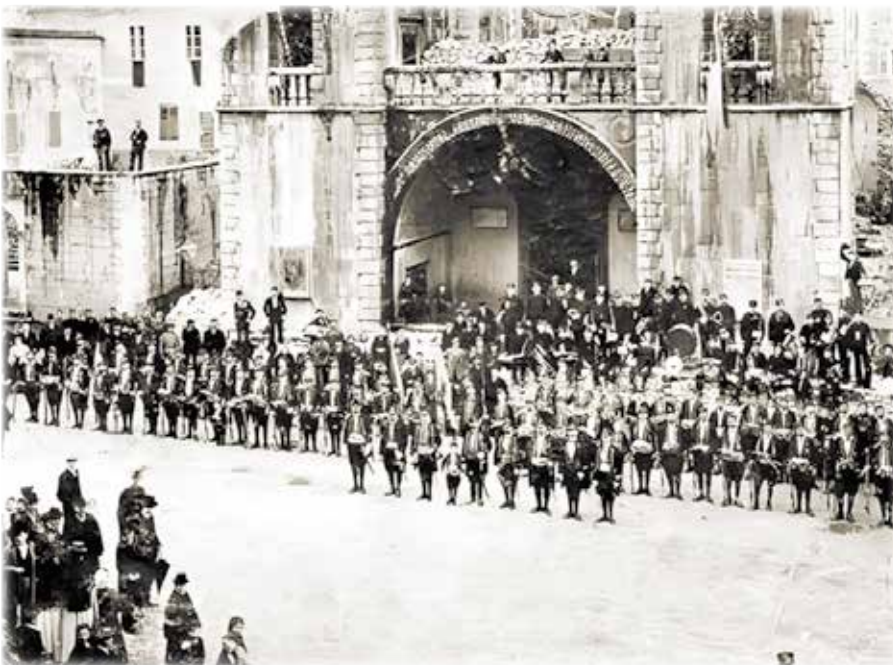
mirala, kao znak zahvalnosti za njegove višedesetljetne nesebične doprinose i posvećenost Mornarici.

Ilija Lile Radović, uz ispraćaj Bokeljske mornarice, pokopan je na Gradskom groblju u Kotoru.

PROŠLOST I SADAŠNJOST:

Bokeljska mornarica u kontekstu 13. siječnja i Tripundanskih svečanosti

Piše:
Denis Vukašinić,
predsjednik Bokeljske
mornarice Kotor
Fotografije:
Bokeljska mornarica,
privatna arhiva

Trinaesti siječnja 809. godine ključni je datum u povijesti Kotora i Boke, koji označava dolazak moći sv. Tripuna u grad i utemeljenje njegove zaštitničke uloge nad gradom.

Tijekom mnogih stoljeća građani Kotora, crkvene i svjetovne vlasti, kao i Bratovština kotorskih mornara, koja od 19. stoljeća mijenja naziv u Bo-

keljsku mornaricu, svečano su obilježavali ovaj datum, kao i 3. veljače, dan mučeništva sv. Tripuna - kao svoje najvažnije blagdane i svečanosti ne samo grada, već cijele Kotorske biskupije.

Mnoga istraživanja iz bogatog fundusa arhivske građe eminentnih historičara poput **Josipa Delčića, Miloša Miloševića, Antuna Dabinovića, Slavka Mijuskovića, Antuna Sbutega** i drugih zaključuju da je Mornarica zasigurno bila prisutna i puno prije 809. godine jer je pomorska aktivnost Kotora bila intenzivna na Jadranu uz trgovačke i vojne aktivnosti i tijekom VII. i VIII.

U svojoj višestoljetno dugoj i bogatoj prošlosti Bokeljska mornarica bila je stožer, promotor i glavni sudionik vanjske proslave Tripundanskih svečanosti gdje je u bliskoj suradnji s Biskupijom i gradskim vlastima uvijek bila prisutna 13. siječnja i 3. veljače.

Statut, 1463. godine

stoljeća. Bokeljska mornarica Kotor odredila je 13. siječnja 809. kao datum svoga osnivanja, neraskidivo se vezujući uz sv. Tripuna i donošenje njegovih moći u Kotor.

U svojoj višestoljetno dugoj i bogatoj prošlosti Bokeljska mornarica bila je stožer, promotor i glavni sudionik vanjske proslave Tripundanskih svečanosti gdje je u bliskoj suradnji s Biskupijom i gradskim vlastima uvijek bila prisutna 13. siječnja i 3. veljače.

Među najstarijim poznatim dokumentom je onaj od 17. siječnja 1417. godine u kojemu se opisuje način obavljanja svečanosti u slavu zaštitnika grada Kotora sv. Tripuna. Na zasjedanju Velikog i Malog vijeća toga dana odlučuje se o obvezama rektora grada, plemića i Bratovštine mornara i građana prilikom održavanja ove svečanosti. Što je najvažnije, u dokumentu se naglašava da se procesija gradom s glavom i moćima sveca održava već dugo vremena, kako je napisano „prema starom običaju”.

Posebno je zanimljiv arhivski dokument koji navodi odluku Mletačkog senata o ukidanju Tripundanskih vanjskih sveča-

Kotorska galija u bitki kod Lepanta 1571.

nosti od 13. studenoga 1566. godine. Odluka se temelji na pritužbi građana tijekom triju dana proslave kada je Morna-

rica preuzimala ključeve grada i normativnu vlast u Kotoru, pri kojem je imala i mogućnost oprosta zakonskih kazni i dru-

Naca Leon Coronato, kap. Petra Smekje

gih terećenja građana, osim ako nisu počinjena ubojstvom. Znajući za taj običaj, mnogi razbojnici iz okolice dolazili su u Kotor i tijekom tog razdoblja tražili oprost od admirala Mornarice. Međutim, izazivali su i povremene neredne, što građanima nije odgovaralo i zbog čega su se žalili. Zanimljivo je da je unatoč izričitoj zabrani Mletačkog senata tradicionalna proslava u sljedećem razdoblju ipak nastavljena.

Trenutno najstariji poznati dokument koji opisuje održavanje Skupštine Bratovštine kotorskih mornara na dan 13. siječnja je iz 1568. godine te se kasnije uz brojne dostupne arhivske dokumente i potvrđuje, od 1632. godine pa sve do sredine XX. stoljeća, kada tijekom komunističkog uređenja u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji biva ukinuto. Prema pravilu, tematske skupštine na 13. siječnja odnosile su se na pripremu i organizaciju vanjskih proslava Tripundanskih svečanosti, izbor i reizbor časnika Mornarice i izbor Malog admirala.

Padom Mletačke Republike dolazi do vrlo nestabilnog razdoblja za cijelu regiju pa tako i

za Kotor i Mornaricu, koja ulaže velike napore kako bi zadržala osnovnu funkciju, tradiciju i privilegije koje je do tada stoljećima imala.

Tradicionalne aktivnosti i privilegije koje je imala Kotorška mornarica za vrijeme mletačke vladavine Kotorom održavale su se i potvrđivale, međutim nakon dolaska prve austrijske vladavine nalazimo zahtjev od 6. rujna 1804. godine kada se Mornarica obraća austrijskom generalu **Tomazu Bradiju** da joj se omogući nastavak djelovanja uz obnovu starih privilegija, pri čemu je zahtijevano i da admiral Kotorške mornarice bude kao i do tada lučki kapetan. Austrijske vlasti odgovaraju kako poštuju privilegije Mornarice, ali ne odobravaju admiralu funkciju lučkog kapetana, gdje se prvi put nakon gotovo 400 godina ta tradicionalna funkcija Mornarici ukida.

Ubrzo nakon toga, 31. prosinca 1804. godine, postoji dokument iz vremena Prve austrijske uprave u Boki kotorskoj koji regulira ceremonijal kojeg se treba pridržavati Kotorška mornarica u vrijeme proslave sv. Tripuna i već tada

Kap. Anton Božov Radimir

vidljive su redukcije u privilegijama gdje, primjera radi, ključeve grada nosi poručnik austrijskih oružanih snaga, a ne predstavnik Mornarice.

Već 2. veljače 1805. godine, za vrijeme prve proslave Tripundanskih svečanosti od dolaska austrijskih vlasti, dolazi do sukoba admirala mornarice **Rossija** i zapovjednika Grada (Kotora), pukovnika **Bjankija**, koji je zahtijevao da se Mornarici zabrani pucanje u gradu.

Dolaskom privremene ruske vlasti u Boku, 14. siječnja 1807. godine admiral Rossi moli predstavnika ruskih vlasti **Stefana Sankoskog**, guvernera provincije Boke kotorske, da prihvati drevne privilegije Mornarice i da u skladu s tim pomiluje, to jest pusti iz zatvora **Antuna Pasinovića**. Guverner Stefan Sankoski, pošto je odobrio proslavu sv. Tripuna prema starim privilegijama, dopušta i oslobađanje Antuna Pasinovića iz zatvora.

Nava Leon Coronato, kap. Vicko Smekja

Pierre Mortier, Amsterdam, sred. XVII st.

Nakon što je **Napoleon** nanio poraz Ruskoj vojsci u bitci kod Fridlanda, potpisan je mirnovni sporazum u Tilzitu 8. srpnja 1807. godine, kojim se Ruska vojska obvezala predati Boku Francuzima. Dolaskom Francuza u Boku i Kotor 1809. godine nastupa vrlo teško razdoblje za Mornaricu jer je francuske vlasti ukidaju na njezinu 1000. godišnjicu i sva imovina joj biva oduzeta.

Poslije slobađanja od francuske okupacije, u vrijeme privremene uprave dviju vlada Boke i Crne Gore tijekom 1813. i 1814. godine, bilježi se kako je obnovljena svečana proslava sv. Tripuna u Kotoru 1814., uz sudjelovanje Mornarice kao i crnogorskog vladike Petra I., koji je je bio prisutan na svečanoj misi u katedrali. Ne postoji službeni dokument koji svjedoči o formalnoj obnovi ukinute Kotorske mornarice, ali postoje svjedočenja da je bila prisutna i aktivna.

Tijekom druge austrijske vladavine, namjesnik za Dalmaciju **grof Wenzel Lilienberg** daje suglasnost i 1833. godine formalno se obnavlja Kotorska mornarica koja se vraća aktiv-

nostima proslave Tripundanskih svečanosti, bez dobivanja privilegija koje je imala tijekom mletačke vladavine. Zbog nepovjerenja prema Kotorskoj mornarici austrijske vlasti je ukidaju 1848. godine, no obnavlja se 1859. pod novim statutom. Imajući u vidu promijenjene političke, društvene i političke okolnosti, postaje memorijalna organizacija pod novim imenom - Plemenito tijelo Bokeljske mornarice. Iako će obnovljena Mornarica imati svoga admirala, časnike i mornare, neće imati vojnu funkciju, već će pod oružjem nastupati prilikom Tripundanskih svečanosti. Pretežno ima 300 članova te tijekom Tripundanskih svečanosti sudjeluje s oko 150 aktivnih članova.

Trinaesti siječnja svakako je u fokusu jer brojni dokumenti potvrđuju održavanje skupštine Bokeljske mornarice na spomenuti dan i trajali su do 1946. godine.

Uz izbor Malog admirala, na sjednici admiralata točno u podne, 13. siječnja 2024., nakon 78 godina, poštujući osnovna načela i tradiciju, novoizabrano rukovodstvo Bo-

keljske mornarice Kotor dodatno revitalizira značaj 13. siječnja time što obavlja izbor časnika i dočasnika Bokeljske mornarice, što do sada nije bio slučaj, te održava i svečanu akademiju Bokeljske mornarice koja se do ove godine održavala 25. lipnja.

Pridajući značaj datumu 13. siječnja, najznačajnijem danu za Mornaricu, odlučili smo baš na ovaj dan da s podružnicama Tivat i Herceg Novi potpišemo sporazume o suradnji te da nakon toga svi zajedno potpišemo sporazum o suradnji s hrvatskim bratovštinama Bokeljske mornarice 809 iz Splita, Rijeke, Pule i Zagreba koje su do raspada države SFRJ također bile podružnice matice Kotor. Mislim kako je ovo vrlo važan i povijesni dan za Mornaricu i koristim ovu priliku da čestitam svim predsjednicima podružnica i bratovština na postignutom uspjehu te se nadam da ćemo ubuduće graditi konstruktivnu, stabilnu i plodonosnu suradnju, pri čemu će nam interes biti očuvanje tradicije Bokeljske mornarice i napredak u radu naših organizacija.

Najznačajniji datum grada Kotora

Trinaesti siječnja nesporan, godina 805. ili 809.

Piše:
Aleksandar Dender

Trinaesti siječnja je, bez sumnje, najznačajniji potvrđeni datum u dugoj povijesti Kotora, kao dan kada su moći sv. Tripuna dospjele u Kotor i time grad dobio svo- ga nebeskog zaštitnika.

Kotorani, grad Kotor i Kotor- ski distrikt stoljećima su pro- slavljali ovaj datum jednako kao i 3. veljače, dan stradanja mučenika sv. Tripuna, kao svoje najveće blagdane i to sve do kraja Drugog svjetskog rata kada su komunističke vlasti, u želji da zatru tradici- ju, za dan grada umjesto 13. siječnja nametnuli datum 21. studenoga 1944., dan kada je Kotor oslobođen od njemačkih okupatora, datum koji osim antifašističke simbolike nema bitnijeg značaja za povijest grada.

Danas 13. siječnja proslav- ljaju samo Kotorska biskupija i Bokeljska mornarica Kotor, odnedavno i Hrvatsko naci- onalno vijeće kao Dan hrvat- skoga naroda, dok grad Kotor

„Dok 13. siječnja kao datum nije sporan, u struci i dalje postoje podijeljena mišljenja o godini kada su moći sv. Tripuna prispjele u Kotor”

i dalje ignorira svoju mnogo- stoljetnu tradiciju koja nalaže da se kao dan grada proslav- lja 13. siječnja, dan donošenja moći sv. Tripuna u Kotor, a da se 21. studenoga proslavlja kao Dan oslobođenja grada od njemačkih okupatora.

Dok 13. siječnja kao datum nije sporan, u struci i dalje postoje podijeljena mišljenja o godini kada su moći sv. Tri- puna prispjele u Kotor. Dva su artefakta koji neposredno svjedoče o 13. siječnju kao da- tumu prispjeća moći u Kotor: mramorni ulomak oltarne pregrade s natpisom u kome se spominje kotorski biskup Ivan, datum XIII. i godina 805. (809.);

„Instrumentum”, odnosno „Isprava o tijelu našega slav- noga stjegonoše i zaštitnika sv. Tripuna” poznata i kao „Andreacijeva povelja”, s da- tumom 13. siječnja 809.

Eminentni proučavatelji nat- pisa na ulomku čiji je prvi dio na žalost izgubljen, **F. Radić** i **M. Lončar**, čitali su na njemu godinu 805., **J. Kovačević** čitao je godinu 809., dok je **J. Martinović** čitao na natpisu godinu od stvaranja svijeta 6295. iz koje, kada se odbije godina Kristova rođenja, proi- zlazi godina 787. (795.).

Također, različito je i čitanje datuma na početku ulomka tako da ga F. Radić, J. Kova- čević i J. Martinović čitaju kao XII. (XIII.) godinu službovanja biskupa Ivana, dok ga Lončar čita kao XIII. siječnja.

Uspoređujući sve podat- ke, najprihvatljivije je čitanje natpisa M. Lončara kako za godinu 805., jer za razliku od ostalih navedenih godina jedino njoj odgovara indikci- ja XIII. na natpisu, tako i za datum XIII. siječnja umjesto

XII. (XIII.) godine biskupova službovanja, zato što dopušta da se potvrdi prisutnost kotorskog biskupa Ivana na II. nicejskom koncilu 787. godine.

„Instrumentum” ili „Andreacijeva povelja” koja je u struci uglavnom bila odbacivana kao nepouzdana, dobila je na važnosti otkrićem ostataka crkve ispod temelja Sv. Marije Koleđate sa samoga početka IX. stoljeća, čime je potvrđen prvi dio povelje u kojem Andreacije kaže da je sa svojom ženom Marijom, sinom Petrom i kćerkama Marijom i Teodorom sagradio crkvu sv. Marije Infunarije (Fiumere), dok se u drugom dijelu povelje koji opisuje događaj nekoliko godina kasnije od gradnje crkve govori o donošenju moći sv. Tripuna u Kotor. Povelja je označena datumom 13. siječnja 809. kada je sastavljena, odnosno ovaj datum ne odnosi se na donošenje moći sv. Tripuna u Kotor.

Na temelju tumačenja ovih dvaju artefakata može se izvesti zaključak da su se u Ko-

toru u rasponu od nekoliko godina, ali istoga datuma, dogodila dva događaja od iznimne važnosti za grad te su zaslužila da budu obilježena na oltarnoj pregradi, odnosno u „Instrumentumu”:

13. siječnja 805., za vrijeme službovanja kotorskog biskupa Ivana koji je bio prisutan i na II. nicejskom koncilu 787. godine, prispjele su u Kotor moći sv. Tripuna zaslugom Kotoranina Andreacija Saracenisisa koji ih je otkupio od mletačkih trgovaca. Moći su, u pratnji opata s otočića Sv. Jurja, kotorski mornari donijeli u grad i tamo gdje su se same zaustavile Kotorani su, na čelu sa Andreacijem, odlučili svecu podići crkvu. Do završetka gradnje moći su bile pohranjene u crkvi sv. Marije Infunarie (Fiumere) koju je ranije, početkom devetog stoljeća, obnovio Andreacije. Događaj je dovoljno važan da ostane zabilježen na oltarnoj pregradi;

13. siječnja 809. simbolički, nakon četiri godine gradnje nove crkve, dogodio se događaj po važnosti gotovo isti kao

i dospijeće moći sv. Tripuna u Kotor, odnosno posvećenje novosagrađene Andreacijeve crkve i translacija moći u novu crkvu. Događaj je to koji je sigurno okupio sav vjerujući narod Kotora prilikom kojega je Mornarica nosila moći i vjerojatno zabalala svoje kolo, događaj koji je mogao navesti Andreacija da 13. siječnja 809. godine napiše povelju i u njoj opiše svoje zasluge.

Ovakvim tumačenjem napisa s ovih dvaju artefakata, logički i kronološki bili bi povezani datumi na ulomku i u povelji s arheološkim i pisanim nalazima vezanim uz dolazak moći sv. Tripuna u Kotor i translaciju moći iz crkve sv. Marije u prvobitnu crkvu sv. Tripuna.

Bokeljska mornarica Kotor obilježava dvojako 13. siječnja, i kao dan svoga osnutka, odnosno kao dan kada su prema predaji kotorski mornari donijeli moći sv. Tripuna u Kotor i kao dan kada se tradicionalno održavaju Karike (Karike, od tal. *incaricare* = zadužiti). Već od 1632. godine pa sve do 1945. godine bila je uspostav-

ljena tradicija da se 13. siječnja u Mornarici biraju časnici, kojima mandat traje jednu godinu, dok se danas na taj dan, na svečanoj sjednici Admiralata, bira samo mali admiral.

Iako za 13. siječnja 809. godine kao datum osnutka Bokeljske mornarice nije bilo dokaza, prihvaćeno je mišljenje mnogih proučavatelja povijesti Mornarice, od **Josipa Delčića** do **Miloša Miloševića**, o postojanju tradicije koja govori o kotorskim mornarima koji su donijeli moći sveca u Kotor, ali ne govori i o postojanju u to vrijeme i cehovske organizacije koja je ostala u domeni pretpostavke.

Danas je sasvim jasno da se datumi 13. siječnja 805. i 13. siječnja 809. godine ne mogu smatrati, pa ni prema predaji, datumom osnivanja Mornarice premda je Kotor, kao dokazano razvijeni municipij, već od početka VI. stoljeća morao, kao „conditio sine qua non”, kao uvjet opstanka, imati razvijenu mornaricu - i trgovačku i vojnu, a vjerojatno i brodogradnju, koje su značile život s obzirom na ograničene resurse u okruženju. To potvrđuje **A. Dabinović** koji navodi „dosta šture podatke o izvjesnim ratnim brodovima Kotora iz 867. godine“, podatak koji naravno ne implicira automatski i postojanje cehovske organizacije, ali je i ne isključuje jer se cehovske organizacije u Europi spominju i prije IX. stoljeća. Ako se tome dodaju i mišljenja gotovo svih istraživača (**P. Mijović, J. Martinović, S. Mijušković**) da je na mjestu današnjeg Kotora, prije VI. stoljeća prvo bilo ilirsko naselje, a zatim grčki emporij (Decaderon, Decatera) te rimski castellum (Acruvium), jasno je da je riječ o vrlo drevnoj pomorskoj tradiciji iz koje se u nekom trenutku razvila i cehovska udruga mornara koja je i tada, u doba predaje a i kasnije, u doba arhivskih dokumenata, imala veliku ulogu u razvoju grada.

Kako se ni 805. ni 809. godina ne mogu uzeti kao datumi osnutka Mornarice, nego više kao naznaka njezina postojanja u vrijeme tako važnih događaja za grad, formulacija o postanku Mornarice trebala bi glasiti: „Povijesno, Bokeljska mornarica je drevna staleška bratovština čiji su mornari, prema predaji, donijeli moći sv. Tripuna u Kotor, 13. siječnja 805. godine, i u kojoj se do danas kontinuirano čuva tradicija slavljenja Tripundanskih svečanosti.“

Bratovština kotorskih pomoraca kao vojna organizacija

Akademik Grga Novak u svom radu *Ratovi i bitke na Jadranskom moru* spominje kotorske ratne brodove u 867. godini, zajedno s brodovima gradova Zadra, Splita i Dubrovnika, u sastavu bizantske flote koja je oslobodila Dubrovnik od petnaestomjesečne saracenske opsade

Piše:

Slavko Dabinović

Fotografije:

privatna arhiva

Pretpostavlja se, s određenom sigurnošću, mogućnost vrlo ranog postojanja jedne vojne organizacije kotorskih pomoraca koju je organizirala središnja bizantska vlast početkom IX. stoljeća. Još u VII. stoljeću Bizant je uz svoju glavnu flotu koristio u borbi protiv arapskih Saracena pomorske borbene jedinice gradova pod svojom upravom. Zbog toga je u gradovima već tada morala postojati neka vojna organizacija pomoraca. U Raveni, koja je tada bila pod vlašću Bizanta, postojala su udruženja za obranu ravninskog pristaništa u slučaju opasnosti s mora. Ta udruženja imala su konkretni zadatak u provođenju regrutacija za potrebe bizantske flote. Nakon gubitka Ravene polovinom osmog stoljeća, vrlo je moguće da su bizantske vlasti u Kotoru osnovale organizaciju pomoraca za obranu luke i

Dokument – Ugovor o nenapadanju između Kotora i Omiša 1167. g.

zaljeva od napada Saracena s obzirom na to da je Kotor za Bizant bio vrlo značajan grad, kako u vojnom tako i u trgovačkom pogledu.

Kotor, djelomično samostalan grad, daleko od središnje vlasti, morao se sam brinuti za obranu od napada kako s kopna tako i s mora, kao i svi

gradovi na istočnoj obali Jadrana pod bizantskom vlašću. Međutim, u ratovima koje je vodio Bizant vjerojatno su postojali čvršći vojni kontakti za potrebe zajedničkih pomorsko-borbenih akcija, dok su u osiguranju od piratskih napada bili prepušteni sami sebi. Gradovi pod bizantskom upravom,

tako i Kotor, morali su raspolagati naoružanim brodovima pod zapovjedništvom gradskih vlasti. Postoji više dokaza o ranom postojanju jakih flota na Jadranu, opasnim suparnicima Veneciji, kao što je bila mornarica hrvatskih knezova i njihove uspješne akcije tijekom IX. stoljeća.

Kada govorimo o začecima Kotsorske mornarice, koji sežu u rani srednji vijek, moramo se pozvati na relevantne povijesne podatke koji govore o organiziranoj ratnoj i trgovačkoj mornarici iz toga vremena. Akademik **Grga Novak** u svom radu *Ratovi i bitke na Jadranskom moru* spominje kotsorske ratne brodove u 867. godini, zajedno s brodovima gradova Zadra, Splita i Dubrovnika, u sastavu bizantske flote koja je oslobodila Dubrovnik od petnaestomjesečne saracenske opsade. Godine 869. ista bizantska flota u kojoj su i dalje bili brodovi gradova Zadra, Splita, Dubrovnika i Kotora opsjedala je Bari u Apuliji s namjerom da ga oslobodi od saracenske okupacije.

Mavro Orbini u svom djelu *Kraljevstvo Slavena* spominje dvije kotsorske galije u 1155. godini. Te godine kotsorske galije prebacile su u Dubrovnik četiri stotine Kotorana, dvjesto Ulcinjana i sto pedeset Perastana zbog obrane dubrovačkog teritorija, koji je napao bosanski ban **Borić**.

Treći, vrlo značajan podatak o Kotsorskoj mornarici svakako je onaj iz 1167. godine kada su knezovi grada Kotora i Omiša potpisali ugovor o miru i slobodnoj trgovini Jadranskim morem uz obvezu pridržavanja tijekom devet generacija.

Iz ugovora između Kotora i Omiša o nenapadanju, mirnoj pomorskoj plovidbi i poboljšanju pomorske trgovine može se prepoznati da su kotsorski trgovački brodovi bili vrlo dobro borbena opremljeni i da su

postojale u Kotoru jake pomorske snage, koje su podjednako služile u trgovačke i u ratne svrhe. U ovome XII. stoljeću teško se može pretpostaviti postojanje cehovske bratovštine pomoraca, ali je veća pretpostavka o postojanju jedne organizirane ratne mornarice. Osnivanje borbene, ratne organizacije kotsorskih pomoraca sigurno se moralo dogoditi prije osnivanja cehovskih, odnosno staleško-stručnih udruženja. Iz ove borbene organizacije kotsorskih pomoraca razvilo se u određenome trenutku i cehovsko udruženje. Dolaskom Kotora pod vlast Mletačke Republike 1420. godine novoj vlasti posebno je bilo važno da se kotsorski pomorci i njihovi brodovi koriste za borbu protiv pirata, posebice ulcinjskih i sjevernoafričkih.

O postojanju organizirane Bratovštine kotsorskih pomoraca govori nam dokument iz 1353. godine u kojem se spominje *Pobožno društvo kotsorskih pomoraca (Pia sodalitas navigatorum Catharensium)*. Dokument predstavlja donacijsku ispravu, tj. darovnicu, datiranu 27. travnja 1353. godine, kojom Bratovština kotsorskih pomoraca poklanja crkvu sv. Nikole izvan zidina grada Kotora franjevačkim redovnicima. Drugi, također vjerodostojan dokument o spomenu Bratovštine kotsorskih pomoraca je iz 1453. godine, deset godina prije donošenja Statuta Bratovštine, a odnosi se na ugovor sklopljen između Bratovštine kotsorskih pomoraca i plemićke obitelji Buća koja preuzima crkvu sv. Nikole u zidinama grada Kotora u kojoj će Bratovština pomoraca imati svoje sjedište.

Bratovština kotsorskih pomoraca od osnivanja preuzima dužnost organiziranja obrane kotsorskih terito-

rijalnih voda i popunjavanja posadom ratnih brodova, posebno kotsorskih galija. Mletačka Republika od 1420. godine donosi propise organiziranja vojne i trgovačke mornarice jadranskih gradova, koji su bili pod njezinom upravom. Da je Kotor tada bio vrlo jaki centar s razvijenom trgovačkom i ratnom mornaricom govori i bogata spomenička kulturna baština, koja datira iz tog vremena, a koja ne bi mogla biti stvorena bez jake i organizirane trgovačke i ratne mornarice.

Uspostavljanjem mletačkih vlasti u Kotoru 1420. godine osjeća se jak utjecaj Venecije na Bratovštinu kotsorskih pomoraca. Tako mletački dužd Francesco Foscarelli 1. veljače 1432. godine šalje u Kotor ratni brod s obvezom da se naoruža i popuni veslačima, naoružanjem i ostalim potrepnostima. Sličnu naredbu mletački dužd daje kotsorskom knezu 1. kolovoza 1451. godine. Zapovjednik galije tj. soprakomit treba biti izabran iz redova kotsorskih plemića. Dokument od 29. lipnja 1432. godine koji spominje **Bazilija Bizantija** je prvi sačuvani spomen kotsorskih zapovjednika (supracomesa) kotsorske galije. Iz predmletačkog razdoblja nema podataka o imenima niti jednog zapovjednika kotsorske galije.

Galiya Sv. Tripun kotsorski

Prikaz Lepantske bitke, 1571. godina

Pomoć kotorskog pomorstva Mletačkoj Republici bila je iznimno dragocjena, posebno u bici pokraj Portoroža 1436. godine gdje su Đenovežani pretrpjeli teški poraz kojemu je kotorska galija pod zapovjedništvom Bazilija Bizantija dala značajan doprinos. Kasnije će kotorska mornarica steći još veće zasluge prilikom opsade Skadra.

Bratovština kotorskih pomoraca 26. lipnja 1463. godine donosi svoj Statut pod nazivom *Bratovština svetog Nikole mornara u Kotoru (Liber fraternitatis divi Nicolai marinorum de Catharo)*.

Par godina nakon reorganizacije Kotsorske mornarice 1463. ona sudjeluje u obrani Skadra od turske najezde i dobiva 17. srpnja 1475. godine velike pohvale od mletačkog dužda **Pietra Moceniga**. U pohvali se kaže i stavlja do znanja kotorskim gradskim sucima i članovima Malog vijeka da Sinjorija vrlo dobro zna koliko ona duguje hrabrosti, vjernosti i odanosti kotorskih odreda prilikom skadarske opsade. Dužd je potvrdio kotsorske

povlastice i svečano i javno ih potvrđuje i objelodanjuje da je Kotor između dragocjenih mletačkih gradova - najdragocjeniji. Kad je kapetan **Skadra** i guverner mletačke Albanije **Antonio Loredan** pozvan da preda Skadar Turcima, on je odlučno odbio jer je raspolažao i vojskom i mornaricom. U svom izvještaju Loredan kaže da je imao malo pouzdanja u kolebljive albanske odrede, a iskazuje velike hvale u prilog Kotsorske mornarice. Tada je Kotsorska mornarica požrtvovno pridonijela održavanju stalnih veza između osvojenog Skadra i otvorenog mora. Mletačka flota ušla je u Bojanu u namjeri da zauzme Skadar, ali kad je neprijatelj mletačke flote blokirao ušće rijeke, nada za spas bila je vrlo mala. Zapovjednik mletačke flote obećao je nagradu onome tko protjera neprijatelja s blokade. **Marin Bizanti**, suprakomes kotorske galije, napao je neprijateljske brodove i rastjerao ih, spasio mletačku flotu od uništenja i odbio primiti ponuđenu nagradu. Zapovjednici ostalih mletačkih brodova ustručavali su

se napasti neprijatelja. Dukal Pietra Moceniga od 14. srpnja 1475. govori o turskoj opsadi Skadra i pohvaljuje se držanje Kotorana pod zapovjedništvom trećeg po redu poznatog suprakomesa Marina Bizantija.

U Kotsorskom statutu iz 1463. uvrštena je odredba kotorske općine o pomorskom naoružanju. Nalazi se u prvom dijelu Statuta i pretpostavlja se da je donesena u predmletačko vrijeme, prije 1420. godine. Kotor je tada imao galiju u svom posjedu, što u mletačkom nije, jer je galija pripadala Mletačkoj Republici.

Kada se u Budvi oko 1465. dogodila pobuna, drugi po redu poznati suprakomes **Dorđe Bizanti**, Marinov brat, upućen je iz Kotora s velikim snagama da spasi grad od velike opasnosti, uspjevši zarobiti sve pobunjenike.

Četvrti poznati zapovjednik kotorske galije iz XV. stoljeća je **Bernard Buća**. Sudjelovao je u sukobu mletačke i turske flote kod Krfa 1499. godine na kotorskoj galiji od ukupno 17 galija. Tih godina javlja se kao zapovjednik kotorske galije i **Luka Paskvali**, dok se 1500. na položaju suprakomita javlja **Tripun Buća**, zapovjednik kotorske galije u obrani od Turske luke Modon na Peloponezu u Grčkoj.

Za vrijeme mletačke vladavine Bratovština kotorskih pomoraca, odnosno Kotsorska mornarica imala je i vrlo značajnu borbenu ulogu u službi mletačkih pomorskih vojnih snaga. Tako kotorska galija 1571. godine sudjeluje u najvećoj pomorskoj bitci do tada, koja se vodila između flote Svete lige i flote Turskog carstva u zaljevu Lepanta u Grčkoj. U ovoj bici najznačajniju ulogu odigrala je mletačka mornarica u čijem sastavu je bila kotorska galija „Sv. Tripun“. Kotsorska galija, iako na strani pobjednika, opkoljena s

četiri turske galije, stradala je sa soprakomitom, kotorskim plemićem **Jeronimom Bisantijem** i kompletnom posadom.

Nakon Jeronima Bizantija poznati zapovjednici kotorske galije bili su iz uglednih kotorskih plemićkih porodica: **Bolica, Vrakjen, Jakonja, Gregorina, Burović, Medin.**

Peraštani, iako dosta rano odvojeni od Kotorske mornarice, dali su golemi doprinos u borbama protiv gusara i pirata na Jadranskom moru, a prema pozivu mletačkoga generalnog i izvanrednog providura morali su sudjelovati u većim mletačkim vojnim operacijama kako na moru tako i na kopnu. Primjer za to je iz svibnja 1687. godine pri oslobađanju Herceg Novog od Turaka kad kotorski izvanredni providur **Giovanni Battista Calbo** naređuje okupljanje svih bokeljskih trgovačkih brodova u njihovim matičnim lukama.

Pri opsadi Kotora od **Hajredina Barbarose** 1539. godine, **Nikola Visković** priskače s 300 Peraštana u pomoć Kotoru u odvratanju Barbarose od opsade grada. Zauzvrat od mletačkoga Senata Peraštani dobivaju godišnju pomoć od 200 dukata i oslobađanje od carine na robu prevezenu morem. Bratstvo **Mazarovića** ističe se u pomorskim bitkama: kod Valone 1638., kod Patrasa i Malvazije i u blizini Mila 1645., prilikom osvajanja Risna 1649., u borbi kod Herceg Novog 1657. godine. Kapetan **Vicko Bujović** bio je veliki borac u borbama protiv Turaka na kopnu i protiv gusara na moru. Posebice se istaknuo u borbi prilikom osvajanja Herceg Novog 1687. godine. Za uspješne borbe protiv gusara značajno je spomenuti **Krsta Doku** i sina **Nadala** koji se sukobio s tripolitskim šambekom i za uspješnu akciju i spašavanje tereta dobio 6.

veljače 1752. od dužda **Francesca Loredana** titulu „kavalijera sv. Marka“. Osobite za sluge stekao je u borbi protiv Turaka i gusara **Frano konte Visković**. Imao je čin pukovnika, a 11. lipnja 1695. dobio je naziv „konte“ i 1703. odlikovan je kolajnom i titulom „vitez sv. Marka“. Iz peraške porodice **Balović** istaknuli su se u borbama protiv gusara i pirata **Matija Andrijin**, kapetan peraških čuvara zastave, **Matija Krstov**, koji je 1763. dobio titulu kavalijera i konta i još osam istaknutih ratnika na moru. U antipiratskim borbama još su se posebno pokazali i Peraštani: **kap. Matija Bronza, kap. Petar Bane, kap. Nikola Lazarević, kap. Krsto Martinović** i **kap. Tripo Čorko**.

Značajno je bilo sudjelovanje Dobročana u bitci za Bar od 16. do 22. listopada 1717. godine. Posebno su se istaknuli pomorci bratstva **Radimira i Kamenarovića** i dobili tri pohvalnice od samog zapovjednika mletačkih oružanih snaga **Alvisa Moceniga** i jednu pohvalnicu od kotorskoga izvanrednog providura **Marina da**

Molina. Posebnu pohvalnicu dobili su 20. prosinca 1719. godine braća **Ivanovići, Matija i Luka Petrov**, koji su pod Barom sudjelovali sa svojom tartanom „Santissimo Crocifisso e Madonna del Rosario“. U bitci za Ulcinj, tijekom srpnja 1718., dobrotski pomorci također iz bratstava Radimir, Kamenarović i Ivanović potvrdili su ranije stečeni pomorski i ratnički ugled. Dobročani su u bitci za Ulcinj sudjelovali s osam velikih tartana iznad 1000 stara nosivosti. U pohvalnici generalnoga vojnog providura Moceniga od 22. kolovoza 1718. godine piše da su se Dobročani poslije neuspjeha u osvajanju grada posljednji povukli na brodove. Dobrotski kapetani braća **Marko i Jozo Ivanović** 1751. i 1756. godine postigli su dvije velike pobjede nad turskim gusarima. Kap. Marko 1751. godine pobjeđuje 150 tripolitskih gusara kod Patrasa i 1756. godine zajedno s bratom Jozom likvidiraju turski šambek od 360 tripolitskih gusara, kada kap. Marko gubi život. Mletačka Republika dodijelila je Jozu Ivanoviću titulu ka-

Herceg Novi pod opsadom

Bitka kap. Marka Ivanovića sa Berberskim piratima kod Patrasa 1751.

valijera sv. Marka sa zlatnom kolajnom.

Svojevrsan je bio pothvat **kap. Petra Želalića** iz Bijele 1760. godine, koji je bio zarobljen na brodu „Sultania“, da bi se nakon dolaska u Rodos uspio osloboditi i s još dva člana posade i ostalim zarobljenicima zatvoriti ulaz u unutrašnjost broda tako da Turci koji su bili na molitvi nisu više mogli izaći. Tada je isplovio brodom i uputio se prema Malti, gdje je predao brod i za taj pothvat dobio je orden reda Malteškog viteza.

Iz Prčanja se u mletačko-turskim okršajima ističu pomorski kapetani iz bratstava **Đurović, Lazzari, Sbutega, Maras, Luković** i **Muzaća**. **Ivo Luković** kao općinski glavar 1698. zapovijedao je jedinicom od oko 50 Prčanjana u bitkama kod Bara, Grahova i Trebinja. Hrabrost prčanjskih pomoraca pri mletačkom zauzimanju Herceg Novog posebno ističe generalni providur **Girolamo Corner** u pismu iz 1689. godine, izdvajajući ratničke vještine **Vicka Petrova Lukovića** kao predvodnika prčanjskih boraca.

Osvajanjem Herceg Novog 1687. prestaju značajniji sukobi s Turcima na kopnu, kao i hajdučke akcije u Crnoj Gori

i Hercegovini, a zatim i borbe protiv gusara i pirata na moru.

Padom Mletačke Republike 1797. godine Kotorska mornarica uglavnom gubi sve one atribute koje je imala nekoliko stoljeća prije toga, tako da čak i njezina djelatnost skoro potpuno zamire, osim što joj se dopušta pojavljivanje u uniformama prigodom gradskih svetkovina, posebno proslave zaštitnika grada sv. Tripuna 3. veljače.

Za vrijeme ruske vladavine Bokom 1806. - 1807. godine

nešto je liberalnija aktivnost Mornarice pa čak određeni broj bokeljskih brodova sudjeluje pod ruskom zastavom u borbama protiv Francuza. Mornaricom je tada upravljao lučki kapetan, a ne više admiral. Još teže prilike za Mornaricu dolaze poslije 1807. godine, dolaskom Francuza u Boku, koji zabranjuju Mornarici bilo kakvu djelatnost. Čak joj se konfisciraju sva njezina dobra.

Za vrijeme kratkotrajne crnogorsko-bokeljske vlade, tzv. „Centralne komisije“, tijekom 1813. godine Mornarici se dopušta njezina javna aktivnost i ponovno uspostavljanje njezinih tijela.

Međutim, polovinom 1814. Austrijanci ponovno ulaze u Boku i ostaju sve do 1918. godi ne. U ovom dugom razdoblju koje je trajalo više od 100 godina došlo je do reorganizacije Mornarice tako da je 1833. godine austrijski namjesnik za Dalmaciju **grof Lilienberg** odobrio obnavljanje njezinih aktivnosti. Međutim, zadržane su samo njezine staleške nadležnosti, a ne i vojne.

Kap. Đuro Bane u sukobu sa berberskom tartanom pred Dračom

Snaženje zajedništva

**Dan hrvatskoga
naroda u Crnoj Gori**

„Odavanje priznanja autohtonosti Hrvata, njegovoj višestoljetnoj kulturi i tradiciji, kao i njegovoj nepodijeljenoj pripadnosti Katoličkoj crkvi“

Tekst:

Nikola Dončić

Fotografije:

Radio Dux, Općina Tivat, Općina Kotor, N. Dončić, predsjednik.me

Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori proslavljen je 13. siječnja u Boki kotorskoj, misnim slavljem u kotorskoj katedrali sv. Tripuna i svečanom akademijom u Tivtu te s nekoliko službenih susreta predstavnika hrvatskih organizacija i državnih i općinskih uzvanika Hrvatske i Crne Gore.

Za Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori određen je 13.

siječnja, kada su 809. godine moći sv. Tripuna prenesene iz Carigrada u Kotor. Na ovaj dan tradicionalno se služi sveta misa, za koju je udomaćen naziv Karike, što u prijevodu s talijanskog jezika znači zadužiti. Bokeljska mornarica, koja je usko vezana za sv. Tripuna, zaštitnika Kotora i Kotorske biskupije, na ovaj dan bira malog admirala.

Ovogodišnjim Karikama, gdje se služilo za Domovinu i hrvatski narod u Crnoj Gori, prisustvovao je veliki broj vjernika i uzvanika, kao i mornari i časnici Bokeljske mornarice, predvođeni admiralom **Mirkom Vičevićem** i malim admiralom **Josipom Vukašinovićem**, majorom **Igorom Petrovićem**, predsjednikom ove drevne organizacije **Denisom Vukašinovićem** i predstavnicima hrvatskih bratovština „Bokeljska mornarica 809“ **Lukom Perkovićem**, **Mladenom Šubertom**, **Tomislavom Brguljanom** i **Timorom Šatarom**.

Karikama su prisustvovali uzvanici iz Republike Hrvatske, potpredsjednik vlade i ministar obrane te izaslanik premijera **Ivan Anušić**, ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman**, veleposlanik u Crnoj Gori i izaslanik hrvatskoga predsjednika **Veselko Grubišić**, državni tajnici **Zvonko Milas** i **Frano Matošić**, generalna konzulica u Kotoru **Jasminka Lončarević**, župan Dubrovačko-neretvanske županije **Nikola Dobrosravić**, zamjenik osječko-baranjskoga župana **Josip Miletić**, gra-

donlačelnik Dubrovnika **Mato Franković**, gradonačelnik Novalje **Ivan Dabo**, savjetnici ministra vanjskih i europskih poslova **Vanda Babić Galić** i **Karlo Kolesar**, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine **Milan Bošnjak**, izaslanica Hrvatske matice iseljenika **Maja Mozara**, kao i predsjednica Federacije Bosne i Hercegovine **Lidija Bradara**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori **Zvonimir Deković** te **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i zastupnik u Skupštini Crne Gore.

Kancelar Kotorske biskupije **don Robert Tonsati** pozdravio je prisutne i izrazio posebno zadovoljstvo zbog, kako je rekao, potpisivanja povijesnog Sporazuma o suradnji kotorske matice Bokeljske mornarice i „svojih bratovština“.

„Stoga je danas jedan veliki blagdan zajedništva svih nas“, naglasio je Tonsati.

Euharijski slavlje predvodio je **monsijor Rrok Gjonlleshaj**, barski nadbiskup i apostolski upravitelj Kotorske biskupije.

„Na Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori ovu svetu misu Bogu prikazujemo upravo za Hrvate i Hrvatsku, da svatko od vas doživi Božji blagoslov kako biste mogli živjeti u miru i radosti, a taj mir i radost širiti i dijeliti s drugima“, istaknuo je monsijor Gjonlleshaj.

Uz mornare Bokeljske mornarice u katedrali su bili i gardisti Zrinske garde iz Čakovca, a misno slavlje, na kojem su se vjernici i uzvanici naklonili slavnoj glavi sv. Tripuna, uvećao je katedralni zbor sv. Tripuna pod ravnateljstvom **Anđele Homen** i orguljsku pratnju voditeljice zbora **s. Dragice Kuštre**.

Proslava Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori nastavljena je u Tivtu, svečanom aka-

demijom kojoj su, uz brojne građane i hrvatske uzvanike, prisustvovali i potpredsjednici općina Kotor i Tivat, **Nebojša Ševaljević** i **Jovan Brinić**, u ime bošnjačkoga i muslimanskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori **Suljo Mustafić**, **Bejto Šahmanović** i **Sabrija Vulić**, direktor Javne ustanove „Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore” **Salko Luboder**, predstavnici hrvatskih udruga i svećenici Kotorske biskupije. Na akademiji su bili prisutni i admiral Bokeljske mornarice Mirko Vičević, njezin predsjednik Denis Vukašinić te predstavnici hrvatskih

bratovština „Bokeljska mornarica 809“.

Potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske Ivan Anušić, govoreći na akademiji, istaknuo je da je zadivljen hrvatskom kulturnom baštinom u Boki kotorskoj i naglasio kao izaslanik premijera **Andreja Plenkovića** da „nijedna vlada kao ova sadašnja nije pomagala Hrvatima izvan Hrvatske“.

„Stojimo uz vas i to ne deklarativno. Ruka je ispružena prema Crnoj Gori na njezinu putu ka Europskoj uniji. Velika je kulturna baština Hrvata u Crnoj Gori. To je naprosto nevjerojatno. To treba cijeliti

i štiti. Neka Hrvati ovdje žive zajedno s Crnogorcima u prosperitetu”, naglasio je Anušić.

Gordan Grlić Radman, ministar vanjskih i europskih poslova, rekao je da je Hrvatskoj stalo do susjeda i proeuropske Crne Gore, istaknuvši kako Hrvatska nema skrivenu agendu, već želi pomoći Crnoj Gori.

„I to radimo svih ovih trideset i četiri godine. Uz bolna sjećanja što je Dubrovnik propatio, što su Konavle propatile. Svatko je naučio nešto iz toga.”

Grlić Radman je prenio kako je na susretu s crnogorskim kolegom **Filipom Ivanovićem** razgovarao o nizu otvorenih pitanja između Hrvatske i Crne Gore.

„Razgovaralo se o Prevlaci. Jasna je granica na kopnu, ali želimo razgovarati i o granici na moru pa stoga očekujemo da Crna Gora imenuje članove komisije“, rekao je Grlić Radman i dodao da je neprihvatljiva odluka Skupštine Općine Kotor o imenovanju sportskog objekta po osobi o „kojoj postoje brojna uznemirujuća svjedočanstva zbog zloglasnih djelovanja i postupanja“. Čestitali smo Crnoj Gori što se suočila s prošlošću i za nas su ploča u Morinju i natpis, naglasio je Grlić Radman, veoma bitni i smatramo da to ne treba biti predmet razgovora.

Naglasio je da se razgovaralo o Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, ali i o brodu „Jadran“, za koji je istaknuo da pripada Hrvatskoj.

„U trenutku raspada bivše države zatekao se na remontu u Tivtu, gdje je i ostao. Mi ga smatramo otuđenom imovinom i tražimo da se vrati u matičnu luku Split. Ako to ne možemo riješiti bilateralno i dogovorom, možemo razmotriti i uključiti međunarodni sud.”

Lidija Bradara, predsjednica Federacije Bosne i Hercegovine, naglasila je da Hrvati u Crnoj Gori čine zajedništvo s

hrvatskim narodom u cijelome svijetu.

„Crna Gora je prelijepa zemlja i hrvatski narod u Crnoj Gori ima dugu i značajnu povijest. Vjerujem da će hrvatski narod Crne Gore zajedno s nama Hrvatima iz Bosne i Hercegovine biti sve jača i jača karika zajedništva hrvatskoga naroda u cijelome svijetu. Drago mi je da ste povezani, kao što smo i mi s Republikom Hrvatskom, svojom domovinom i da sve ono što Republika Hrvatska čini za narod Crne Gore isto čini i za narod Bosne i Hercegovine“, rekla je Bradara izrazivši nadu da će Crna Gora zajedno s Bosnom i Hercegovinom postati dio Europske unije.

Za Adrijana Vuksanovića, čelnika Hrvatske građanske inicijative i zastupnika u crnogorskom parlamentu, Hrvati u Crnoj Gori činjenica su koja se više nikome ne mora objašnjavati.

„Nismo zarobljeni u prošlosti. Nekad je bilo nemoguće da se hrvatska zastava vijori u Tivtu i Kotoru zajedno s crnogorskom. To je danas realnost. To nije palo s neba, to smo postigli politički. A to je na korist i Hrvatima i Crnoj Gori. Danas imamo parlamentarni status. Ali ni prije ni sada nismo bili sami. Gospodin Grlić Radman bio je s nama i u gorčinama neuspjeha, a evo ga i danas u radosti pobjede. Gospodin Ivan Anušić dolazio je kod nas pred lokalne izbore u Tivtu. Imao je tu svijest da su i lokalni izbori u Tivtu za nas važni i nije mu bilo teško doći podržati nas. Nijedna hrvatska vlada, kao aktualna, nije učinila više za hrvatski narod u Crnoj Gori. Ne samo da smo opstali, nego smo se vratili na veliku scenu“, ustvrdio je Vuksanović i pozdravio „crnogorske prijatelje, koji su dokaz zajedništva“.

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimir De-

ković rekao je da se Danom hrvatskoga naroda Crne Gore odaje priznanje autohtonosti Hrvata na ovim prostorima, njegovoj višestoljetnoj kulturi i tradiciji, kao i njegovoj nepodijeljenoj pripadnosti Katoličkoj crkvi.

„Zastava hrvatskoga naroda na zgradama općina Tivat i Kotor 13. siječnja svjedok je i dokaz da u Crnoj Gori još ima samosvjesnih i identitetski osviještenih Hrvata koji se ponose svojim podrijetlom, jezikom, poviješću, kulturom i vjerom. Mi Hrvati u Crnoj Gori, kao autohton narod i fizički pripadamo Boki kotorskoj i Svebarju. To je naš zavičaj, i tako će zauvijek ostati. Zavičaju pripadamo kulturom, poviješću i tradicijom. Ali identitetski pripadamo našoj matičnoj domovini i to uvijek trebamo s ponosom isticati. Jedino brižljivo čuvajući i njegujući tradicijske vrijednosti i zavičaja i matice te aktivno djelujući na njihovoj promidžbi i afirmaciji, i institucionalno i izvaninstitucionalno, možemo očuvati svoj nacionalni, kulturni i duhovni identitet, kao i zaštititi svoje nacionalne interese“, naglasio

je Deković dodavši kako će Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori i dalje neumorno djelovati na tom principu.

Zahvalnice za doprinos ovdašnjoj hrvatskoj zajednici i zbližavanju Hrvatske i Crne Gore Deković je uručio Gordanu Grliću Radmanu, Zvonku Milasu, Milanu Bošnjaku, Josipu Miletiću, Jasminki Lončarević, Ivanu Dabi, **Ivici Raviću** i tvrtki Odašiljači i veze d.o.o. iz Zagreba.

Predsjednik Zrinske garde **Đuro Bel** i njezin počasni predsjednik **Alojzije Sobočanec** darovali su Hrvatskome nacionalnom vijeću repliku mača **Petra Zrinskog**, čiji se original čuva u Muzeju grada Perasta, a koji je hrvatski ban poklonio peraškome kapetanu kao znak poštovanja nakon što su Perastani prije 370 godina odbili daleko brojniju tursku vojsku i ubili njihova zapovjednika **Mehmeda agu Rizvanagića**.

Klapa „Kaše“ iz Dubrovnika, osječki sastav „Kvinta“ te gajdaš **Filip Golubov** iz Baranje kao i **Dora Štampić** i **Doris Deković** iz Tivta sudjelovali su u glazbenom programu svečane akademije.

Monsinjur Gjonlleshaj na Karikama: „Neraskidiva je povezanost Bokeljske mornarice s Katoličkom crkvom”

Barski nadbiskup i apostolski upravitelj Kotorske biskupije monsinjur Rrok Gjonlleshaj, predvodeći misno slavlje, naznačio je značaj Karika i 13. siječnja, naglasivši kako je Bokeljsku mornaricu i hrvatski narod tijekom prošlih stoljeća održala vjera u Boga.

„Znakovito je kako je događaj vezan za rad Bokeljske mornarice dao ime i ovom spomendanu prijenosa tijela. To nam govori o neraskidivoj povezanosti Mornarice s crkvom, iz čijeg je krila kao pobožna bratovština ponikla, o povezanosti koja je u prošlom stoljeću pod pritiskom ateističke ideologije bila narušena, a danas se na našu neizmjernu radost obnavlja“, rekao je monsinjur Gjonlleshaj.

„U simbolici značenja Karika valja nam pronaći nadahnuće, a nas okupljene u lanac“, nastavio je nadbiskup barski, „povezuje Isus Krist u čije smo se ime okupili, u njegovu mučeniku i svjedoku svetom Tripunu koji je poslušao Kristov

poziv - pođi za mnom. Slijediti Krista znači dati konačni smisao vlastitom životu, ići za Kristom znači podnositi teret dužnosti i službe s vjerom, ljubavlju, poštovanjem i integritetom. Bez vjere u Krista sveti Tripun bio bi obični mladić i njegovo bi ime povijest davno zaboravila. Bez vjere u Krista i pripadnost Katoličkoj crkvi Bokeljska mornarica ne bi imala ni temelj ni povijest niti ikakav značaj u društvu. Bez vjere u Krista, kojeg su Hrvati i ostali

slavenski narodi zacijelo primili još u 7. stoljeću, hrvatski bi narod teško mogao očuvati identitet i zajedništvo u najvećim kušnjama i izazovima, kojih je na žalost bilo i u novijoj prošlosti i svjedoci smo rana koje još nisu zacijelile“, ustvrdio je monsinjur Gjonlleshaj te zaključio: „Nastavimo graditi naše zajedništvo, kojem na čudesan način svjedočimo večeras, a neka nas na tom putu štiti zagovor svetoga Tripuna.”

Milatovićeva čestitka u povodu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović u povodu Dana Hrvata Crne Gore uputio je čestitku predsjedniku Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimiru Dekoviću i pripadnicima hrvatskoga naroda.

„Želim istaknuti da ovaj važan dan predstavlja priliku za odavanje počasti bogatoj kulturnoj baštini koju članovi hrvatske zajednice kontinuirano obogaćuju i brižno čuvaju. Današnji dan je prilika da se prisjetimo naše zajedničke prošlosti, učvrstimo veze i proslavimo raznolikost koja nas čini jači-

ma. Vaša neumorna predanost očuvanju kulturnog naslijeđa kao i dugogodišnji doprinos izgradnji zajednice nisu samo vrijednosti koje se cijene, već i temelji na kojima počiva naša multietnička i multikulturalna stvarnost“, rekao je Milatović.

Istaknuo je izniman značaj hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, čija prisutnost ne samo da obogaćuje društvo, već i značajno pridonosi raznolikosti na kulturnoj sceni.

„Samo ujedinjeni u poštovanju prema različitostima možemo zajedno graditi mostove koji povezuju naše kulture i tradicije, čime oblikujemo budućnost koja će biti otvorena, inkluzivna i prosperitetna za

sve. Neka ova čestitka bude izraz dubokog poštovanja prema vašim doprinosima i želje za daljnjim uspjesima“, istaknuo je Milatović.

Anušić otkazao sastanak s Krapovićem

Ivan Anušić, hrvatski potpredsjednik vlade i ministar obrane, otkazao je sastanak s Draganom Krapovićem, ministrom obrane Vlade Crne Gore. „Sastanak s crnogorskim ministrom obrane Draganom Krapovićem otkazao sam zbog njegovih izjava o ploči u Morinj i o brodu Jadran. Stajališta ministra Krapovića, koje je proteklih dana iznio u medijima, ne ostavljaju prostor za razgovor i potpuno odudaraju od stajališta Republike Hrvatske i povijesnih činjenica”, rekao je Anušić za vrijeme posjeta Boki kotorskoj.

Krapović je istaknuo da je učinjena pogreška postavljanjem natpisa u nekadašnjem logoru Morinj i da natpis na kojem stoji kako su događaji „posljedica velikosrpske agre-

sije“ ne odgovara činjenicama. „Ono što se dogodilo u Morinj”, smatra Krapović, „nije posljedica velikosrpske agresije, nego rata u bivšoj Jugoslaviji, te bi ploču trebalo zamijeniti.“

Vlada Crne Gore, prema Krapovićevu mišljenju, nije spremna pregovarati o vlasništvu školskog broda „Jadran“ i Hrvatska ga nema pravo tražiti, ističe.

Gordan Grlić Radman za Hrvatski glasnik: „Što bolji položaj Hrvata, to stabilnija Crna Gora“

Gordan Grlić Radman, ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, u razgovoru za *Hrvatski glasnik* istaknuo je značaj 13. siječnja i Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

„Taj datum simbolizira kontinuitet hrvatskoga bivstva ovdje u Boki kotorskoj, Crnoj Gori, kao i hrvatskoga identiteta, kulture i jezika, zapravo hrvatske baštine općenito. Drago mi je ovdje doći i podržati rad Hrvatskoga nacionalnog vijeća, Hrvatske građanske inicijative i svih udruga Hrvata u Boki. Želim prenijeti poruku da ih hrvatska vlada snažno podržava u njihovu radu, ne samo politički već i materijalno, kako bi Hrvati nastavili svoj rad i ostali ovdje. Radimo i na jačanju položaja hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, za njihovu

jednakopravnost i uključenost u društveni, politički i kulturni život“, rekao je Grlić Radman istaknuvši pritom da službeno Zagreb radi i na jačanju dobrosusjedskih odnosa, snažno podržavajući Crnu Goru na njezinu europskom putu.

Na naše pitanje prepoznaje li službena crnogorska politika u dovoljnoj mjeri potrebe ovdašnje hrvatske zajednice, Grlić Radman je rekao kako se u razgovorima s ministrima Vlade Crne Gore uvijek može čuti njihov afirmativan pristup pre-

ma nacionalnim manjinama u Crnoj Gori sukladno mogućnostima.

„Sigurno da cijenimo napore koje ulaže crnogorska vlada, jer nacionalne manjine su bogatstvo i Crne Gore. Što bolji položaj Hrvata, to znači i stabilnija Crna Gora. Manjine su posvuda bogatstvo i svaka država ima odgovornost brinuti se o njima“, rekao je hrvatski šef diplomacije.

Grlić Radman jako značajnim ocijenio je i Sporazum o suradnji između Bokeljske mornarice Kotor i hrvatskih bratovšti-

na „Bokeljska mornarica 809“ iz Splita, Rijeke, Pule i Zagreba.

„To je ta povezanost bez obzira na to gdje su bratovštine i to samo pokazuje da smo s Hrvatima u Boki kotorskoj, u Crnoj Gori, povezani pupčanim vrpcom. Ta će se suradnja intenzivirati i sigurno da hrvatske bratovštine imaju osjećaj, potrebu i odgovornost. Njih predstavljaju ljudi podrijetlom iz Boke kotorske i njima je zaista u interesu njegovati povijest i tradiciju Bokeljske mornarice“, zaključio je za *Hrvatski glasnik* Grlić Radman.

Milas za Hrvatski glasnik: „Tražit ćemo da se ispune odredbe sporazuma koje imamo s Crnom Gorom“

Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, rekao je za *Hrvatski glasnik* kako mu je lijepo biti s Hrvatima u Crnoj Gori s kojima lijepo surađuje.

„Drago mi je da postoje ljudi koji doista nose sve one vrijednosti koje vi kao pripadnici hrvatskoga naroda imate u sebi.

Ali, drago mi je da među vama postoje i oni koji imaju volju da se to oživotvori, prepozna i da se vidi i, što je najvažnije, da se prenosi na mlade. Prošle godine nismo imali zastupnika u Skupštini Crne Gore, ove ga imamo. To je Adrijan Vuksanović i mislim da su Hrvati napravili na izborima rezultat kakav nikada do sada nisu imali, a to je ono što raduje. Kao i to da svijest o tome da pripadaju jednom narodu ne nestaje i da jedni druge sve više cijenite i prepoznajete“, istaknuo je Milas i dodao da ga raduje što je na proslavi i predsjednica Federacije Bosne i Hercegovine Lidija Bradara, što govori o povezanosti Hrvata bez obzira na to gdje žive.

Predstavnici hrvatskih udruga prilikom susreta s Milasom i posebnim savjetnikom iz Središnjega državnog ureda Milanom Bošnjakom te generalnom konzulicom Jasminkom Lončarević i predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimirom Dekovićem istaknuli su zadovoljstvo potporom hrvatske vlade, ali ne i države Crne Gore, što se posebno ogleda u nedostatnim sredstvima koja dobivaju za realizaciju projekata i nemogućnost dobi-

vanja na korištenje prostora u javnom vlasništvu.

„To smo čuli, to znamo i mi, uz sve ono što radimo. Na nama je da pomožemo pripadnicima našega naroda i našim udrugama. Mi to radimo i u Hrvatskoj, gdje su prisutne 22 nacionalne manjine. Naravno da ćemo tražiti da se ispune odredbe sporazuma koje imamo s Crnom Gorom i da će onda biti puno lakše. Neću reći da do toga treba proći puno vremena, ali treba puno borbe, a tu nam mnogo mogu pomoći i pripadnici našega naroda. Znam da će Adrijan Vuksanović kao zastupnik u skupštini na tome inzistirati, ali i pripadnici vijeća i udruga“, rekao je Milas.

„Danas sam na sastanku čuo da nema odgovora i pomoći, ali“, nastavlja Milas, „mislim da to treba na neki način glasnije reći i dati do znanja.“

„Vi ste ovdje narod koji živi stoljećima i u tom kontekstu dajete puni doprinos razvoju Crne Gore i sve one vrijednosti koje Crnu Goru krasi. Zaslužili ste da imate pravo osjećati ono što vi jeste, da čuvate svoje korijene i živite ovdje kao lojalni građani“, ustvrdio je Milas za *Hrvatski glasnik*.

Hrvatska zastava u Kotoru i Tivtu

U povodu 13. siječnja, Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, prema zakonskim odredbama, na zgradama općina Kotor i Tivat istaknuta je hrvatska zastava.

Ususret Danu hrvatskoga naroda predsjednik Općine Kotor **Vladimir Jokić** priredio je prijem za predstavnike hrvatskih udruga koje djeluju na području kotorske općine.

Prijemu su prisustvovali **Rafaela Pina Lazarević** u ime Hrvatskoga građanskog društva, predsjednica Matice hrvatske – Ogranka u Boki kotorskoj **Marija Mihaliček**, u ime udruga „Boka kotorska“ i „Lingua“ **Martina Saulačić Lompar**, **Nada Baldić** iz Hrvatske kulturne udruge „Staduni“ te **Ljiljana** i **Zrinka Velić** u ime Hrvatske građanske inicijative.

Prijemu je prisustvovao i Nebojša Ševaljević, potpredsjednik Općine Kotor.

U Tivtu, također u povodu Dana hrvatskoga naroda, održan je sastanak hrvatskoga ministra vanjskih i europskih poslova Gordana Grlića Radmana s potpredsjednicima općina Tivat i Kotor, Jovanom Brinićem i Nebojšem Ševaljevićem.

Sastanku su prisustvovali hrvatski veleposlanik u Crnoj Gori Veselko Grubišić, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru Jasminka Lončarević, savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova Vanda Babić te predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimir Deković i Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i zastupnik u crnogorskom parlamentu.

Visoka delegacija Republike Hrvatske posjetila Bar

Izvor: **Feral Bar**

Fotografije: **Feral Bar, Matija Pukić, Ilija Vukotić**

Usklopu Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, visoka delegacija Republike Hrvatske posjetila je Bar.

Ministar vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Gordan Grlić Radman** sa suradnicima prisustvovao je misi koju je u konkatedrali svetog Petra na Topolici služio barski nadbiskup **Rrok Gjonlleshaj**.

Prema dostupnim podacima, ovo je bio prvi posjet hrvatskoga ministra vanjskih poslova Barskoj nadbiskupiji.

Nakon mise ministar Radman se na prigodnom koktelu u kripti konkatedrale družio s katoličkim vjernicima i članovima hrvatske zajednice u Baru.

Tom prilikom goste iz Hrvatske pozdravili su potpredsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore **Darko Perić** te **Božo Šaltić** koji su istaknuli da je „ovo najjužnija točka u kojoj živi hrvatski narod“.

Ministar Radman zahvalio je na gostoprimstvu nadbiskupu **Gjonlleshaju** i domaćinima na lijepom dočeku. Posebnu zahvalnost iskazao je predsjed-

niku Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimiru Dekoviću** na proslavi Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori održanoj u Tivtu i Kotoru, za koju je rekao da je bila „fantastično organizirana“. Na dosadašnjem političkom angažmanu i „dosljednosti“ posebno je zahvalio predsjedniku Hrvatske građanske inicijative **Adrijanu Vuksanoviću**, istaknuvši da Vlada Republike Hrvatske snažno podržava HGI.

Pripadnicima hrvatske zajednice poručio je da nisu sami i da je Hrvatska uz njih.

„Treba više promovirati da i ovdje žive Hrvati jer kada se

kaže Hrvati u Baru, kod nas se obično misli da je to ekonomska emigracija, a Hrvati su ovdje stoljećima“, rekao je Radman.

Hrvatska delegacija posjetila je i Stari grad Bar.

U hrvatskoj delegaciji bili su i veleposlanik Hrvatske u Crnoj Gori **Veselko Grubišić**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **Jasminka Lončarević**, savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova Vanda Babić, dok su u Baru bili i Zvonimir Deković i Adrijan Vuksanović.

1215 GODINA

**Zajedništvom i tradicijom
proslavljen sveti Tripun**

Tekst:

Nikola Dončić

Fotografije:

**Stevan Kordić (dronom),
N. Dončić**

Svečanosti svetoga Tripuna, zaštitnika Kotora i Kotorske biskupije, započele su na Lode, 27. siječnja, podizanjem svečeva stižega u podne, kada je **Josip Vukašinović**, ovogodišnji mali admiral, izgovorio pohvale sv. Tripunu.

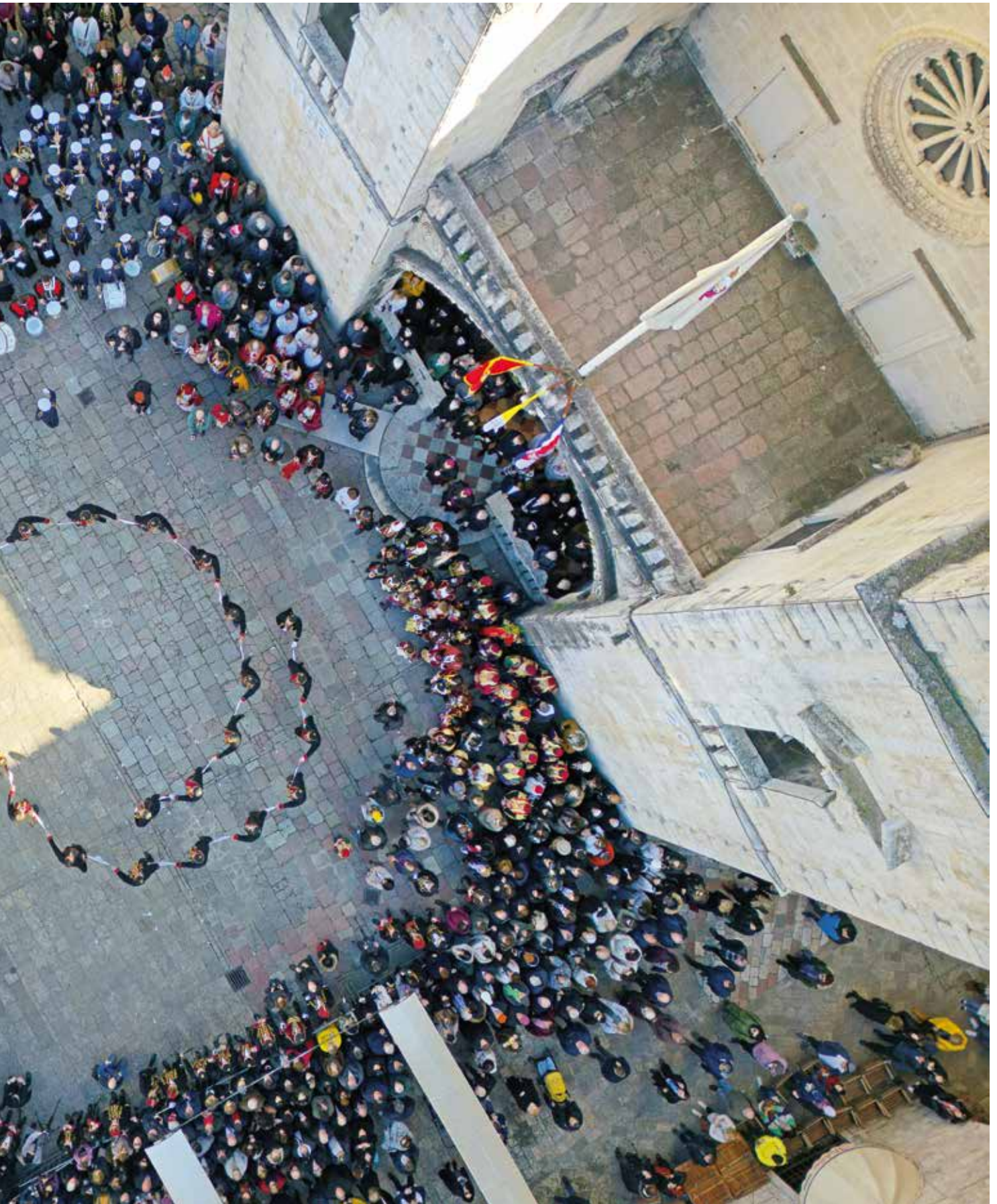
Uz prisutnost znatnog broja građana, mornara i rukovodstva Bokeljske mornarice, barskog nadbiskupa i apostolskog upravitelja Kotorske biskupije **monsinjora Rroka Gjonlleshaja** sa svećenstvom, predsjednika i potpredsjednika Općine Kotor, **Vladimira Jokića** i **Siniše Kovačevića**, te predsjednice Skupštine Općine Kotor **Maje Mršulje**, Gradska muzika Kotor izvela je kolo sv. Tripuna, nakon čega su se u katedrali uz održanu molitvu i otpjevan himan pred svečevom relikvijom - slavnom glavom poklonili vjernici.

Lode predstavljaju svojevrsne pohvale svecima zaštitnicima, a tekstovi loda ostali su sačuvani u srednjovjekovnim gradovima istočnojadranske obale, Zadru, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, u kojem se danas jedino izgovaraju, uoči blagdana sv. Tripuna. Od 16. stoljeća, kada Bokeljska mornarica preuzima vanjsku proslavu sv. Tripuna, lode izgovarali mali admiral.

Jedinstven običaj u svijetu, koji također pripada Tripundanskim svečanostima, odnosi se na kađenje moći sv. Tripuna kada se, pred sam blagdan gradskog patrona, u katedrali služi svečana večernja misa i služba čitanja s kađenjem svetih moći, prema obredniku iz 16. stoljeća.

Posebnost večernje mise, kako piše *Boka News*, predstavlja kađenje svetih moći koje se obavlja za vrijeme pjevanja života sv. Tripuna iz kotorskog Legendarija. Kađenje obavljaju visećim kadionicama šest katoličkih i šest pravoslavnih vjernika, dok Bokeljska mornarica uz relikvije čuva počasnu stražu.

„Svećeve relikvije Kotor poštuje već 1215 godina. Hvala svima koji su sudjelovali, posebno našim kadioničarima, braći pravoslavicima i katolicima. Ovo je rijedak primjer ekumenskog i molitvenog zajedništva, zapravo ovo je jedinstven primjer u svijetu. Svi mi koji sudjelujemo u ovome večeras trebali bismo biti svjesni toga”, prenosi *Boka News*

riječi **don Roberta Tonsatija**, kancelara Kotorske biskupije.

Središnji događaj Tripundanskih svečanosti bila je vanjska proslava sv. Tripuna koja je 4. veljače okupila veliki broj vjernika i sudionika te predstavlja, brojne su ocjene, jednu od najsvečanijih u modernoj povijesti. Iskazivanje zajedništva i vraćanje tradicije u punom značenju najsnažnije su značajke ovogodišnje proslave.

Postrojavanjem i predajom zastave te dočekom odreda Bokeljske mornarice iz Tivta i Herceg Novog otpočela je proslava. Admiral Bokeljske mornarice **Mirko Vičević** izvršio je pred katedralom smotru mornara, ispaljen je počasni plotun, a nakon što je barski nadbiskup Rrok Gjonlleshaj

dao blagoslov, otplesano je tradicionalno kolo sv. Tripuna.

Upravo je monsinjor Gjonlleshaj, pozdravljajući okupljene na početku misnog slavlja, naglasio kako Kotor i Boka svog zaštitnika slave već 1215 godina.

„Više od 12 stoljeća isprepliću se vječno i prolazno, vjera i pobožnost, kultura i umjetnost, pjeva se i moli, traži zagovor i milost i nosi ime sv. Tripuna, kojemu i danas uzdižemo svoje molitve i pjesme i u čiju su čast prije početka ove mise naši bokeljski mornari plesali nadaleko slavno kolo“, rekao je apostolski upravitelj Kotorske biskupije.

Splitsko-makarski nadbiskup **monsinjor Zdenko Križić** prvi put je u svojstvu split-

skog metropolita prisustvovao proslavi sv. Tripuna, dok je misno slavlje predvodio **monsinjor Roko Glasnović**, dubrovački biskup.

U misnom slavljju sudjelovali su i zadarski nadbiskup **Milan Zgrablić**, šibenski biskup **Tomislav Rogić**, hvarski biskup **Ranko Vidović**, porečki i pulski biskup **Ivan Štironja**, mostarsko-duvanjski biskup **Petar Palić**, trebinjsko-mrkanjski biskup **Marin Barišić**, banjolučki biskup **Željko Majić**, nadbiskup u miru **Ante Ivas**, biskup u miru **Ilija Jajić**, kao i brojni svećenici i redovnici.

Vanjskoj proslavi sv. Tripuna prisustvovali su potpredsjednik hrvatske vlade i ministar unutarnjih poslova **Davor Božinović** i **Tamara Vujović**, ministrica kulture u Vladi Crne Gore te izaslanik predsjednika i premijera Crne Gore **Vučić Cetković** i **Vanda Babić Galić**, savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Uz potpredsjednika Općine Kotor **Nebojšu Ševaljevića** i predsjednicu kotorskog parlamenta Maju Mršulju, slavljju su nazočili hrvatski veleposlanik **Veselko Grubišić** i generalna konzulica **Jasminka Lončarević**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i poslanik crnogorskog parlamenta **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimir Deković**, kao i brojni predstavnici kulturnog i društvenog života.

„Ako smo pjevali danas sv. Tripunu, znači da ga slavimo i da prenosimo priču o njemu. Mi smo hodali iza njegovih moštiju i na taj način smo i sami bili dio tradicije i nečega što živi“, za RTCG je rekla crnogorska ministrica Tamara Vujović.

Dubrovački biskup Roko Glasnović, govoreći o vjerskoj krizi, istanuo je značaj obite-

Božinović za Hrvatski glasnik: „Hrvatska će još snažnije podržati Hrvate u Crnoj Gori“

Potpredsjednik hrvatske vlade i ministar unutarnjih poslova Davor Božinović i ove je godine prisustvovao proslavi blagdana svetoga Tripuna u Kotoru.

„Svake godine mi je sve draže jer vidim da je sve više ljudi ovdje nazočno, ne samo iz Boke, iz Crne Gore, već hodočasnici i vjernici dolaze iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Mislim da je ovo vrlo važan signal toga jedinstva, okuplja nas sve skupa sv. Tripun evo već dvanaest stoljeća. Na nama je da očuvamo ovu tradiciju i da na njoj gradimo ono što je najvažnije, a to su mir, suživot, uzajamno poštovanje u razlicitostima i, naravno, želja da se jednog dana svi skupa nađemo u Europskoj uniji“, rekao Božinović.

Istaknuo je kako Vlada Republike Hrvatske pruža snažnu potporu hrvatskome narodu u Crnoj Gori.

„To je jedan od prioriteta naše politike i, kad govorimo o segmentu odnosa s Crnom Gorom i Hrvatima u Crnoj Gori, sva tijela vlasti u Republici Hrvatskoj, sva ministarstva čine sve ono što je u njihovoj nadležno-

sti i maksimalno izlaze u susret. Po svemu onome što čujem ovdje, a imao sam i sastanak s predstavnicima Hrvatske građanske inicijative, svi izvještaji i sve što mi je rečeno upravo su na tragu zaključka da su Hrvati ovdje zadovoljni odnosom Republike Hrvatske prema njima. Ono što sigurno mogu zajamčiti, to je da će taj trend ići samo prema gore“, za *Hrvatski glasnik* naglasio je Božinović.

li, naglasivši kako bi „upravo očevi trebali biti glavni poticatelji stvaranja duhovnog ozračja u obitelji“. Kristovi vjernici, poručio je, trebaju i danas biti spremni na progonstvo.

„Priznati se Isusovim može dovesti do progonstva, ali to progonstvo uzrokuje radost i veliku nagradu na nebu. Biti u svijetu, a ne biti od svijeta, to je ljudska razapetost i izvor mnogih ljudskih muka i križeva. A kad dođu križevi, jedinu ispravnu sigurnost u tim trenucima daje Gospodin“, rekao je monsijor Glasnović.

„Vjera ljubavlju djelotvorna bila je u životu sv. Tripuna sve do darivanja života za Krista. Njegov um i srce ispovijedaju da je Isus Gospodin, kažu Bogu da, bez obzira na posljedice. Ali taj njegov da

preobražava sav život, mijenja tijek, vodi punini smisla čineći ga novim i istodobno slobodnim i ispunjenim radošću. On nije samo vjerovao u pojedine istine o Bogu, nego je sve svoje pouzdanje slobodno stavljao u Boga koji je Otac i koji ga ljubi“, zaključio je biskup Glasnović pozvavši vjernike da otvore svoja srca slobodi koju Isus daje kako bi primili od njega snagu za nasljedovanje.

Hodačasnici župe sv. Jeronima iz Jasenica pokraj Zadra i Bratstva sv. Matije iz Čelopeka pokraj Dubrovnika te brojni vjernici iz Šibenika, Međugorja, Čapljine, Novog Travnika i Gradišća iz Austrije bili su posjetitelji na slavlju blagdana sv. Tripuna.

O gradišćanskim Hrvatima, koji su hodačastili sv. Vlahu

i sv. Tripunu, na službenim internetskim stranicama izvijestila je državna austrijska televizija ORF. Organizator hodočašća je Hanzi Heršić u ime Hrvatskoga kulturnog društva. Za ovo putovanje napravljena je i posebna zastava na kojoj piše „Gradišćanski Hrvati“ i „Sveti Martine, čuvaj nas“.

„Tako idemo mi, gradišćanski Hrvati, ovim barjakom svetoga Vlaha i svetoga Tripuna pozdraviti“, rekao je Heršić za ORF.

Maro Lisovski u ime Bratstva sv. Matije iz Čelopeka rekao je za HRT kako su nakon Feste sv. Vlaha došli proslaviti sv. Tripuna.

„Ovo nam je prvi put i iznimna nam je čast prisustvovati ovoj festi. Jučer smo bili na

Rekordan broj članova Bokeljske mornarice na Tripundanskim svečanostima

Na ovogodišnjoj vanjskoj proslavi sv. Tripuna, kako je rekao **Denis Vukašinić**, predsjednik Bokeljske mornarice Kotor, sudjelovao je rekordan broj članova ove pomorske bratovštine.

„Više od stotinu mornara, časnika i dočasnika, kao i veliki broj članica, dostojanstveno su na vanjskoj proslavi sv. Tripuna predstavljali našu drevnu organizaciju.“

„Kolo sv. Tripuna izvedeno je na do sada jedinstven način gdje su”, naglasio je Vukašinić, „čak četiri gradske muzike odsvirale kolo, stvarajući jedinstveno i nezaboravno iskustvo za sve prisutne.“

„Ova iznimna podrška i entuzijazam članova Bokeljske mornarice Kotor dodatno su

naglasili duboko ukorijenjen odnos prema tradiciji, kulturi i zajednici. Svečanosti su bile prilika da pokažemo zajedništvo i predstavimo našu organizaciju u najboljem svjetlu”, poručio je Vukašinić i uputio zahvalnost svima koji su pridonijeli uspjehu najvažnije svečanosti za Bokeljsku mornaricu.

„U vremenu koje slijedi”, zaključio je Vukašinić, „nastavit ćemo s očuvanjem i promicanjem kulturne baštine Bokeljske mornarice Kotor.“

Festi svetoga Vlaha, našega parca, a danas ćemo se pokloniti i svetome Tripunu. Došli smo se ovdje prezentirati i učiniti ovu festu što ljepšom.“

Da je ovogodišnja proslava doista odraz zajedništva i iznimnog štovanja kotorskoga zaštitnika potvrđuje i sudjelovanje čak četiriju orkestrara. Uz nezaobilaznu Gradsku muziku iz Kotora, proslavu su uveličali tivatsko Glazbe-

no prosvjetno društvo, Šibenska narodna glazba te Limena glazba KUD-a „Lovro Ježek“ iz Marije Bistrice, čiji je dirigent **Robert Homen** rođeni Kotoranim.

Šibenskoj narodnoj glazbi ovo je peti dolazak u Kotor, a njihovu članu **Željku Atlagiću** drugi.

„Sve na slavu Gospodinu. Lijepo je doći. Lani sam bio prvi put i ne mogu više a da ne do-

đem. Sviđa mi se ovdje“, rekao je Atlagić za *HRT*, čije su kamere zabilježile i dvije mlade Francuskinje, **Mariju** i **Magdalenu**, koje su na hodačašću pješice iz Pariza za Jeruzalem zastale u Kotoru, slaveći sv. Tripuna.

Misno slavlje uveličao je župni zbor katedrale pod ravnanjem **Andele Homen** i orguljsku pratnju **s. Dragice Kuštre**.

U procesiji ulicama drevnog Kotora nošene su relikvije sv. Križa, sv. Tripuna i drugih svetaca čije se moći čuvaju u relikvijaru kotorske katedrale. Svetim moćima ispred svojih bogomolja poklonilo se svećenstvo i vjernici Srpske pravoslavne crkve i Crnogorske pravoslavne crkve.

Vanjska proslava sv. Tripuna, čiji je blagdan 3. veljače prema kalendaru mjesne crkve, slavi se prve sljedeće nedjelje, odlukom Kotorske biskupije od 2000. godine. Tripundanske svečanosti završene su 11. veljače spuštanjem zastave sv. Tripuna s katedrale u Kotoru.

U čast zaštitnika grada i biskupije

Tradicionalno održan Tripundanski bal

**Hrvatsko građansko društvo je 2003. godine,
nakon više od šest desetljeća,
obnovilo ovu tradicionalnu feštu, uz potporu
Hrvatske radiotelevizije i Hrvatske gospodarske komore**

Tekst i fotografije:

Boka News

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, u povodu svetog Tripuna, zaštitnika Kotora i Kotorske biskupije, tradicionalno je u subotu 4. veljače organiziralo Tripundanski bal u hotelu „Splendid“ u Bečićima.

U pozdravnome govoru predsjednik HGD-a **Mirko Vičević** rekao je da je Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore iznimna čast i privilegij da svake godine organizira ovakvo okupljanje članova, dragih ljudi i prijatelja društva.

„Za našu zajednicu 2024. bi trebala biti godina zajedništva, dijaloga i međusobnog poštovanja. Na tom putu računamo i na pomoć našeg zaštitnika koji je primjer najveće žrtve u borbi za istinu. Zahvaljujem svima koji ste danas ovdje podržali Hrvatsko građansko društvo da na ovaj, poseban način pridonesemo proslavi svetog Tripuna“, poručio je uz ostalo Vičević.

Među uzvanicima, na Tripundanskom balu bili su savjetnik predsjednika Crne Gore **Dejan Vukšić**, izaslanica ministra vanjskih poslova Hrvatske **Vanda Babić Galić**, veleposlanik Hrvatske u Crnoj Gori **Veselko Grubišić**, generalna konzulica Hrvatske u Kotoru **Jasminka Lončarević**, predsjednica Skupštine Općine Kotor **Maja Mršulja** te potpredsjednik Općine Kotor **Nebojša Ševaljević**.

Nazočili su ovoj svečanosti i predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimir Deković**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative **Adrijan Vuksanović**, predsjednik Liberalne partije **Vatroslav Belan**, predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice **Denis Vukašinović**, viceadmiral Bokeljske mornarice **Andro Radulović**, izaslanica Dubrovačko-neretvanske županije **Žaklina Marević**, predsjednik Zajednice Talijana Crne Gore **Aleksandar Dender** i umjetnički direktor Federalne RTV BiH **Dejan Radonjić**.

U programu koji je vodio novinar **Sabrija Vulić** nastupili su bend The Grupa i klapa Incanto.

Preteča Tripundanskog bala bila je manifestacija koja se pod nazivom Tripundansko veče prije II. svjetskoga rata u čast sv. Tripunu organizirala u Kotoru, u kulturnoj kavani „Dojmi“.

Hrvatsko građansko društvo je 2003. godine, nakon više od šest desetljeća, obnovilo ovu tradicionalnu feštu, uz potporu Hrvatske radiotelevizije i Hrvatske gospodarske komore.

Po 152. put

Blagdan svetoga Tripuna svečano proslavljen u Splitu

„Vjera i ustrajnost, koju dijele svi članovi hrvatskih bratovština ‘Bokeljska mornarica 809’ i njihove obitelji, pridonijeli su da ova sjajna tradicija bude prepoznata na svjetskoj razini“

Izvor:

Zajednica bokeljskih Hrvata

Fotografije:

**Frano Kusačić, HBBM 809 Split,
Sveučilište u Splitu**

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“ Split u crkvi sv. Filipa Nerija, 3. veljače, upriličila je 152. proslavu blagdana sv. Tripuna u Splitu.

Prije misnog slavlja štovatelje sv. Tripuna pozdravio je predsjednik Bratovštine **Luka**

Perković. Prisjetio se članova koji na žalost nisu više s nama, a koji su zaslužni što se ova duhovna baština očuvala svih ovih godina.

„Riječ o kulturnom, povijesnom, crkvenom i duhovnom događaju vezanom uz Hrvate katolike te kako više od 150 godina ove tradicije u Splitu, duge tradicije proslave u Zagrebu, Rijeci i Puli i dvanaest stoljeća u Kotoru svjedoče o ustrajnosti naših otaca da očuvaju svoju baštinu. Dužni smo svakodnevno živjeti naše

geslo *Fides et Honor*“, naglasio je Perković.

Mali admiral **Bepo Tripković** uputio je pohvale (lode) sv. Tripunu uoči misnog slavlja, koje je ove godine u čast sv. Tripunu predvodio **prof. dr. sc. don Josip Mužić**. U homiliji je naglasio kako je katolička vjera, kao temeljna odrednica našeg identiteta, sačuvala naš narod.

„Po vjeri smo prepoznatljivi i ako poštujemo svoje možemo opstati, ali i razumijeti druge te im pomoći. Pohvalno je što držite do časne baštine Zalje-

va svetaca i hrvatskoga naroda koji je tamo ostao“, poručio je okupljenima. „Kameni spomenici kao kameni svjedoci vjere svjedoče koliko je velika i jaka vjera hrvatskoga čovjeka. Vrednujmo bogatu baštinu koju imamo, nadahnjajmo se njome i prenosimo je na nove naraštaje uz Božju pomoć kako bismo osigurali bolju budućnost“, naglasio je don Mužić.

Nakon misnog slavlja pripadnici odreda Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Split odigrali su ispred crkve kolo sv. Tripuna.

Koncert Gradskoga zbora „Brodosplit“ u foajeu HNK Split

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“ Split svake godine trudi se bogatim kulturnim programom uveličati Tripundanske svečanosti. Ove godine, u sklopu svečanosti, u ispunjenom foajeu HNK Split održan je koncert GZ „Brodosplit“ pod ravnanjem maestra **Vlade Sunka**. Dobitnici brojnih nagrada u Hrvatskoj i svijetu oduševili su okupljene članove Bratovštine i prijatelje Boke izvedbama djela **I. Zajca**, **P. Gotovca** i **J. Gotovca** u arazmanu maestra Vlade Sunka. Uz druge sjajne izvedbe GZ „Brodosplit“ okupljene je oduševila *Bokeljska noć* u izvedbi tenora HNK Split **Stefana Kokoškova** koji je nastupio uz klavirsku pratnju **Danire Ipavec**. U sjajnim izvedbama uživali su i župan Splitsko-dalmatinske županije **Blaženko Boban**, pročelnica Upravnog odjela za pomorstvo, turizam i promet SDŽ **Matea Dorčić**, intendant HNK Split **Vicko Biladžić**, voditelj splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika **Ante Čaleta**, predstavnici Ogranka Matice hrvatske u Splitu i Hrvatskoga

pomorskog muzeja Split, podpiratelji i prijatelji Tripundanskih svečanosti.

Okupljene je pozdravila **dr. sc. Ozana Ramljak**, moderatorica programa i članica Bratovštine, koja je istaknula stoljetnu povezanost Boke kotorske i Splita, „najljepšeg zaljeva na svijetu i najlipšega grada na svitu”. Podpirateljima, prijateljima i izvođačima u ime Bratovštine zahvalio je predsjednik Luka Perković koji je podsjetio kako je 1995. u foajeju HNK Split održana skupština koja je bila snažan poticaj da se ova sjajna tradicija očuva u Splitu te kako je ova tradicija, svečanosti sv. Tripuna i kolo sv. Tripuna, tradicija bokeljskih Hrvata u RH, krajem 2022. uvrštena na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva.

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809” Split darovala je Sveučilišnoj knjižnici u Splitu vrijednu ediciju *Izabrana djela biskupa Butorca* koju čini 10 svezaka.

Ravnateljica **Ana Utrobičić**, zahvalivši Bratovštini na donaciji, istaknula je kako u fondusu Knjižnice postoje pojedinačna djela biskupa Butor-

ca, koja su izašla na području Hrvatske, te kako će ona biti nadopunjena ovim sabranim djelima, čime će Knjižnica zasigurno pridonijeti očuvanju kulturne i jezične tradicije hrvatskih Bokelja te upotpuniti dio svog fonda.

Predsjednik Bratovštine Luka Perković naglasio je kako su djela biskupa Butorca neizostavna za sve koji vole Boku i koji se njome žele baviti. Istaknuo je kako je osobito zado-

voljstvo uručiti *Izabrana djela* Sveučilišnoj knjižnici, instituciji važnoj za Split i Hrvatsku, u nadi kako će ova donacija potaknuti studente splitskog sveučilišta i širu javnost da proučava, istražuje povijest i kulturu Boke kotorske, Zaljeva svetaca, bogatu kulturnu baštinu hrvatskoga naroda izvan granica Lijepe Naše koju smo, svi zajedno, dužni čuvati.

Dopredsjednik Bratovštine **Neven Rusković**, jedan

Bepo Tripković

od inicijatora ideje o donaciji, istaknuo je značaj pomorstva za Bokelje, koje se očituje i u kolu sv. Tripuna, a koje je sjajno opisao biskup Butorac. „Brojnost pomoraca i kapetana, njihova velika djela i brojnost flote značajno su utjecali na povijest Boke kotorske, bisera hrvatske kulture”, rekao je Rusković.

Ovu vrijednu donaciju podržalo je i Sveučilište u Splitu, čiji je prorektor **prof. dr. sc. Nikša Jajac** član Bratovštine. Prorektor Jajac izrazio je zadovoljstvo što je u sklopu ovogodišnjih Tripundanskih svečanosti, preko djela biskupa Butorca, spojen hram hrvatskog znanja u Dalmaciji, Sveučilišna knjižnica, s tradicijom bokeljskih Hrvata.

Ante Čaleta, voditelj splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika, ovom prigodom uputio je na etimologiju toponima Boka, što na talijanskom znači ušće, a na slavenskom buka te naglasio kako je duh Boke kontinuirano prisutan u hrvatskom društvu.

Bokeljska večer

U subotu, 10. veljače, u hotelu „Park” tradicionalnim balom Bokelja završene su ovogodišnje Tripundanske svečanosti u Splitu.

Tijekom večeri, na zadovoljstvo okupljenih, prikazan je kratki dokumentarni film redatelja **Mikija Noplinga** „150. godina proslave blagdana sv. Tripuna u Splitu”, trajni podsjetnik na jubilarnu proslavu održanu 2022. godine.

Predsjednik Bratovštine Luka Perković zahvalio je okupljenima na potpori te istaknuo zadovoljstvo što je sve veći broj mladih koji su aktivno uključeni u očuvanje baštine bokeljskih Hrvata u Splitu. Perković je s osobitim zadovoljstvom pozdravio galdaldu riječke Bratovštine **Mladena Schuberta**, zamjenika galdaldu zagrebačke Bratovštine **prof. dr. sc. Roka Mišetića** i **Tomislava Brguljana** iz riječke Bratovštine te donedavnog predsjednika Zajednice bokeljskih Hrvata **mr. sc. Srećka Đuranovića**. Prenio je pozdrave galdaldu Bratovšti-

ne u Puli **Vanje Paskovića** koji nije bio u mogućnosti prisustvovati ovome događaju.

„Njihova vjera i ustrajnost, koju dijele svi članovi hrvatskih bratovština 'Bokeljska mornarica 809' i njihove obitelji pridonijeli su da ova sjajna tradicija bude prepoznata na svjetskoj razini. Osobito je Tomislav Brguljan od početka vjerovao da možemo, ustrajao je kao i svi mi zajedno i evo, Bogu hvala, uspjeli smo”, emotivno je završio Perković.

Mali admiral **Andro Tripković** izrecitirao je pjesmu *Zakletva Malog admirala*, a zatim je odred splitske Bratovštine uz potporu prijatelja iz Rijeke postavio kolo sv. Tripuna.

Večer je izvedbama *Bokeljske noći*, *O sole mio* i drugima uvećao tenor splitskog HNK Stefan Kokoškov uz pratnju Danire Ipavec. Toplu, vedru, rasplesanu atmosferu osigurao je izbor glazbe **Damira Duplančića**, poznatoga splitskoga radijskog voditelja i DJ-a, autora knjige „Izgubljena generacija” i voditelja istoimene emisije koja je u vrijeme emitiranja bila među najslušanim programom.

Iznimno aktivni član splitske Bratovštine, mladi **Toni Luković**, ovaj događaj opisao je kao

večer punu emocija, pjesme i veselja koja je pokazatelj kako je ova zajednica živa i kako ova sjajna tradicija ne pripada samo prošlosti već i budućnosti.

Hrvatska matica iseljenika poduprla proslavu Tripundanskih svečanosti u Splitu

Fides et Honor moto je kojim Bokeljska mornarica baštini vjeru i čast, proslave svetkovine sv. Tripuna, ali ujedno, ističe Ante Čaleta, voditelj podružnice Hrvatske matice iseljenika u Splitu, i kontinuitet pripadnosti hrvatskome rodu i katoličkoj vjeri.

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809” Split, u čast svečeve svetkovine, i ove godine organizirala je u Splitu bogati kulturni i sadr-

žajni program, u spomen na zemlju i identitet svojih otaca, a Hrvatska matica iseljenika - Podružnica Split, dodaje Čaleta, srdačno je poduprla manifestaciju proslave Tripundanskih svečanosti.

„Split je počašćen što već 152 godine bokeljski Hrvati u veljači upotpunjuju kulturološki i religijski kolorit grada. Ljubav, ponos te vezanost bokokotorskih Hrvata uza zaljev iz kojeg su poniknuli manifestirala se i na upriličenoj svečanosti, a životno je te trajno prisutna i u svima nama koji smo imali priliku upoznati Boku, čaroban prostor u kojem se jasno razaznaje pečat katoličke vjere i hrvatskoga naroda”, naglasio je Čaleta

Čuvari višestoljetne tradicije

Sveti Tripun proslavljen u Rijeci, Puli i Zagrebu

**Mali admirali Luka Pasković,
Igor Petković i Roko Balenović Medvid
izgovorili lode u čast kotorskome zaštitniku**

Luka Pasković

Pripremio:

Nikola Dončić

Fotografije:

**HBBM809 Rijeka, HRT,
Dražen Kokorić**

Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ upriličile su tradicionalne proslave svetoga Tripuna u Rijeci, Puli i Zagrebu. Uz plesanje nezaobilaznog kola, održane su svete mise, kao i čitav niz susreta i kulturnih događaja u sklopu Tripundanskih svečanosti, čime su bokeljski Hrvati potvrdili veliku privrženost svome nebeskome zaštitniku i Boki kotorskoj.

Proslava sv. Tripuna u Rijeci započela je u crkvi Uznesenja Blažene Marije Djevice na nebo, lodama koje je uputio **Luka Pasković**, ovogodišnji Mali admiral riječke bratovštine. „Mali admiral obavio je svoj časni zadatak izvrsno na zadovoljstvo cijele zajednice i ponos svoje obitelji“, ističu u riječkoj bratovštini.

Svetu misu predvodio je **mons. Sanjin Francetić**, župnik Uznesenja Blažene Marije Djevice na nebo. U homiliji mons. Francetić posebno je istaknuo životni izbor mučenika sv. Tripuna koji se odlučio slijediti Boga i podnijeti muku u svrhu služenja Bogu. Osvrnuo se mons. Francetić i na značaj zajednice koja je, spremno, u vjeri, došla iskazati svojemu zaštitniku štovanje. Lode i kolo koje je

uslijedilo dio su tradicije proizašlih iz vjere Bokelja.

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809” Rijeka nakon svete mise u čast svojega zaštitnika plesala je tradicionalno kolo, uz pratnju Trsatske gradske glazbe. Bratovština je u Rijeci organizirala i tradicionalnu Bokeljsku večer.

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809” iz Pule također je proslavila blagdan svetoga Tripuna. Uprilичeno je misno slavlje, na kojemu je lode izgovarao Mali admiral **Igor Petković**, a ispred crkve svetoga Antuna zaplesalo se i kolo sv. Tripuna.

Roko Balenović Medvid

Pula

Mali admiral Igor Petković

Vladimir Pasković, predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809” Pula, rekao je za HRT kako je Bokeljska mornarica jako posebna te da je najstarija sačuvana pomorska bratovština na svijetu. Dodao je kako u Hrvatskoj živi oko deset tisuća Hrvata iz Boke kotorske.

„Na žalost, povijesna zbivanja nisu nam bila sklona te su se Bokelji iseljavali iz svoga rodnog kraja nakon Prvoga i Drugoga svjetskog rata te osobito nakon Domovinskoga rata”, rekao Pasković.

Bivši predsjednik pulske bratovštine **Fredi Tripović**

istaknuo je kako Bokelji koji su se doselili u Istru čuvaju tradiciju i običaje, dodajući za HRT da već trideset godina u Istri njeguju tradiciju Bokeljske mornarice.

U organizaciji Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809” Zagreb svečano je 3. veljače proslavljen Tripundan u glavnome gradu Hrvatske.

Slavlje je započelo tradicionalnim balanjem kola sv. Tripuna ispred crkve sv. Leopolda Mandića u Voltinu naselju, dok je prije misnog slavlja, koje je predvodio **vlč. Željko Lovrić**, Mali admiral **Roko Balenović Medvid** izgovorio

lode sv. Tripunu. Mali admiral potječe iz poznate peraške obitelji Medvid, te obitelji **Milošević** i **Bilafer**.

Župnik vlč. Lovrić istaknuo je u propovijedi važnost bliskosti i zajedništva s Hrvatima iz Boke u Tripundanskoj svetkovini, a osvrnuo se i na život sv. Tripuna te njegovu žrtvu zbog priznanja da je kršćanin. Odaslao je i jasnu poruku mladim generacijama da život i trpljenje sv. Tripuna ne bira godine starosti, već da je odluka o biranju ispravnog puta moguća i u mlađoj dobi.

Timor Šatara, predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809” Zagreb, naglasio je važnost zajedništva svih nositelja bokeljske tradicije kako bi nedavno potpisani Sporazum o međusobnoj suradnji s Bokeljskom mornaricom Kotor imao svijetlu budućnost u očuvanju tradicije. Spomenuo je i važnost obitelji kao izvora budućih nositelja i čuvara ostavštine. Uza zahvalu župljanima i župniku na prihvaćanju Bokeljske mornarice Zagreb pod svoje okrilje, uručio je umjetničku sliku sv. Leopolda Mandića kao dar župi.

„Ovom prigodom još jednom moramo izraziti zahvalnost na velikom srcu župniku crkve sv. Leopolda Mandića vlč. Željku Lovriću i njegovim župljanima, koji su nas prihvatili i pripomogli da se slavlje Tripundana dostojanstveno proslavi. Također zahvaljujemo i izvođačima klape ‘Sagena’ koji su svojom pjesmom uveličali misno slavlje”, poručili su iz Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809” Zagreb.

Nakon završetka mise, svi okupljeni nastavili su slavlje u prostorijama župnog dvora uz svečani domjenak, druženje i pjesmu.

Zagreb

U Dubrovniku proslavljen blagdan svetoga Vlaha

Izvor:

Dubrovačka biskupija
(Angelina Tadić, Tea Kuzek
Marević)

Zadarski nadbiskup **Milan Zgrablić** predvodio je 3. veljače svečano pontifikalno euharistijsko slavlje svetkovine sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovačke biskupije i grada Dubrovnika, ispred katedrale Gospe Velike, a na misi je sudjelovao veliki broj domaćih vjernika i hodočasnika sa svih strana.

„Sveti Vlaho, kao i svaki drugi svetac, čovjek je svoga vremena i svojim životom i radom prenosio je svjetlo evanđelja prema okolnostima onog vremena“

Dubrovački biskup **Roko Glasnović** pozdravio je sve okupljene i čestitao svima koji slave imendan. U misi u molitvama, rekao je biskup, na poseban način su prisutne sve naše obitelji, osobe s različitim

životnim teškoćama, bolesne, nemoćne i osamljene. Upravo takvim osobama Isus je bio blizu.

„Ne bojte se, niste sami. Krist traži baš vas, suosjeća s vama, uvijek je blizu ljudske

patnje. Svakog prima otvorenih ruku i otvorenog srca koje je milosrdno i ima samilovanja za svakog čovjeka“, poručio je dubrovački biskup. Naglasio je i ljepotu molitve Očenaša koja nas sve povezuje i čini braćom i sestrama.

Nadbiskup Zgrablić u propovijedi je govorio o intenziviranju molitve u kontekstu nedavno otvorene Godine molitve za cijelu Crkvu ususret Jubileju 2025. te promišljao o ulozi molitve u životu sv. Vlaha kao i današnjih obitelji i vjernika.

Nadbiskup je objasnio i značenje jubilarne ili svete godine koje se obilježavaju još od XIV. stoljeća, svakih dvadeset i pet godina. „I ova Jubilarna godina 2025. koja je pred nama može imati važnu ulogu na

duhovnom, crkvenom i društvenom području i za nas“, poručio je mons. Zgrablić.

U nastavku propovijedi mons. Zgrablić spomenuo je neke detalje života sv. Vlaha koji je kao liječnik pomagao i liječio bolesne, a kao biskup nastavio raditi na iskorjenjivanju pojedinosti koje su zarobljavale ljudsko srce i držale ga daleko od istine o Bogu, čovjeku i svijetu, zbog čega je preminuo kao mučenik.

„Sveti Vlaho, kao i svaki drugi svetac, čovjek je svoga vremena i svojim životom i radom prenosio je svjetlo evanđelja prema okolnostima onog vremena“, rekao je mons. Zgrablić i nastavio: „Okolnosti i načini života se mijenjaju, ali svjetlo i istina evanđelja ostaju

uvijek isti. Ne mijenja se Božja istina, ni milost koja je djelovala u svecima protekom vremena. Mijenjaju se samo oblici ljudskog života i misli i načini njihova očitovanja.“ Dodao je i kako su sveci uvijek suvremeni jer žive s Bogom, u vječnoj sadašnjosti, u punoj istini i životu, milosti i svetosti.

Zatim se predvoditelj slavija osvrnuo na današnje vrijeme i kulturu te odnos prema molitvi i drugim kršćanskim vrijednostima rekavši: „Nameće se kult tijela, ljepote, užitka i zabave, koji čovjekovo srce ostavlja praznim. Čovjek današnjice radije prihvaća razna praznovjerja i slijepe sile koje određuju njegov život, nego Božju objavu u Isusu Kristu i plan njegove ljubavi i spa-

senja. Čovjek današnjice tako tapka u mraku svojih odluka umjesto da se osloni na sigurne korake na koje nas je Bog u Kristu uputio i koje su nam svojom krvlju zasvjedočili sv. Vlaho i toliki drugi mučenici i sveci tijekom duge povijesti Crkve.“

Zadarski nadbiskup povijed je zaključio mislima i željom starih Dubrovčana uklesanim na latinskom jeziku na istočnom ulazu u Grad, sa strane Ploča. U hrvatskom prijevodu taj natpis glasi: „Daleko vam kuća, divljaci! Nikoga se ne boji ova tvrđa, koju grije dah svetoga starca!“

Liturgijsko pjevanje na svečanosti misni predvodili su Mješoviti katedralni zbor ojačan zborovima župe Svetog Križa iz Gruža i župe Presvetog Spasitelja iz Mokošice, a zborovima je dirigirala **Petra Potrebica** uz orguljašku pratnju **Marka Palčoka**. Pjevana je Hrvatska pučka misa **fra Iva Perana**.

Misna čitanja čitali su **Mirjana Vidojević**, **Luka Šerić** i **Ivan Fabris**, a evanđelje je navijestio đakon Splitsko-makarske nadbiskupije **don Robert Pudar**.

Zazive molitve vjernika izrekli su dominikanski bogoslov **Karlo Luka Kvesić** i kandidatica sestara franjevki od Bezgrešnog začeća s Danača **Ana Dujić**. Darove je prinijela obitelj **Petre** i **Nikše Dubelja** s četvero djece.

Nakon popričesne molitve generalnog vikara Dubrovačke biskupije i rektora zborne crkve sv. Vlaho **mons. Ivica Pervana** uslijedila je procesija.

Festa sv. Vlaho ove godine proslavlja petnaestu godišnjicu od upisa na Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Hrvati iz Boke na proslavi sv. Vlaho

U povodu blagdana sv. Vlaho hodočasnici iz Boke, pod barjakom Župe Bogdašići i s **don Draženom Kraljićem**, nazočili su proslavi blagdana u Dubrovniku.

Nakon dugo godina jedna bokeljska župa sudjelovala je u procesiji sv. Vlahu. Ovo je bila 1052. godina parčeve zaštite Grada, a sudjelovalo je, kako je objavio *Radio Dux*, više od 200 župa iz raznih krajeva svijeta.

Barjak bokeljske župe nosio je **Luka Kovačević** iz Herceg Novog. Konavljanin **Pero Przić** dočekaao je Bokelje i uputio u sve običaje koje ova festa baštini te mu ovim putem hodočasnici i zahvaljuju.

Posjet Dubrovniku organiziralo je Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori.

Molili za majke i obitelji

Blagdan svete Agate proslavljen u Mrčevcu

„Neka sveta Agata izmoli milost ozdravljenja i sve ostale milosti majkama kojima je to potrebno”

Tekst i fotografije:
Župa sv. Petra - Bogdašići

Ovogodišnja proslava blagdana svete Agate obilježena je u Mrčevcu (Tivat), u istoimenoj crkvi uz veliki broj vjernika i hodočasnika iz Boke, Crne Gore te Hrvatske. Svetu misu

služio je upravitelj župe **don Dražen Kraljić**, koji je izrazio svoju radost što se ovako veliki broj ljudi okupio unatoč radnom danu i jutarnjem terminu svete mise.

U svojoj propovijedi don Dražen je upoznao vjernike sa životom svete Agate stavljajući posebni naglasak na hrabrost

koju je podnijela unatoč brojnim mučenjima i sramoti koju je doživjela kada su joj između ostaloga odrezali i grudi.

„Sveta Agata tom je prilikom rekla svojim mučiteljima i konzulu **Kvintijanu** koji ju je htio za svoju ženu, ali ga je ona odlučno odbila: ‘Kako te nije sram, krvniče, oduzeti

mi ono na čemu te tvoja majka othranila.' I zaista, braćo i sestre, ženske grudi nisu na tijelu samo kao neki vanjski znak i ukras, već imaju važnu ulogu hranjenja djeteta u prvim mjesecima i godinama života, a znamo da je majčino mlijeko najzdravije i najprirodnije od svega što jedno dijete može primiti. Stoga molimo danas za sve one majke koje možda imaju probleme na tom području ili možda neka oboljenja, neka im sveta Agata izmoli milost ozdravljenja i sve ostale potrebne milosti. A molimo i za sve obitelji na svijetu da budu jedna zdrava zajednica u kojoj će se rađati djeca nahranjena majčinim mlijekom i ohrabrena očevom

snagom kako bi mogla hrabro koračati ovim svijetom uvijek vjerna Bogu, Kristu i Crkvi, u svim trenucima života, pa ako treba, čak i pod cijenu vlastitog života."

Na kraju mise don Dražen je čestitao svima koji danas slave imendan, a na poseban način zahvalio je i župljanima koji su se potrudili oko organizacije proslave. Pozdrave je uputio i svima prisutnima bez posebnog naglaska na bilo kome jer u crkvi i pred Bogom svi smo jednaki.

Radosno kršćansko druženje nastavljeno je nakon mise ispred crkve gdje su se okupljeni počastili i okrijepili onim što su pripremile vrijedne ruke domaćica.

Admiral Vičević u Zagrebu pozvao na zajedničko plesanje kola sv. Tripuna u Kotoru

Hrvatska bratovština „Bokeljska mornarica 809“ iz Zagreba organizirala je „Bokeljsku večer“ na kojoj je u glavnome gradu Hrvatske bio prisutan velik broj Bokelja i njihovih prijatelja.

Na ovoj tradicionalnoj manifestaciji bili su potpredsjednik hrvatske vlade i ministar unutarnjih poslova Davor Božinović, ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** sa savjetnikom **Vandom Babić Galić**, savjetnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Milan Bošnjak te **Anita-Slavica Prka Đurašić** u ime Udruženja obrtnika grada Zagreba.

Iz Boke kotorske na svečanosti su bili prisutni **Mirko Vičević**, admiral Bokeljske mornarice, njezin predsjednik **Denis Vukašinić** s dijelom rukovodstva ove drevne pomorske organizacije, kao i **Zvonimir Deković** i **Adrijan Vuksanović**, predsjednici Hrvatskoga nacionalnog vijeća i Hrvatske građanske inicijative.

Najstariji član Mornarice Jozo Đurović također je bio na „Bokeljskoj večeri“, koja je započela kolom sv. Tripuna i lodama koje je izgovorio mali admiral **Roko Balenović Medvid**.

Predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb **Timor Šatara** izrazio je veliko zadovoljstvo zbog velikog odziva i izraženog zajedništva, kao i admiral Vičević koji je rekao da je prelijepi osjećaj biti na „Bokeljskoj večeri“ u Zagrebu, u odori drevne mornarice, proslavljajući zajedno sv. Tripuna.

„Večeras je posebno lijepo, a vidio sam to u očima mnogih ljudi s kojima sam se ovdje pozdravio. Sjećam me na stihove pjesme koju često pjevamo ‘jedna duša, a nas dvoje’. Volio bih da ovako posebno do-

godine bude u Puli, Rijeci, Splitu, a onda da s Herceg Novim, Tivtom i Kotorom na našem izvorištu, na Pjaci sv. Tripuna, na vanjskoj proslavi pokažemo ono što je odavno Kotor svima pokazao. Budimo jedinstveni, budimo moćni, budimo ponosni, svi skupa, svi ste pozvani“, uz geslo drevne mornarice Fides et Honor pozvao je Vičević mornare bratovština iz Hrvatske na zajedničko plesanje kola sv. Tripuna u Kotoru.

U glazbenom dijelu programa sudjelovali su **Marko Tolja** i klapa „Sagena“, dok su program tijekom večeri vodili **Dora Rogić** i **Miron Koprivnjak**.

Božinović u Kotoru razgovarao s Vuksanovićem i Dekovićem

U povodu vanjske proslave sv. Tripuna, održane 4. veljače, Boku kotorsku posjetio je Davor Božinović, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova.

Božinović se tom prilikom u Kotoru sastao u Generalnom konzulatu Republike Hrvatske s **Adrijanom Vuksanovićem**, predsjednikom Hrvatske građanske inicijative i zastupnikom u Skupštini Crne Gore te **Zvonimirom Dekovićem**, predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori. Sastanku je prisustvovala **Vanda Babić Galić**, izaslanica hrvatskoga ministra vanjskih i europskih poslova **Gordana Grlića Radmana**, kao i hrvatski veleposlanik **Veselko Grubišić** i generalna konzulica **Jasminka Lončarević**.

Istaknuto je da se razgovaralo o položaju hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, pri čemu su Vuksanović i Deković izrazili zahvalnost hrvatskoj vladi na potpori.

„Imao sam čast danas razgovarati s potpredsjednikom Vlade Republike Hrvatske i ministrom unutarnjih poslova, našim Tivčaninom Davorom Božinovićem. Zahvalio sam mu na svemu što premijer

Plenković i Vlada koju vodi radi za Hrvate u Crnoj Gori. Njihova pomoć i skrb daju nam snagu u političkom djelovanju i misiji očuvanja hrvatskoga identiteta i puta Crne Gore prema EU”, istaknuo je tom prilikom Vuksanović.

Savjetnica hrvatskoga ministra Vanda Babić Galić u Boki: „Svjedočim jedinstvu hrvatskoga korpusa”

Savjetnica hrvatskoga ministra vanjskih i europskih poslova **prof. dr. sc. Vanda Babić Galić**, boraveći na proslavi sv. Tripuna u Kotoru, gdje je prisustvovala i Tripundanskom balu, susrela se s predsjednikom Hrvatskoga građanskog društva **Mirkom Vičevićem**, predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća **Zvonimirom Dekovićem**, kao i **Adrijanom Vuksanovićem**, predsjednikom Hrvatske građanske inicijative i zastupnikom crnogorskoga parlamenta.

Savjetnica ministra **Gordana Grlića Radmana** za Hrvatski gla-

snik istaknula je kako je raduje povratak u Boku kotorsku.

„Ništa ljepše nije nego doći doma, među svoje. Boka je moj dom, a fešta sv. Tripuna dio identiteta”, rekla je Babić Galić.

Istaknula je kako je iznimno zadovoljna jedinstvom ovdašnje hrvatske zajednice.

„Ovogodišnja proslava sv. Tripuna svjedočila je jedinstvu hrvatskoga korpusa, povezanosti i snazi koju hrvatska zajednica ima u svome autohtonom okruženju. Iskreno me raduje takva slika i svi budućí projekti o kojima smo razgovarali.

HNVCG neumorni je korač, HGI snažno je hrvatsko srce, a Bokeljska mornarica naslijeđe pradjedova. Samo zajedno možemo biti ono što jesmo, sol Zaljeva svetica i hrvatska baština proeuropske Crne Gore. Hrvatski glasnik i hrvatski Radio Dux važni su promicatelji hrvatskoga identiteta Bokelja, ali i medijska slika svih događaja u Crnoj Gori koje bud-

no pratimo”, rekla je za Hrvatski glasnik Babić Galić.

Vlada Republike Hrvatske posebno se skrbi o hrvatskoj zajednici i hrvatskoj baštini Boke kotorske i to će, zaključila je Babić Galić, i dalje činiti na svim razinama koje Hrvatima Crne Gore daju jamstvo sigurnosti i mira.

Vičević i Vuksanović o suradnji i položaju hrvatskoga naroda u Crnoj Gori

Predsjednik Hrvatskoga građanskog društva **Mirko Vičević** primio je u službeni posjet **Adrijana Vuksanovića**, predsjednika Hrvatske građanske inicijative i zastupnika u Skupštini Crne Gore.

Vičević i Vuksanović sastali su se u Kotoru, u prostorijama Hrvatskoga građanskog društva, a tema razgovora odnosila se na trenutačnu političku i društvenu situaciju u Crnoj Gori, s posebnim naglaskom na status hrvatskoga naroda.

S obzirom na dinamičnost političkih prilika u Crnoj Gori, ocijenili su kako se položaj hrvatske zajednice može smatrati zadovoljavajućim, ali da i dalje postoje teškoće u rješavanju određenih problema s kojima se ovdašnji Hrvati susreću.

Istaknuli su zadovoljstvo buđenjem nacionalne svijesti i jačanjem zajedništva hrvatskoga korpusa, što se najbolje potvrdilo prilikom nedavne proslave svetoga Tripuna i obilježavanja Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

Razgovaralo se i o očuvanju identiteta i bogate kulturne baštine koji su u fokusu rada Hrvatskoga

građanskog društva, te o Hrvatskome glasniku koji, u izdanju Društva, izlazi više od dvadeset godina.

Vičević je ovom prilikom Vuksanoviću poklonio monografiju priređenu u povodu dva desetljeća uspješnoga rada Hrvatskoga građanskog društva, a obojica su susret ocijenili plodonosnim, potvrdivši produbljivanje suradnje i zajedničko djelovanje na osnaživanju jedinstva hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

Deković i Vuksanović s državnim tajnikom Milasom u Zagrebu

Predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori **Zvonimir Deković** i predsjednik Hrvatske građanske inicijative i njezin poslanik u Skupštini Crne Gore **Adrijan Vuksanović** sastali su se 16. veljače u Zagrebu sa **Zvonkom Milasom**, državnim tajnikom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Sastanku su prisustvovali i **Milan Bošnjak**, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske manjine u inozemstvu te **Jasminka Lončarević**, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru.

Na sastanku se govorilo o uspješnoj suradnji koja se ogleda u mnogobrojnim realiziranim projektima, kao i o novim inicijativama i aktivnostima kojima je cilj, kako je priopćeno iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, osnažiti hrvatsku zajednicu u ostvarivanju manjinskih prava te ojačati hrvatske udruge i ustanove koje zadovoljavaju i unaprjeđuju opće javne potrebe hrvatske manjinske zajednice.

Deković i Vuksanović rekli su kako je suradnja s ovim državnim uredom na visokoj razini i da se bez te podrške ne bi mogli realizirati brojni projekti koji čuvaju i baštine kulturu hrvatskoga naroda u Crnoj Gori. Također su zahvalili Milasu i Bošnjaku što su 13. siječnja bili prisutni na proslavi Dana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

Deković se u Zagrebu sastao i s **Danilom Ivezićem**, bivšim predsjednikom Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj.

Ministar Radulović s hrvatskim veleposlanikom Grubišićem: „Izgradnja Jadransko-jonskog puta veliki korak za regiju“

Izgradnja Jadransko-jonskog puta bila bi veliki korak za sve zemlje regije, poručili su nakon sastanka crnogorski ministar prometa i pomorstva **Filip Radulović** i veleposlanik Hrvatske u Crnoj Gori **Veselko Grubišić**.

„Želimo graditi taj put jer ćemo se bolje povezati s Europom. Taj projekt donio bi velike benefite svim zemljama Zapadnog Balkana“, rekao je Radulović.

Veleposlanik Grubišić istaknuo je važnost kvalitetne suradnje dviju zemalja, poručivši da Hrvatska intenzivno radi na razvoju putne infrastrukture.

„Mi ove godine u potpunosti završavamo hrvatski dio koridora 5c, koji se pruža od Ploča do Budimpešte preko Bosne i Hercegovine. Isto tako, Vlada Republike Hrvatske potpuno će do 2030. godine završiti put do Dubrovnika i Čilipa. Željeli bismo da istodobno Crna Gora modernizira svoje prometnice do naše granice“, rekao je Grubišić.

Sugovornici su se usuglasili kako će najavljeno pokretanje brodske linije između Budve i Dubrovnika rasteretiti granični prijelaz između dviju zemalja, priopćili su iz Ministarstva prometa i pomorstva Crne Gore.

Narodna kuhinja u Tivtu

Caritas Kotorske biskupije u Tivtu, 19. ožujka, otvara narodnu kuhinju.

Prema najavama iz Caritasa Kotorske biskupije planirano je da kuhinja osigura od 30 do 60 obroka dnevno.

„Ciljna grupa projekta su socijalno potrebite osobe, članovi OSI, samohrani roditelji, umirovljenici s najnižim primanjima, djeca, a kuhinja bi u slučaju elementarnih nepogoda bila na raspolaganju svim općinskim službama zaštite i spašavanja u pripremanju i dopremanju obroka za pripadnike tih službi“, priopćili su iz Caritasa Kotorske biskupije, koji kao nevladina udruga djeluje u sklopu Caritasa Crne Gore.

Skupština Općine Tivat donijela je odluku da bez naknade u pet godina za potrebe kuhinje ustupi prostor od gotovo 30 m² dok je, prema riječima **don Željka Paskovića**, sredstva za nesmetani polugodišnji rad osigurala crnogorska obitelj iz Berlina, koja želi ostati anonimna.

„Obveza korisnika je da snosi troškove adaptacije prostorija za potrebe organiziranja kuhinje, pripremanja i distribucije hrane korisnicima. Također je dužan snositi troškove potrošnje električne energije, vode i druge troškove koji nastanu obavljanjem djelatnosti“, stoji u odluci.

Iz Caritasa Kotorske biskupije pozvali su društveno odgovorne tvrtke da podrže ovaj projekt.

„Svi koji žele donirati namirnice, novčani iznos ili otvoriti trajni nalog za potrebe Caritasa molimo da se jave putem emaila ili na službeni telefon Caritasa Kotorske biskupije: 067 671 852. Također, molimo sve one koji se žele prijaviti kao korisnici da to učine pozivom na broj: 067 671 852, od ponedjeljka do petka u terminu od 10 do 14 sati“, rekao je don Pasković.

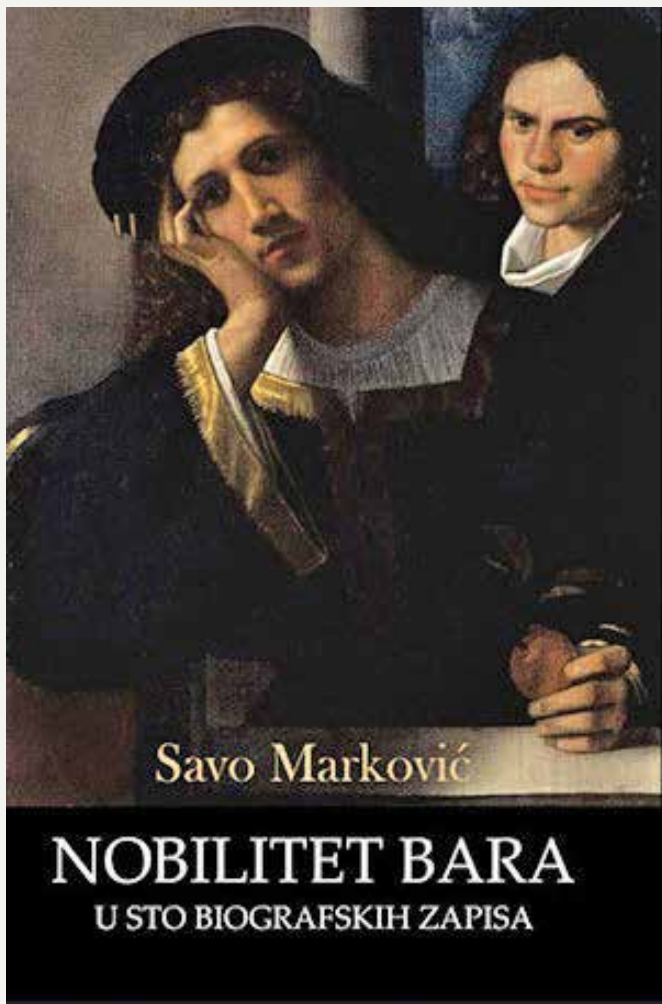

Knjiga Sava Markovića o prošlosti Bara

U izdanju NIP „Gospa od Škrpjela“ iz Perasta izašla je nova knjiga doktora humanističkih i pravnih znanosti **Sava Markovića** iz Bara „Nobilitet Bara u sto biografskih zapisa“.

Na 925 stranica ovoga kapitalnog djela, piše *Feral Bar*, rasvjetljavaju se biografije sto pripadnika višega društvenog staleža u Baru iz vremena srednjeg i novog vijeka. Knjigu su recenzirale akademkinja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti **dr. sc. Nella Lonza** i **dr. sc. Maja Katušić**, znanstvena suradnica u Hrvatskom institutu za povijest.

„Posebna odlika ove knjige je sintetički pregled barskog društva u dugom trajanju, prikazom znamenitih Barana i Baranki kroz čije se životne sudbine, u spoju historiografske metode i biografistike, ogleda živopisna i kompleksna zbilja Jadrana i Mediterana“, naglašava, uz ostalo, Katušić o Markovićevoj knjizi.

Akademkinja Lonza ističe kako se za drevni Bar može reći kako je dvostruko stradao, ne samo da je bila teško uništena njegova kamena ljepota, već je, objašnjava, nestalo mnogo toga što je govorilo o njegovim nekadašnjim stanovnicima.

„Propast većine izvornih dokumenata – oporuka, ugovora, kaznenih spisa i obilja druge građe – teško je uzdrmala kolektivno pamćenje, grad razrušena lika gotovo da je zanijemio. Glasovi koje danas možemo osluškiivati zahvaljujući knjizi dr. Markovića dobrim dijelom odjekuju iz bliže i daljnje okolice u koju su Barani zalazili ili se onamo doseljavali, ne režući nikada posve pupkovinu s voljenim zavičajem. Međutim, dokumenti nisu zrcalo u kojemu bi se cjelovito odrazio nekadašnji Bar, nego ogledalca u kaleidoskopu, u kojemu šaroliku i bogatu sliku barske prošlosti čini niz blistavih sitnih zrnaca pribranih i posloženih velikom autorovom vještinom i ustrajnošću“, rekla je Lonza naglasivši pritom kako je ta bujna prošlost u autoru ove knjige našla idealnog istraživača, upućenog tumača i vještog pripovjedača.

Knjiga „Nobilitet Bara u sto biografskih zapisa“ je 80. izdanje renomirane izdavačke kuće iz Perasta koju, navodi *Feral Bar*, tematiziranjem, ponovnim iščitavanjem i objelodanivanjem komponenti zaboravljene prošlosti uspješno vodi i predstavlja **don Srećko Majić**.

Komodor Damir Dojkić

Tivćanin na čelu Hrvatske ratne mornarice

Komodor Damir Dojkić rođen je 6. svibnja 1966. u Tivtu, u Crnoj Gori. Mornaričku vojnu akademiju završio je 1988. godine u Splitu te stekao zvanje diplomiranog inženjera pomorskog prometa. U Oružane snage pristupio je 1. listopada 1991. kao dragovoljac Domovinskoga rata, pripadnik 1. diverzantskog odreda HRM-a i „S” voda 114. brigade HV-a

Izvor:
**Ministarstvo obrane
 Republike Hrvatske**

U Domu HV-a „General-bojnik Ivo Jelić” u Splitu 12. siječnja 2024. godine održana je svečanost primopredaje dužnosti zapovjednika Hrvatske ratne mornarice između dosadašnjeg i novog zapovjednika, kontraadmirala **Ive Raffanellija** i načelnika Stožera – zamjenika zapovjednika komodora **Damira Dojkića**.

Primopredaji su nazočili predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga RH **Zoran Milanović**, načelnik GS OSRH admiral **Robert Hranj**, savjetnik predsjednika za obranu **Ivica Olujić**, izaslanik potpredsjednika Vlade i ministra obrane državni tajnik MORH-a **Branko Hrg**, posebni savjetnik predsjednika za veterane Domovinskoga rata **Marijan Mareković**, posebni savjetnik predsjednika Vlade za poslove obrane **Damir Krstičević**, glavni inspektor obrane general-pukovnik **Drago Matanović**, zapovjednici i predstavnici grana OSRH, bivši zapovjednici te predstavnici

grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije.

Dosadašnji zapovjednik HRM-a kontraadmiral Ivo Raffanelli, koji je dužnost zapovjednika obnašao od 1. siječnja 2018., u svom je obraćanju istaknuo neka od najznačajnijih postignuća HRM-a u proteklom razdoblju, kao i projekte koje bi trebalo realizirati kako bi HRM bila spremna za budućnost.

Izrazio je zadovoljstvo što kormilo broda predaje u prave ruke dugogodišnjem bliskom suradniku te je zahvalio svima na suradnji i potpori te na kraju poručio: „Hrvatska ratna mornarica bila je moja druga ljubav i nadam se da će se nastaviti razvijati u smjeru koji naša domovina treba.”

Preuzevši dužnost, komodor Dojkić rekao je kako mu imenovanje zapovjednikom HRM-a predstavlja krunu vojne karijere i vrhunac je profesionalnog razvoja vojno-pomorskog časnika. Prisjetio se svoje prve dužnosti, vojnika u 1. diverzantskom odredu HRM-a te ovom prilikom posebno zahvalio kapetanu fregate **Tončiju Vidanu** i kontraadmiralu **Predragu Stipanoviću** koji su najviše utjecali na njegov profesionalni razvoj.

Poručio je kako dužnost preuzima s odgovornošću i uvjerenjem da Hrvatska ratna mornarica posjeduje znanja i sposobnosti za ostvarenje svih zadaća koje se pred nju postave. Naglasio je kako je HRM ključni instrument vojno-pomorske moći Republike Hrvatske i da bez modernizacije i opremanja suvremenim borbenim sustavima nije moguće odgovoriti aktualnim sigurnosnim izazovima, stoga će mu u fokusu biti realizacija započelih projekata vezanih uz završetak gradnje serije obalnih ophodnih brodova, opremanje sustavima za nadzor mora, novim protubrodskim raketnim sustavima i novim višenamjenskim brodom, korvetom kao nositeljem cijelog spektra mornaričkih borbenih sposobnosti.

„Autoritet je potrebno zasnivati na osobnom primjeru, odgovornosti i uzajamnom povjerenju. To će ostati moj profesionalni moto i na tome ću inzistirati i neumorno raditi svakoga trenutka i njegovati taj duh koji je, uz domoljublje, bio ključ uspjeha Hrvatske vojske u Domovinskom ratu”, istaknuo je komodor Dojkić poručivši zapovjednicima: „U vođenju svojih podređenih pokažite pozitivno stajalište i znanje, budite poštteni, pravedni i dosljedni i iznad svega vodite ljude osobnim primjerom jer je to jedini ispravan način da zavrijedite njihovo povjerenje.”

Zahvalivši kontraadmiralu Raffanelliju na časnoj i predanoj službi, načelnik Glavnog stožera OSRH admiral Hranj rekao je kako je dosadašnji zapovjednik najviše od svih dosad osvijestio sve o potrebi razvoja i modernizacije HRM-a te izrazio nadu da će njegov nasljednik nastaviti istim putem. Novom zapovjedniku HRM-a poručio je da nastavi započete projekte moderniza-

cije te dodao kako ne sumnja da će u to uložiti sve svoje znanje i energiju.

Uza zahvale dosadašnjem zapovjedniku na uzornoj službi te uvjerenje kako će njegov nasljednik nastaviti istim putem, predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović poručio je: „Naše more je naš identitet i najvažnija zadaća Hrvatske ratne mornarice je obrana Hrvatske i našeg mora i na tome nastavimo raditi.”

Komodor Damir Dojkić rođen je 6. svibnja 1966. u Tivtu, u Crnoj Gori. Mornaričku vojnu akademiju završio je 1988. godine u Splitu te stekao zvanje diplomiranog inženjera pomorskog prometa. U Oružane snage pristupio je 1. listopada 1991. kao dragovoljac Domovinskoga rata, pripadnik 1. diverzantskog odreda HRM-a i „S” voda 114. brigade HV-a.

Tijekom vojne karijere obnašao je niz dužnosti, od zamjenika zapovjednika 2. satnije 53. bojne Mornaričkog-desantnog pješništva, zamjenika zapovjednika Torpednoga broda TB-51 „Vukovar”, zapovjednika Ophodnoga broda minopolagač OBM-41 „Dubrovnik”, zapovjednika RTOP-21 „Šibenik”, zapovjednika RTOP-11 „Kralj Petar Krešimir

IV.”, zamjenika zapovjednika Divizijuna za površinsko djelovanje, voditelja Odsjeka za obrambeno planiranje, voditelja Odsjeka za međunarodnu vojnu suradnju te načelnika Odjela za obrambeno planiranje i međunarodnu vojnu suradnju u Zapovjedništvu HRM-a, zapovjednika Divizijuna za površinsko djelovanje u Flotili HRM-a, do načelnika Stožera Flotile HRM-a i zapovjednika Flotile HRM-a.

Od 2018. godine obnašao je dužnost načelnika Stožera - zamjenika zapovjednika Hrvatske ratne mornarice.

Na Hrvatskome vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman” završio je Zapovjedno-stožernu školu 2010. te i Ratnu školu 2015. godine.

Komodor Dojkić glavni je urednik i autor doktrinarnih publikacija. Stekao je zvanje predavača u interdisciplinarnome znanstvenom području vojno-obrambene znanosti.

Odlikovan je Spomenicom Domovinskoga rata, Spomenicom domovinske zahvalnosti, Redom hrvatskoga trolista, Redom bana Jelačića te mu je dodijeljena Zlatna medalja Hrvatske vojske.

In memoriam

Dr. Edita Starović (1952. - 2024.)

Piše:

prim. dr. Ivan Ilić

UKotoru je 12. siječnja 2024. godine umrla ugledna liječnica **Edita Starović**. Pokopana je dva dana kasnije na mjesnome groblju u Škaljarima.

Rođena je 21. siječnja 1952. u Kotoru u staroj škaljarskoj obitelji Đuranović. Diplomirala je 25. studenoga 1975. godine na Medicinskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Specijalistički ispit iz interne medicine položila je 22. veljače 1983. na KBC-u Rebro u Zagrebu.

Čitav radni vijek provela je na Internom odjelu kotorske bolnice, prvo kao liječnica, a od osnivanja Odsjeka za hemodijalizu vodila je taj odjel do odlaska u mirovinu i nakon toga honorarno donedavno. U jednome mandatu od četiri godine bila je ravnateljica kotorske bolnice.

Dr. Editu krasila je stručnost i velika posvećenost pacijentima. Posebnu empatiju imala je prema teškim bolesnicima, nemoćnima, onima bez obitelji. Uvijek je težila terapijskome maksimumu i onda kad je bilo sigurno da je riječ o neizlječivoj bolesti. Godinama se brinula o možda najtežim kroničnim pacijentima na programu doživotne hemodijalize. Bila je vrlo kolegijalna te je posvećivala posebnu pažnju

mladim liječnicima i brinula se za njihov napredak. Zbog profesionalnosti i pristupačnosti bila je omiljena među pacijentima i građanima.

Bila je brižna majka kćerka **Dubravki** i **Danijeli**.

Bila je društveno aktivna. U godinama buđenja nacionalne svijesti, u teškim poslijeratnim godinama devedesetih, bila je sudionica osnivačke Skupštine Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i članica prvoga Upravnog odbora Društva. Obavljala je značajne dužnosti u društveno-političkom i javnom životu Kotora

kao odbornica lokalnog parlamenta i članica Odbora direktora AD Luke Kotor. Bila je aktualna potpredsjednica Matice hrvatske - ogranka Kotor.

Na žalost, kronična bolest pogoršana posljedicama koronavirusa trajno je i ozbiljno narušila njezino zdravlje i dovela do prerane smrti.

Dr. Edita trajno će ostati u lijepom sjećanju nama koji smo s njom proveli radni vijek, mnogim pacijentima, članovima njihovih obitelji i građanima Boke kotorske.

Počivala u miru Božjem!

Antologija hrvatskog pjesništva Boke od 16. do 21. stoljeća

„Poezija bokeljskih Hrvata“

Tekst: **Nikola Dončić**
Fotografije: **Radio Dux**

Knjiga „Poezija bokeljskih Hrvata - antologija hrvatskog pjesništva Boke od 16. do 21. stoljeća“, koju su priredili **mr. Božidar Proročić** i **dr. Željka Lovrenčić**, predstavljena je krajem veljače u Podgorici i Donjoj Lastvi te u Tivtu. Knjigu je objavila Javna ustanova „Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore“.

Ova antologija, piše njezin recenzent **dr. Domagoj Vido-**

„Vrijednost ove publikacije ogleda se i u činjenici da će ona biti značajan korak naprijed u očuvanju i unaprjeđenju duhovnih, kulturoloških i identitetskih karakteristika hrvatskoga naroda u Crnoj Gori“

vić, spomenik je petostoljetnome kontinuitetu hrvatskog pjesništva na tlu Crne Gore, ponajprije Boke kotorske s Budvom, ali i Svebarja te u novije vrijeme i ostatka Crne Gore.

Antologija hrvatskog pjesništva Boke obuhvaća raspon autora rođenih u razdoblju od 1490. do 1994. te nudi presjek pjesama napisanih od 1532. do danas.

Vidović također ocjenjuje kako antologija utiskuje hrvatski pečat književnomu stvaralaštvu na jugu istočnojadranskoga prostora te je najbolji odgovor na sve češća posezanja za hrvatskom književnom baštinom koja se više ne ograničavaju samo na stare hrvatske pisce, **poput Andrije Zmajevića**, nego i na naše suvremenike, poput **Mira Glavurčića**.

Salko Luboder, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, govoreći na predstavljanju knjige u Donjoj Lastvi istaknuo

je kako je značaj ove antologije višestruk te da na najbolji način jača kulturne veze između Crne Gore i Hrvatske.

„Izdavačka produkcija Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore posljednjih godina skreće značajnu pažnju kulturne i umjetničke javnosti ne samo u Crnoj Gori, nego i u čitavoj regiji. Vrlo smo ponosni što smo izdavači jedne ovakve knjige. Imali smo zadovoljstvo surađivati s osvjedočenim autorima, gospođom Lovrenčić i gospodinom Proročićem, koji su ovaj posao iznijeli vrlo uspješno, na zadovoljstvo svih

nas”, istaknuo je Luboder, naglasivši kako je u segmentu multikulturalnosti antologija iznimno značajna jer će, kako je ustvrdio, koristiti ne samo pripadnicima hrvatske zajednice, već svim intelektualno radoznalim ljudima.

„Vrijednost ove publikacije ogleda se i u činjenici da će ona biti značajan korak naprijed u očuvanju i unaprjeđenju duhovnih, kulturoloških i identitetskih karakteristika hrvatskoga naroda u Crnoj Gori“, zaključio je Luboder.

Književnik Adrijan Vuksanović, čije stvaralaštvo je dio ove antologije, istaknuo je važnost prisutnosti nacionalnog određenja u samom naslovu.

„Rođen sam i živim u vremenu kad bi se obično poslije toga ‘bokeljskog’ sve završavalo. Sve drugo bilo bi navođenje nas samih na nešto što nismo. Mi se upravo nudimo s ovakvim kulturološkim sadržajem i jednim bogatstvom koje nadilazi i naše nacionalne okvire, jer svako kulturološko bogatstvo oplemenjuje sve one koji cijene vrijednost kulture. Ono pomaže i u tome da se na nas navikavaju i oni kojima to malo

teže ide”, rekao je Vuksanović u Donjoj Lastvi, istaknuvši kako je iznimna vrijednost što državna institucija objavljuje ovo izdanje jer se na taj način i te kako obuhvaćaju činjenice i sve ono što predstavlja antologija.

„Razmišljajući o ovoj knjizi”, dodao je Vuksanović, „postavljao sam sebi pitanje o njezinu karakteru.”

„To je pitanje vodilo ka jednom od dva odgovora. Je li ova knjiga emancipatorskog karaktera ili, usudio bih se reći, misionarskog. Prepliću se i jedno i drugo. To emancipatorsko svojstvo ovog djela okrenuto je ka našoj zajednici, a misionarsko ka vani. Emancipatorsko nas treba osloboditi onih socijalnih naslaga, koje smo s vremenom poprimili, kroz autocenzuru i neprihvatanje samih sebe, pa je ovo djelo značajno i zbog toga“, rekao je Vuksanović i zaključio kako „antologija govori o jednome lijepome povijesnom kontinuitetu i kulturnološkom naslijeđu.“

U knjizi „Poezija bokeljskih Hrvata“ zastupljena su 54 pjesnika, ali za razliku od antologija ranije objavljivanih, rekao je na promociji **prof. Veljko Đukanović**, u ovoj se nalaze i pjesnici koji nisu isključivo vezani uz Boku, ali se uz nju veže njihovo stvaralaštvo.

„Priređivači su pred sobom imali veliki izazov, jer nije bilo lako doći do poezije svih zastupljenih pjesnika, pa su morali tragati po arhivima počevši od Kotora, Perasta, Budve, Cavtata, Dubrovnika do Zagreba, Zadra i Beograda. Uz odgovarajuće biografije, svaki autor predstavljen je s nekoliko pjesama”, rekao je Đukanović.

Upravo u „Poeziji bokeljskih Hrvata” nalazimo ogledalo društvenih zbivanja određenog vremena, naglasio je Đukanović.

„U prvom redu, u njoj je predstavljeno pet stoljeća stva-

ralaštva hrvatske književnosti, prikazan je jezik kojim su se koristili pjesnici, što predstavlja dragocjeno iskustvo u proučavanju hrvatskoga jezika tijekom posljednjih pet stoljeća te potvrđuje pripadnost identiteta bokeljskih Hrvata svojoj matičnoj državi Hrvatskoj. U isto vrijeme, poezija pjesnika s područja Boke kotorske predstavlja najljepši spoj multikulture i multietničnosti u odnosima Crne Gore i Hrvatske”, rekao je Đukanović naglasivši kako su priređivači Proročić i Lovrenčić pokazali da književnost i kultura ne poznaju granice, kao i da ništa nije neizvedivo ako se ima volje i htijenja.

Upravo plodonosna suradnja književnika i publicista s Cetinjska Božidara Proročića i ugledne lingvistice iz Zagreba Željke Lovrenčić, koja se ogleda i u nekim ranijim književnim projektima, pružila je bogat antologijski izbor pjesništva koje se odnosi, kako stoji u riječi izdavača, na prostor s raskošnom civilizacijskom, kulturnom i umjetničkom baštinom i bogatim književnim stvaralaštvom.

„Smatrao sam da ću u ova-koj vrijednoj publikaciji predstaviti i sačuvati i vaš nacionalni jezik i vaše ime i vaše

stvaratelje i sve one ljude koji su, u ne tako kratkome razdoblju, ostavili značajne tragove na prostoru Boke i izvan nje“, naglasio je na predstavljanju knjige Božidar Proročić dodavši da su u antologiju uvršteni i manje poznati ali značajni autori, čija su djela nezasluženo zanemarena.

„Iskreno vjerujem i nadam se da će generacije koje su već sada stasale ili dolaze shvatiti značaj svoga identiteta, svoga jezika i svoje kulture“, rekao je Proročić zaključivši kako je kao Crnogorac ovom antologijom želio pružiti iskreni doprinos hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori na očuvanju njezina golemoga kulturnološkog bogatstva.

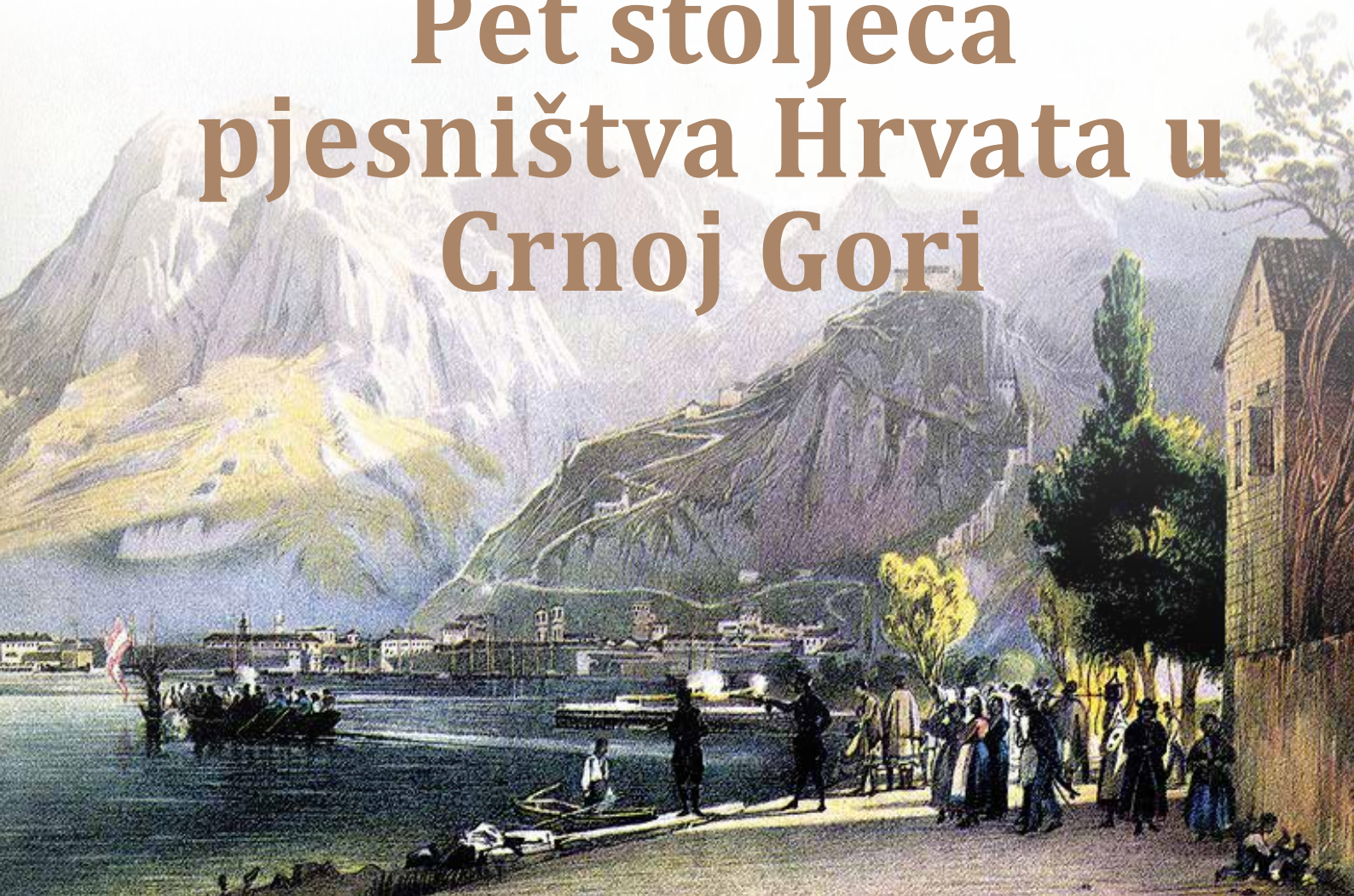
U stvaranju antologije „Poezija bokeljskih Hrvata“ priređivači su imali nesebičnu pomoć **Dijane Milošević i Marina Čaveliša**.

Na promociji u Tivtu govoreni su stihovi pojedinih autora, a moderatorica programa bila je **Vesna Šoškić**. Na promociji antologije bili su prisutni uz ostale generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru **mr. Jasminka Lončarević** te **Zvonimir Deković**, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Crnoj Gori.

Dokaz žilavosti i stvaralačke snage

Pet stoljeća pjesništva Hrvata u Crnoj Gori

„Kad su pisali narodnim jezikom, stariji su hrvatski književnici iz Boke kotorske i Svebarja pisali stiliziranim hrvatskim književnim jezikom dubrovačko-dalmatinskoga kruga, a danas pišu hrvatskim standardnim jezikom vrlo često prošaranim bokeljskim dijalektizmima njegujući tako hrvatsko jedinstvo u različitome“

Piše:

dr. sc. Domagoj Vidović

Fotografije:

History of Croats, privatna arhiva

Iako hrvatska književnost u cjelini ima kontinuitet od srednjovjekovlja, povijesne su okolnosti ipak uvjetovale da se on održao zahvaljujući književnim krugovima u nekoliko oaza uglavnom u primorju, ponajprije u području od Zadra do Kotora. Taj je prostor iznjedrio oca hrvatske književnosti, Splićanina Marka Marulića, ali se središte književnoga stvaralaštva, zbog neposredne opasnosti od Osmanlija, već nekoliko desetljeća nakon Marulićeve smrti iz srednje Dalmacije pomaknulo prema Dubrovniku, jedinomu posve slo-

Kotorski zaliv

bodnom kutku na slavensko-me jugu. Negdje upravo u prvim desetljećima XVI. stoljeća na pozornicu stupaju prvi hrvatski pisci iz Boke kotorske. Bokelji svoja štiva isprva pišu na latinskome i talijanskome jeziku (pjesnička zbirka *Rime amorose* Kotoranina Jurja Bizantija, tiskana u Mletcima 1532., najstariji je dosad poznati kanconijer nekoga hrvatskog književnika napisan talijanskim jezikom, a dio književnih povjesničara drži kako je Bokelj Ludovik Paskalić najznamenitiji hrvatski latinist koji ne potječe iz Dubrovnika). Tek nekoliko desetljeća poslije Antun Prokulijan, prognani Baranin, u svojem pohvalnom govoru splitskomu knezu i Velikom vijeću izgovorenom na talijanskome 1558., a tiskanom 1567. u Mletcima, Marka Marulića naziva „kršćanskim i splitskim Vergilijem“ te upisuje Bar u povijest hrvatskoga latinizma i književnosti uopće. Nažalost, padom Bara i Ulcinja pod Osmanlije 1571. nestaje mogućnost da se Bar, kulturno i crkveno središte u kojemu je u XII. stoljeću napisano djelo *Kraljevstvo Slavena* (u literaturi najpoznatije pod na-

slovom *Ljetopis popa Dukljanina*), čiju je hrvatsku redakciju pod naslovom *Povijest kraljeva Dalmacije i Hrvatske s poviješću pustošenja Salone* s hrvatskoga na latinski jezik preveo Marko Marulić, razvije u književno središte koje će se ravnopravno nadmetati s Kotorom. Da je potencijala za razvitak barskoga odvjetka hrvatske književnosti itekako bilo, svjedoči kratko pismo na hrvatskome jeziku generalnoga vikara Barske nadbiskupije Petra Samuelija od 26. rujna 1629., koje, iako pisano *po dubrovačku*, sadržava i neke mjesne barske značajke, o čemu piše vrsni crnogorski povjesničar Savo Marković.

Ako je XVI. stoljeće logičnom posljedicom višestoljetne rekonkviste latinske pismenosti koja je otpočela još u IX. stoljeću, a koja se u Boki kotorskoj isprva pretočila u poduku latinskoga (u Kotoru se, kako navodi Kruno Krstić, na latinskome jeziku povremeno podučava od XIII. stoljeća, a djelovanje je prve škole zabilježeno 1329.), crkvena djela (npr. Kotorski misal iz XII. stoljeća) te pravne dokumente (koterski, budvanski i neušćuvani barski statut, sve iz

XIV. stoljeća), XVII. je stoljeće obilježeno prvim stihovima zapisanim narodnim jezikom. Zasad se najstarijim poznatim stihovima zapisanim hrvatskim jezikom drže oni Mara Dragovića. Taj je Kotoranin 1617. napisao pjesničku posvetu knjizi *Pjesni duhovne od pohvala Božjijeh* Bartola Kašića u kojoj se spominju *naši Dalmatini i vas rod harvacki*. Koliko li je samo simbolike u činjenici da se u prvim stihovima napisanim materinskim jezikom spominje hrvatsko ime i to u posveti pjesničkoj zbirci prvoga hrvatskog gramatičara?

U XVII. stoljeću književnost se Hrvata u primorskim krajevima od Sutorine do Bojane rasredištjuje. Uz Kotorane se na hrvatskome književnom obzorju pojavljuju ponajprije Peraštani i Budvani. Tijekom boravka u Perastu koncem XVII. stoljeća ruski diplomat i putopisac Petar Andrejevič Tolstoj, neposredni svjedok

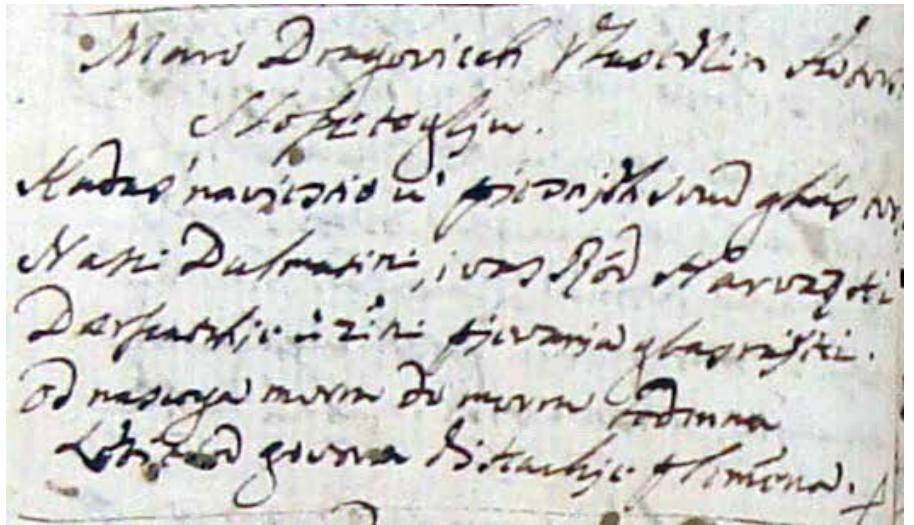

Kotor

hrvatskoga karaktera Perašta, koji jasno luči Hrvate od Srba i Crnogoraca, biva ugošćen u kući Vicka Bujovića i uspostavlja veze sa Zmajevićima. Upravo se na Tolstojeva zapažanja u *Hrvatskoj straži* 1929., samo godinu dana nakon atentata na Stjepana Radića i ostale HSS-ovce u Narodnoj skupštini u Beogradu (20. lipnja 1928.), poziva Pavao Butorac kako bi srpskomu književniku i novinaru Stanislavu Krakovu dokazao kako su Peraštani (poglavito Zmajevići, koje se i danas nastoji otrgnuti iz hrvatskih skuta) bili i ostali Hrvati.

Hrvatsku su književnu pozornicu početkom XVIII. stoljeću zaposjeli pustolovi, među kojima su najistaknutiji Tomo Medin iz Kastel-Lastve (današnjega Petrovca), Budvanin Stjepan Zanočić i Peraštanin Vicko Vjenceslav Smeća, sva trojica dobri znanci Casanove (a još dvojicu Zanočića Casanova spominje u svojim memoarima). Prva su dvojica traagično skončala u europskim zatvorima, a trećemu sudbina nije poznata. Medin je, među

ostalim, preveo Voltaireovu *Henrijadu*, Zanočić je postao likom u romanu *Berlin Alexanderplatz* (1929.) njemačkoga književnika Alfreda Döblina, a Smeća je 1786. preveo Gundulićeva *Osmana* na talijanski.

U XIX. stoljeću pojavljuju se i prve spisateljice (u prvoj polovici stoljeća Dobročanka Ana Marija Marović, a krajem stoljeća Prčanjanka Ida Verona), a u XX. stoljeću književnost Hrvata u Boki kotorskoj doživljava svoj vrhunac u djelima

Frana Alfirevića, Viktora Vide i Vjenceslava Čižeka.

Hrvatsko je pjesništvo u Crnoj Gori višejezično i usmjereno na zapadne uzore. Jezici su najstarijih tamošnjih hrvatskih pjesnika latinski i talijanski, a stihovi se na hrvatskome jeziku objavljuju od 1617. te postupno prevladavaju od druge polovice XVII. stoljeća. U kasnijim su razdobljima hrvatski književnici objavljivali i pjesme na francuskome i rumunjskome (Ida Verona) te španjolskome (Luka Brajnović), što nije nimalo neobično za stanovnike krajeva toliko okrenutih pomorstvu i lulaštvu. Spone se hrvatskih književnika iz današnje Crne Gore s hrvatskim (poglavito dalmatinskim i dubrovačkim) književnicima nikad nisu prekinule, od onih najranijih u obliku pisama, poslanica i pohvalnica (kad Vinko Pribojević biranim riječima piše o Jurju Bizantiju, Ljudevit Paskalić upućuje poslanicu Jeronimu Bartučeviću i pjesmu posvećenu Hanibalu Luciću, a Viktor Besalić hvali Nalješkovića i Gundulića) do suvremenih u obliku objava u hrvatskim časopisima i članstava u strukovnim udrugama. Kad su pisali narodnim jezikom, stariji su hrvatski književnici iz Boke kotorske i Svebarja (Bara s

Persagno nelle Bocche di Cattaro.

okolicom) pisali stiliziranim hrvatskim književnim jezikom dubrovačko-dalmatinskoga kruga, a danas pišu hrvatskim standardnim jezikom vrlo često prošaranim bokeljskim dijalektizmima njegujući tako hrvatsko jedinstvo u različitome.

Ovom su antologijom Božidar Proročić i Željka Lovrenčić obuhvatili raspon autora rođenih u razdoblju od 1490. do 1994. te ponudili presjek pjesama napisanih od 1532. do danas. Pritom su iskoračili i u Svebarje posve opravdanim uvrštavanjem Viktora Besalića u svoje djelo. Time su Svebarje (najjugoistočniji dio neprekidnoga hrvatskog jezičnog prostora) izriekom upisali na hrvatski kulturni zemljovid kao književni topos, **što, iako se Besalić i još neki Barani (poput Antuna Prokulijana)** spominju u hrvatskim biografskim leksikonima i povijestima hrvatske književnosti, nitko dosad nije učinio. Sami autori pritom navode kako u antologije hrvatskoga pjesništva Boke kotorske dosad nisu bili uvršteni ni najstariji bokeljski pisac stihova na hrvatskome jeziku Maro Dragović (spominje se u nekim književnopovijesnim djelima, pa čak i u petome svesku *Hrvatske enciklopedije* 1941. – 1945., pa je tim čudnije što nije ušao u antologije hrvatskoga pjesništva Boke kotorske prije ove), Bunić Luković, Jeronim Korner i Vladimir Brguljan. Ujedno su, kad je riječ o suvremenim pjesnicima, antologičari obuhvatili i pjesnike iz ostatka Crne Gore pokazavši kako se krugovi hrvatske književnosti u Crnoj Gori, čak i danas kad je tamošnja hrvatska zajednica u Crnoj Gori najranjivija, šire.

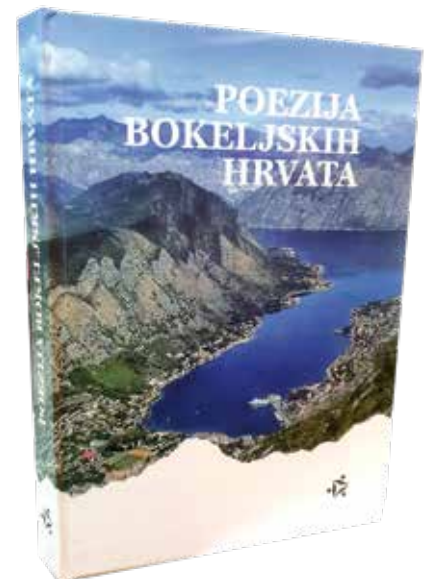
Ova je antologija, dakle, spomenik petostoljetnoga kontinuiteta hrvatskoga pjesništva na tlu Crne Gore, ponajprije Boke kotorske (s Budvom), ali

Perast

i Svebarja te u novije vrijeme i ostatka Crne Gore (poglavito Podgorice), pa bi se mogla nazvati i antologijom hrvatskoga pjesništva u Crnoj Gori. Ona utiskuje hrvatski pečat književnomu stvaralaštvu na jugu istočnojadranskoga prostora te je najboljim odgovorom na sve češća posezanja za hrvatskom književnom baštinom koja se više ne ograničuju samo na stare pisce hrvatske (poput Andrije Zmajevića), nego i na naše suvremenike (poput Mira Glavurčića). Ova je antologija ujedno svjedočanstvom svehrvatskih prožimanja koja nikako ne mogu biti slučajna jer kako slučajem objasniti činjenicu da je prije pis najstarije južnoslavenske kronike, najpoznatije po naslovu *Ljetopis popa Dukljani-na*, pronađen u Hrvatskoj te da ga je s hrvatskoga na latinski preveo otac hrvatske književnosti, čije je pjesničko umijeće slavio prognanik iz kraja u kojemu je spomenuta kronika nastala? Kako slučajem objasniti da se u prvim stihovima pisanim hrvatskim jezikom spominje hrvatsko ime? Antologija je ujedno dokazom nevjerovatne žilavosti i stvaralačke snage Hrvata u Crnoj Gori te njihove svojevrsne iščašenosti čiji su najnesvaki-

dašnjiji proizvod pustolovi kojima je područje od Perasta do Paštrovića obilovalo. Stoga vas na kraju pitam jesu li tvrdoglava samosvojnost i urođeni gen oriđinala vrlinom ili manom u ovome svijetu u kojemu bi nas sve ukalupili. Bez obzira na to kakav mi odgovor ponudili, dojma sam da su te dvije osobine Hrvata u Crnoj Gori očuvale jedinstvenost hrvatskoga identiteta u vječitoj borbi da se ne poklekne pred osvajačima s istoka i da se ne stopi sa stoljetnim vladarima s druge strane Jadrana. Upravo zato danas malobrojna, ali žilava grana hrvatskoga naroda u Crnoj Gori ne može propasti.

Deset knjiga zbornika

Izabrana djela don Pavla Butorca predstavljena u Dubrovniku

Piše:
Slavko Dabinović,
knjižničar u mirovini
Fotografije:
privatna arhiva

Deset knjiga zbornika izabranih djela **don Pavla Butorca** predstavljeno je u Čitaonici Narodne knjižnice Grad u Dubrovniku 29. siječnja 2024. godine. Na predstavljanju su govorili **dr. sc. Vesna Čučić**, kancelar Kotor-

„Tako svestranog pisca među klerom, kao što je bio don Pavao Butorac, teško da se može susresti u hrvatskoj prošlosti“

ske biskupije **don Robert Tonsati** te urednici edicije **mons. Srećko Majić** i knjižničar u mirovini **Slavko Dabinović**. Dabinović je istaknuo kako je objavljivanje zbornika izabranih djela don Pavla Butorca u prošloj godini događaj od osobitog značaja za ukupno kulturno nasljeđe Kotora, Perasta i Boke kotorske i da je namjera izdavača bila „osvježiti uspomenu na bogatu i slavnu pomorsku, kulturnu i sakralnu ostavštinu te aktualizirati naše predodžbe o svijetu prošlosti“.

Osvrnuo se na četiri historioografske studije iz političke, kulturne, vjerske i pomorske baštine Perasta, Kotora i Boke kotorske. Prva i druga studija *Razvitak i ustroj peraške općine i Kulturna povijest grada Perasta* predstavljaju političku i kulturnu sintezu iz povijesti Perasta, a treća i četvrta *Kotor za samovlade* i *Boka kotorska u 17. i 18. stoljeću* tretiraju politički pregled Kotora u doba samostalnosti i politička previranja u Boki kotorskoj u 17. i 18. stoljeću. Ova četiri povijesna djela objavljena su na

prelazu iz 20. u 21. stoljeće i bacaju novo svjetlo na dosadašnju historiografiju spomenutih mjesta. Prva knjiga *Razvitak i ustroj peraške općine* s 30 poglavlja i 1144 bilješke otvara nove stranice iz povijesti Perasta i neprocjenjiv je doprinos znanstvenim istraživanjima sveukupne prošlosti ovoga drevnoga grada. Drugi tom ove povijesne sinteze je *Kulturna povijest grada Perasta*, koja je podijeljena na tri cjeline sa sedam poglavlja. Počinje s trgovinom, zatim pomorstvom, društvom, vjerom i narodnosti, značajnim društvenim pojavama, književnosti i umjetnosti. Također i ova knjiga obiluje velikim brojem bilješki, njih 2001, što nam potvrđuje studioznost ovoga rada.

„Iako je Butorac u ovoj opsežnoj studiji iz kulturne povijesti Perasta jedno cijelo poglavlje s pedesetak stranica posvetio pomorstvu, što svakako predstavlja značajan doprinos istraživanjima povijesti pomorstva Perasta, ipak kad je riječ o pomorskoj baštini ovoga grada bit će potrebno još mnogo istraživanja u arhivima Venecije, gradovima na obje strane Jadranskog mora, kao i u arhivima istočnog i zapadnog Mediterana. Tema o povijesti pomorstva od velikog je značaja s obzirom na to da je Perast nastao na pomorstvu i postao jedan od najznačajnijih mletačkih uporišta na istočnoj obali Jadrana. Pomorstvom Perasta bavili su se brojni povjesničari, stoga je potrebna jedna konzistentna i temeljita sinteza kako bi se zaokružila višestoljetna istraživanja o aktivnostima Perastana na moru, kako ratnim tako i trgovačkim. Knjiga *Kotor za samovlade* je povijesno-politička studija koja se bavi vrlo zanimljivim i ujedno važnim vremenom za grad Kotor, koji je između 1355. i 1420. godine svojim političkim i trgovačkim značajem neodoljivo privlačio

mnoge vladare i države bližeg i daljeg susjedstva. Četvrta knjiga *Boka kotorska u 17. i 18. stoljeću*, za razliku od *Kulturne povijesti grada Perasta*, politički je pregled ili preciznije vojno-politički aspekt u kojem razdoblju dominiraju ratovi s Osmanlijskim carstvom“, rekao je Dabinović.

Na kraju svog izlaganja Dabinović je uz ostalo istaknuo da je don Pavao Butorac bio izvrstan analitičar društvenih i političko-povijesnih fenomena, erudit koji se osobito zanimao za čovjeka, bilo kojeg da je bio podrijetla.

„Čovjek je bio središte njegovih socioloških istraživanja. Bio je suglasan sa zaključcima II. vatikanskog koncila u obra-

ni političke demokracije i brani prava ugroženih naroda i solidarnost među njima. Smatra da su pravda i ljubav stupovi ljudskog društva. Osuđuje makijavelizam nekih europskih država, neprimjerenu politiku ravnoteže sila u Europi, tajnu diplomaciju i tajne ugovore velikih sila, a sve na štetu malih naroda uz nepoštovanje moralnih načela u politici. Bio je izvrstan poznavatelj latinskog jezika, kateheta, profesor, biskup i doktor teologije honoris causa i minuciozni arhivski istraživač. Ostao je zapažen kao sudionik Drugog vatikanskog koncila u Rimu od 1962. do 1966. godine, gdje je pokazao iznimnu vještinu govornišva na latinskom jeziku. Za galeriju umjet-

nina u Splitu opisao je nekoliko stotina umjetničkih djela iz Perasta i Kotora. Dokazao se i kao prevodilac s prijevodom Marulićeve pete knjige njegovih djela s latinskog na hrvatski jezik. Bio je čovjek klasične narobrazbe u najstrožem smislu riječi, prema ocjeni Čedomila Čekade, strogo principijelan i intelektualno pošten.“

Završavajući izlaganje Dabinić je zahvalio don Srećku Majiću i izdavačkoj kući *Gospa od Škrpjela* za ovaj izniman publicistički pothvat koji je objedinio najdragocjenije radove iz širokog spektra humanističkih znanosti s potpisom don Pavla Butorca.

Dr. Vesna Čučić predstavila je biografiju biskupa Butorca i izvijestila prisutne da se njegov otac **Jakov** doselio u Boku iz mjesta u blizini Vinodola i u Perastu se oženio mještankom **Jelom Brajković**.

„Pavao se rodio 1888. godine u Perastu gdje je završio pučku školu. Klasičnu gimnaziju pohađao je u Kotoru, a studij teologije u Zadru. Za svećenika je zaređen 1910. godine, a prvu misu služio je u crkvi Gospe od Škrpjela“, istaknula je Čučić govoreći o raznim službama koje je Butorac kao svećenik obavljao.

„Kotorskim biskupom imenovan je 1938. godine, administratorom Dubrovačke biskupije bio je od 1940., a dubrovačkim biskupom od 1950.

i na toj službi preminuo 1966. godine. Pokopan je na dubrovačkom groblju Danče. Popis njegovih djela u bibliografiji iznosi 103 jedinice, dakle golem i ambiciozan projekt koji je don Srećko uspješno priveo kraju“, rekla je dr. Čučić, te nastavila govoriti o biskupovom svestranom znanstvenom radu i napomenula da je Bogoslovni fakultet u Zagrebu biskupu Butorcu 1964. godine, zbog njegovih zasluga za filozofsku i teološku znanost, dodijelio titulu počasnog doktora. Životno djelo *Problem kulture* pisao je pedeset godina, naglasila je dr. Vesna Čučić.

Kancelar Kotorske biskupije don Robert Tonsati govoreći o izdanjima izdavačke kuće *Gospa od Škrpjela* kaže kako je pothvat izdavanja djela biskupa Butorca počeo kao želja za izdavanjem nekih izabranih djela, ali se na kraju pretvorio u objavljivanje gotovo svih njegovih djela. Don Robert Tonsati već je poznat dubrovačkoj publici jer drugi put uoči svetoga Vlaha kao svećenik Kotorske biskupije predstavlja bokeljske teme u Dubrovniku.

Govoreći o poveznicama između Boke i Dubrovnika, istaknuo je: „Ono što nas veže je katolička vjera i Katolička crkva koja je ove prostore koji su danas razjedinjeni, ipak ujedinjavala. Mnogi svećenici i pastiri su se izmjenjivali na tim područjima, jedan od njih je

svakako i Pavao Butorac čija djela danas predstavljamo.“

Don Tonsati je podsjetio kako je Butorac iz Kotora pošao u Dubrovnik, dok je svećenik iz Dubrovačke biskupije, **Franjo Uccellini Tice**, postao kotorski biskup i prvi je u cijelosti preveo **Danteovu** Božansku komediju na hrvatski jezik. Podsjetio je kako je obrazovanost svećenika Kotorske biskupije proteklih stoljeća, osobito u humanističkim znanostima, bila velika. Mnogi od njih su se ozbiljno bavili poviješću, arhivima, istraživanjima i pisanjem pa se može govoriti o autohtonoj bokeljskoj povijesnoj školi koju su utemeljili svećenici poput Butorca, ali i drugi kao što su **don Antun Milošević**, **don Ivo Stjepčević**, **don Niko Luković**, **don Stjepo Vukašinović**... Zatim je naglasio da zahvaljujući don Srećku Majiću, koji je samostalno pokrenuo izdavačku kuću u Župi u kojoj djeluje više od 50 godina, objavio 80 djela koja se uglavnom tiču katoličke kulture, baštine i povijesti i sve to bez ikakve pomoći države i ikakve potpore uopće koje bi takav rad trebale pratiti. To su jedina djela koja govore o našem vjerskom i nacionalnom identitetu i bez kojih bi Boka ostala zakinuta za mnogo toga, a poznavanje njezine baštine bilo bi okrnjeno i površno.

Nastavio je da su izabrana djela Butorca vrlo slojevita sa

širokim dijapazonom tema. Pavao Butorac bavio se teologijom, filozofijom, svjetovnom poviješću, crkvenom poviješću i umjetnošću, političkom mišlju. Tonsati je naglasio pojedine aspekte Butorčeva pisanja i njegova promišljanja Crkve u raznim razdobljima koja je proživljavao kao intelektualac i crkveni velikodostojnik.

„Tako Butorac vrlo slojevito promišlja o ulozi vjere u trenutcima velikih povijesnih i društvenih mijena kao što su Prvi svjetski rat, propast velikih monarhija; njegovu pažnju zaokuplja svježina američke demokratske misli, koju uspoređuje s europskom koja je uvelike bila u stagnaciji. Butorac je svjedok vremena koji je doživio trenutke u kojima su se sve vrijednosti i ustrojstva koja je poznao, u kojima je rastao i obrazovao se, pred njegovim očima urušili. U svom pisanju vodi računa o izvorima i metodologiji: za njega je važna ‘istina utvrđena činjenicama’, i sam je svjestan da nikakva usluga vjeri nije sentimentalizam i širenje praznovjerja. Svjedok je demografskih promjena, njegov ljubljani grad Perast demografski opada, smanjuje se broj stanovnika, te i sam priznaje u jednom trenutku ‘pitanje je hoće li sve ovo preživjeti’, te zaključuje, kako

je don Robert parafrazirao, ‘ali i ako ne preživi neka naš posljednji pozdrav bude: Ave Maria, morituri te salutant - Zdravo Marijo, pozdravljaju te oni koji će umrijeti’. Biskup Butorac vječno je zaljubljen u otok Gospe od Škrpjela, ali nikako nije neki sladunjavi pisac: kao svećenik i biskup piše odgovorno, sa znanstvenom metodologijom i vrlo širokom erudicijom. Tako svestranog pisca među klerom, kao što je bio don Pavao Butorac, teško da se može susresti u hrvatskoj prošlosti“, istaknuo je kancelar Tonsati.

Don Srećko Majić kao izdavač i ravnatelj izdavačke kuće *Gospa od Škrpjela* pozdravio je sve prisutne i svima je zahvalio za dolazak na predstavljanje izabranih djela don Pavla Butorca. Neke je ipak imenovao: „Pozdravljam i zahvaljujem **mons. Roku Glasnoviću**, biskupu Dubrovačke biskupije, poštovanoj **Pauli Raguz** i **Vesni Čučić**, gosp. Slavku Dabinoviću i don Robertu Tonsatiju. U ovom času ne mogu ne spomenuti glavnoga: mons. Pavla Butorca, Peraštanina, Bokelja, svećenika, biskupa i velikog intelektualca.“ Zatim je nastavio: „Znak je modernog vremena održavanje simpozija, festivala, kongresa i summita, kako na široj tj. svjetskoj razini

i na nacionalnoj razini, tako i na užem pokrajinskom stupnju: izložbe, koncerti, promocije itd. Postoje i različita mnijenja – mišljenja u pogledima smisla tih susreta, sastanaka, zborovanja. Za neke je to gubljenje vremena, a za druge prava potreba čovjeka današnjice. Bez susreta i sastanaka ostali bismo bez međusobnog priopćavanja, razmjene mišljenja i iskustava. Sastanci nam omogućuju susrete s drugima, omogućuju izlazak iz svoga geta, mentaliteta uskotračne pruge. Održavanje skupova nosi i druge koristi: posjeti, odmori, promjene, obavljanje usputnih poslova i tome slično. Ovih nekoliko napomena vrijede, uvjeren sam, i za ovaj večerašnji susret. Prije nepune 23 godine osnovana je Izdavačka kuća NIP ‘Gospa od Škrpjela’. Moja namjera, kao osnivača, bila je da se kulturno, povijesno i duhovno blago pisane riječi ponudi novim generacijama te na svojevrsan način pridonese kulturnoj, turističkoj i spiritualnoj ponudi Boke kotorske.“

Zatim Majić nastavlja: „U ovih 20 godina svjetlo dana ugledalo je 80 naslova. Teme su različite. Djela: povijesna, filozofsko-kulturna, teološko-hagiografska, historijsko-religiozna, djela s područja mistike, zbirke pjesama itd. Naklada knjiga se kreće od 300 do 4000 primjeraka po jednom naslovu. Vrlo kratko o djelima mons. Pavla Butorca: 10 knjiga plus datak; oko 4500 stranica; 104 naslova – 15 posebnih izdanja. Ističem knjigu 'Problem kulture' koju je biskup pisao punih 50 godina. Tu su zatim članci objavljeni u raznim časopisima i novinama. Teme, različite. Gore sam već naveo – povijesne... Izdvojio bih tri stvari. Tri poruke biskupa Butorca - poli-

tičarima, Dubrovčanima, vjernicima i svećenicima:

1. Članak pod naslovom 'Proti sadašnjem obliku parlamentarizma' biskup Pavao piše kako je kipar **Ivan Meštrović** odbio mandat, tj. da uđe u politiku. Pa dalje dodaje: 'Da je po kojoj nesreći zašao genijalni umjetnik u zastupničke klupe, što bi bilo od njegovih umjetničkih tvorevina? Ili bi se Meštrović i dalje bavio dlijetom ili bi se prihvatio politike. U prvom slučaju bio bi nesavjestan zastupnik, u drugom valjda ne bi bio kadar da odgovori ni na ispade kakva težaka zastupnika, a snaga bi se genija začahurila, da više nikad ne bljesne u prvotnom sjaju.'

2. Dubrovnik je pred blagdanom proslave sv. Vlahu. Pre-

poručio bih da pročitate govore biskupa Pavla Butorca u čast sv. Vlahu: 'Došli smo da se u duhu sjedinimo s mučeničkom žrtvom svoga svetoga parca - mučenika, iz koje je ovaj grad crpio kroz vjekove svoju **otpornu** snagu proti poteškoćama koje su ga pratile, i onu **pozitivnu**, što je od nje stvorila žarište vjere za Balkan i našu Atenu barem u području književnosti i znanja.'

3. Knjigu br. X. vjernicima, čč.ss. redovnicima i svećenicima koja donosi preko 100 propovijedi, koje je imao biskup Butorac u katedrali u gradu, kod Male braće, u crkvi sv. Ignacija, Gospe od milosrđa na Lapadu, u Gospinu svetištu u Orašcu i nekim crkvama Kotorske biskupije. Na kraju - veliko hvala. Hvala ti, grade Dubrovniče, što poznaješ i prihvaćaš prave istinske i trajne vrijednosti. Hvala svima onima koji su omogućili ovaj susret. Hvala svima vama ovdje prisutnima. Bez vaše prisutnosti ne bi bilo ovog susreta. Završavam poticajnim riječima sv. Augustina: Tolle, lege! / Uzmi(te), čitaj(te)', završio je don Srećko Majić.

Program predstavljanja moderirala je voditeljica Znanstvene knjižnice Dubrovačkih knjižnica Paula Raguž koja je napomenula kako će edicija biti dostupna u Dubrovačkim knjižnicama te će se uskoro moći kupiti u knjižari Algebra.

Predstavljanju edicije djela bivšega dubrovačkog biskupa nazočio je sadašnji dubrovački biskup Roko Glasnović. Predstavljanje su organizirale Dubrovačke knjižnice u sklopu gradskog programa Festa svetog Vlahu 2024.

Izabrana djela don Pavla Butorca već su predstavljena u Kotoru u katedrali sv. Tripuna 25. lipnja 2023. i u Zavodu HAZU-a u Splitu 28. rujna 2023., a vjerojatno će biti predstavljena u Zagrebu.

„LAUDATE DOMINUM“

Koncert sakralne glazbe u čast svetoga Tripuna

Dmitrije Grinih
Tanja Bogdanović
Arsenije Emšanov
Sara Vujošević
Antonije Pantalona
i Stjepan Gatilov

Tekst: M.D.P. (Boka News)
Fotografije: Andrej Svitajlo

Publika je uvijek ta koja daje krajnji sud o uspješnosti glazbene ili bilo koje druge izvedbe, a najuvjerljiviji pokazatelj uspješnosti koncerta „Laudate Dominum“, održanog u povodu Tripundana u kotorskoj katedrali, ovacije su publike. Ova dirljiva reakcija za sopranistkinju **Saru Vujošević Jovanović**, baritona **Dmitrija Griniha**, orguljaša **Antonija Pantalona**, diskanta **Arsenija Emšanova**, trubača **Stjepana Gatilova** i vi-

„Klasična verzija duhovnog koncerta upravo je ona koju ste imali priliku čuti 1. veljače u Kotoru. Gledatelji slušaju licem okrenutim prema oltaru, dok izvođači na koru izvode kompozicije usmjereni također prema srcu hrama“

olinistkinju **Tanju Bogdanović** bila je najveća nagrada za njihovu izvođačku posvećenost i uloženi trud, snažan indikator da su uspješno prenijeli ovu pažljivo

osmišljenu i duboko emotivnu glazbenu dimenziju.

„Glazbeni program koji ste imali priliku čuti ocrtava ukorijenjeno ozbiljan i natprosječno izazo-

van spektar umjetničkih izraza, prelazeći od baroka do 20. stoljeća. Odabrana djela, sa svojim raznolikim kompozitorskim stilovima iz Francuske, Italije, Poljske, Rusije, Njemačke, Ukrajine, Austrije i Belgije, stvaraju bogat mozaik zvuka. Ono što posebno ističemo u ovom programu jest želja da prikazemo kako je 'glazbena molitva' rezonirala tijekom stoljeća i u različitim europskim kulturama, s krajnjim ciljem brisanja granica i plemenitom misijom udruživanja Istoka i Zapada, a u sveopćoj molitvi za dobro svakoga živog bića na kugli zemaljskoj", kaže Sara Vujošević Jovanović za *Boka News*.

Posebno zadovoljstvo bilo je pjevanje na koru, odnosno baladuru.

„Pjevanje na koru, zaista, pruža iznimno ugodno iskustvo. Naravno, treba imati na umu da akustika djeluje nešto drukčije i uz suptilnost zvučnoga izraza, vibracija, svaki iskusni interpretator trebao bi se snaći bez teškoća. Što se tiče emotivnog doživljaja, jedinstven je. Čini se kao da nema prisutne publike, postojimo samo mi koji stvaramo glazbenu harmoniju, oltar pred nama i odjeci metafizičke, svezremene glazbe. Ako postoji prilika da se doživi 'prosvjetljenje umjetnosti' u najsveobuhvatnijem smislu riječi, to je, svakako, na baladuru unutar svetišta", govori ova operna umjetnica i dodaje da je ideja o ovakvom nastupu potekla od

don Roberta Tonsatija, odličnog poznavatelja drevne tradicije crkvenog pjevanja.

Ta tradicija počela je još u srednjem vijeku, objašnjava Vujošević Jovanović, kada su se aktivno počele uvoditi orgulje u katedralama.

„U starim bazilikama, gdje nema kora, orgulje danas stoje sa strane oltara i koncerti se održavaju pokraj spomenutog svetišta. U Europi postoje cijeli koncertni departmani, koji često organiziraju u povijesnim zdanjima poznatih crkava manifestacije u sklopu raznih glazbenih opusa i takvi koncertni prostori obično imaju dvoje ili čak troje orgulja. Uglavnom, obično su jedne pokraj oltara, u samome srcu hrama, a druge na galeriji, ili kako se tu kaže na baladuru.”

U katedralama u Tirani i Parizu izvodili smo „Stabat Mater”, veličanstveno djelo **Pergolezija**, u neposrednoj blizini oltara, priča Vujošević Jovanović.

„Dakle, moglo bi se reći da je klasična verzija duhovnog koncerta upravo ona koju ste imali priliku čuti 1. veljače u Kotoru. Gledatelji slušaju licem okrenutim prema oltaru, dok izvođači na koru izvode kompozicije usmjereni također prema srcu hrama. Može vam zazvučati neobično, ali duhovni koncerti predstavljaju poseban segment glazbene izvedbe. Glazbeni tekstovi su, zapravo, usmjereni ka božanskom i cilj ovdje nije vanjski

efekt, već fokusiranje na 'glazbenu molitvu' u hramu”, objašnjava umjetnica.

Na žalost, kaže ona, u Crnoj Gori publika nije navikla na ovakve koncerte pa im predstoji mnogo rada kako bi u Boku i u Crnu Goru vratili ono što je nekada postojalo.

„Prvi značajan korak je taj što napokon imamo orgulje u Crnoj Gori, potpuno funkcionalan, iako elektronički instrument, poput ovog u Kotoru, Baru ili Herceg Novom, uz koji je jedan ovakav intelektualni program duhovnog koncerta moguće izvesti. Za mene, kao crnogorsku umjetnicu, vrlo je važno da se ovakvi programi mogu čuti i na mojoj rodnoj grudima. Kad je riječ o ovoj vrsti umjetnosti, svakako da sa zadovoljstvom prihvaćamo pozive iz drugih zemalja. Izvodili smo duhovnu glazbu u mnogim gradovima Europe, ali moja je davna želja da što češće nastupamo kod kuće”, istaknula je Vujošević.

Ideju da organizira slične koncerte na domaćem terenu dao joj je kolega iz Moskve, **Dmitrij Grinih**, s kojim je već uspješno realizirala slične projekte u Rusiji i Europi. Preselivši se u Crnu Goru prije dvije godine, predložio joj je da se vrate svojim duhovnim konceptualnim programima.

„Na početku nije bilo baš uvjeta za to, izvodili smo uz pratnju klavinove, instrumenta u sklopu kojeg postoji mogućnost pronaći imitirajući zvuk orgulja. To su bili naši prvi koncerti u crkva-ma Barske nadbiskupije, a zatim je cijenjeni **monsinjor Rrok Gjonlleshaj** osigurao predivne orgulje za katedralu u Baru i napokon omogućio, u punom smislu riječi, realizaciju duhovnih koncerata uz sudjelovanje vrhunskih orguljaša, koji danas dolaze u Crnu Goru iz različitih gradova Europe”, rekla je Sara Vujošević.

Koncert „Laudate Dominum“ u sklopu svečanosti sv. Tripuna organizirala je Kotorska biskupija.

Ovacije za umjetnike na baladuru

LASTOVSKI KRNEVAO

Fešta istinske tradicije

Piše: **Nikola Dončić**
Fotografije: **Roko Stjepčević,**
NVU „Feral“, N. Dončić

Zaista je bolno nestajanje tradicionalnih vrijednosti najjužnijega europskog zaljeva, a još bolnije prekrajanje drevnih užanci utemeljenih na povijesnim činjenicama i pripadnosti mediteranskome kulturnom krugu.

I pučke fešte umnogome su govorile o bokeljskom čovjeku, slobodnjaku i melankoliku, ali i vjerujućem, onome koji drži do svoje tradicije i samobitnosti. Vremena se mijenjaju, izgleda i Bokelji, stoga zaljevska kultura dobiva novu pojavnost i značenja, pa i društveno-političku dijagnozu.

Kulturocid, na sreću, nije metastazirao u svaku ulicu bokeljskog bivstvovanja, a ona donjolastovska, dakako simboličnog imena, VII. kvart,

Izvorna karnevalska tradicija Boke kotorske, o kojoj svjedoči arhivska građa stara više od pola tisućljeća, jedino se u kontinuitetu očuvala u Donjoj Lastvi, gdje se u potpunosti poštuje kalendar i karneval se uvijek održava prije korizme

uporno prkosi novokomponiranome feštanjulskom izrazu te opstaje kao čuvar i promotor istinske tradicije.

Ako karneval zbog svojih audiovizualnih doživljaja nije pretenciozno dovoditi u filmsku ravan, pri čemu obje forme uvelike sadrže kazališne, likovne, glazbene i književne značajke, onda VII. kvart i VII. umjetnost uživaju duboko simboličko prožimanje, učeći nas o životu, sebi i drugima.

Odmotavajući film o lastovskom karnevalu s **Melitom**

Ramljak-Ciko, predsjednicom Nevladine udruge „Harlekin“, organizatorom karnevalskih fešti u Donjoj Lastvi, saznaje se o dugoj tradiciji, započetoj u Gornjoj Lastvi, kulturnom i prosvjetnom izvorištu tivatskog dijela Boke kotorske.

U nedostatku pisanih tragova, oni usmeni lastovski karneval vraćaju gotovo 150 godina u prošlost, kada su maškare iz Gornje i Donje Lastve, sastajući se negdje na pola puta, priređivale karnevalske fešte.

„Historijat karnevala u Donjoj Lastvi, odnosno VII. kvartu, kako se sada zove naša ulica, započinje prije više od stotinu godina. Sve su nam to naši stari prenosili riječima, pričama o tim događajima. Naime, nekoliko obitelji iz Donje Lastve i Perušina okupljale su se u večernjim satima i priređivale Karnevala kako su znale i umjele te ga spaljivale na dan pred pepelnicu. Toga dana, po tradiciji, jele su se krafne, a one su i danas nezabilazan dio našeg karnevala“,

priča za *Hrvatski glasnik* Melita Ramljak-Ciko.

Kvartovska druženja, posebno uoči karnevala, svojevrsna su priprema za feštu. Tu se rađaju ideje i zajednički stvaraju maske, a u veseloj je atmosferi lako pronaći krivca za sve nedaće. Povorka od VII. kvarta do mula ispred crkve sv. Roka, kao i karakteristične uloge, lastovski „krneva“ čine autentičnim proizvodom kulturnog stvaralaštva.

„Specifičnost tradicije karnevala u Donjoj Lastvi je da

imamo likove koji sudjeluju u samoj povorci. Tu je najprije Harlekin, koji ide prvi sa zastavom. Naravno, i Karneval koji svojim likom ili pak gestom šalje poruku, specifičnu za određeni trenutak u prošloj godini. Važno je istaknuti i lik udovice koja oplakuje karnevala, a to je baba Kore, najzahtjevnija uloga na karnevalu“, kaže Ramljak-Ciko i dodaje kako tekst suđenja Karnevalu obiluje lokalnim izrazima kako bi se i ovom tradicijom njegovao i sačuvao autohtoni jezik i identitet.

Izvorna karnevalska tradicija Boke kotorske, o kojoj svjedoči arhivska građa stara više od pola tisućljeća, jedino se u kontinuitetu očuvala upravo u Donjoj Lastvi, gdje se u potpunosti poštuje kalendar i karneval se bez obzira na vremenske, financijske i bilo koje druge teškoće ili izazove održava prije korizme.

„To je također dio tradicije koja se mora poštovati, iako nije uvijek jednostavno, posebno zbog vremenskih uvjeta koji nekada ne idu naruku. Ali, što je, tu je. Zna se kad je karneval, pa tko ga voli, a svi

ga vole, neka dođe“, poručuje Melita Ramljak-Ciko, a njezin suprug **Nikola Ciko**, također član organizacijskog odbora, dodaje kako u dopisima medijima o datumu održavanja karnevala uvijek ističu „računajući na našu sreću“.

A do sada su je, kako kažu, uvijek imali.

„Samo jedan karneval nismo održali i to zbog korone. A što se vremena tiče, služi nas fantastično“, navodi Nikola Ciko, čije riječi potvrđuje ovogodišnje razilaženje kišnih oblaka baš u vrijeme održavanja povorke. Na konstataciju da sreću treba zavrijediti, odgovara potvrdno: „Vjerojatno smo je zaslužili time što se držimo, i to strogo, tradicionalnih datuma, održavajući karneval u nedjelju prije korizme.“

Komercijalizacija ovog karnevala nije ni u primisli organizatora koji njegovu autentičnost objašnjavaju time „što su kao takvi mnogima zanimljivi“. Nema jurnjave za drugim karnevalima, prioritet je lastovski. „Ako se želi održati tradicija, moramo se posvetiti tome što radimo. Kad se karnevalske svečanosti održavaju, mi smo doma, upućeni na svoj karneval. Mislim da je to najbolji pokazatelj našeg uspjeha u svemu tome“, ističe predsjednica „Harlekina“

izražavajući zadovoljstvo zbog velikog broja djece iz Donje Lastve i okolnih mjesta, kao i vrtića, koji se maškaražu i sudjeluju u povorci, što predstavlja veliki zalog opstojnosti samog karnevala.

Zbog nedostatka odgovarajućeg prostora već neko vrijeme nisu u mogućnosti da nakon karnevala održe i tradicionalni maskenbal, a teškoće postoje i u financiranju svečanosti. Zna izostati i razumijevanje za specifičnost karnevala, tako da javni natječaj za dodjelu sredstava obično slijedi tek nakon održanog karnevala.

„Harlekin“ s prijateljima, ipak, uz sve teškoće, uspješno priređuje tradicionalnu feštu na radost fetivih karnevalista.

„Uspijevamo zahvaljujući velikom entuzijazmu. Istina, imamo podršku od Općine Tivat i Turističke organizacije Tivat i ponekog sponzora. No, najveći dio rezultat je našeg entuzijazma i naših prijatelja. U tome se i sastoji naše najveće postignuće“, naglasila je za *Hrvatski glasnik* predsjednica „Harlekina“ Melita Ramljak-Ciko.

Sempre Lo Stesso ovogodišnji je karneval koji je spaljivanjem na lomači osudio Slavni sud komunitadi lastovske za sve nedaće koje su se Lastovljanima, ujedno i ostalim Bokeljima, dogodile *pasane* im godine. I baš tako, *uvijek isto*. Političari se mijenjaju, ali ne i njihov odnos prema Boki i njezinoj tradiciji.

Prčanjski karneval ove godine prije korizme

Ovogodišnji karneval na Prčanju i tradicionalna paštica, koja je dio karnevalskih svečanosti ovoga bokeljskog

mjesta, održani su ove godine izvan korizmenog razdoblja, 3. i 10. veljače.

Organizatori Tradicionalnoga prčanjskog karnevala su Nevladina udruga „Bope“ i Mjesna zajednica Prčanj.

„Čini mi se da i nismo uvijek prepoznati kao netko tko njeguje tradiciju, ali evo, ove godine smo prvi put imali jedan iskreni dogovor da se uskladi bar kalendar i dobili smo podršku od lokalne uprave. Novaca uvijek nedostaje, ali kad imaš riječ na koju uvijek možeš računati, osloniti se, to nam puno više znači od novaca”, za *Boka News* je rekao **Zvonko Usanović**, predsjednik Nevladine udruge „Bope“.

Ovogodišnji krnjo na Prčanju bio je *Mondo Palamudos*.

U Budvi suđenje karnevalu nakon više od 80 godina

Nakon više od 80 godina u Budvi je 4. veljače održano suđenje i spaljivanje lika Karnevala, u sklopu obnovljenih poklada prvi put nakon Drugog svjetskog rata. Organizator poklada je Nevladina udruga „Feral“ iz Budve.

Na Trgu pjesnika priređen je scenski igrokaz i suđenje Karnevalu, a na Brijegu od Budve spaljena je lutka koja simbolizira sve loše što se dogodilo u prethodnoj godini. Suđeno je pohlepi, „tom opasnom virusu koji može zaraziti sva naša slavlja“.

Masku su osmislili **Stjepan Mironov** i **Tamara Čirović**, učenici Srednje likovne škole „Petar Lubarda“ s Cetinja, uz upute mentorice, profesorice likovne kulture **Lade Perović**, a u suradnji s **Jelenom** i **Savom Papović**.

U sklopu programa održana je i predstava u kojoj su igrali **Milica Majkić**, **Božo Zuber** i

Mića Jovanović. Nakon programa u restoranu „Mozzart“ služila se pašticama, koju su spremile obitelji **Vučković**, **Ivanović** i **Zec** te ugostitelji.

„Budva je jedan od rijetkih gradova na Mediteranu, a jedini u staroj Boki, koji ne spaljuje Karnevala, te smo u suradnji s brojnim akterima iz naše lokalne zajednice odlučili oživjeti autentični karnevalski duh, mir, ljubav, uzajamno poštovanje i suosjećanje, uz poruku da pohlepa koja je spaljena više nikada ne zakuca na budvanska vrata”, rekli su organizatori.

O obilježavanju poklada u Budvi pisao je **Antun Kojović**, a riječ je o igrokazima i predstavama na otvorenome, kojima su se uz šalu upućivale važne poruke.

„Poklade su se uvijek održavale od Božića do početka velikog posta, a ove godine dogovoreno je s pravoslavnim i katoličkim poglavarima da fešta bude održana prije 14. veljače”, objavili su iz Nevladine udruge „Feral“.

Ovogodišnja fešta održana je pod sloganom „Vrijeme od fešte za lake i teške“.

Sjećanja Branka Anzulovića: „Karneval“

Karneval za vrijeme Austrije, u Budvi, čitavo vrijeme poklada maškarakalo se stanovništvo. Uglavnom su bili odjeveni u specijalnu odjeću napravljenu od lancuna na način da u tu haljinu može ući osoba koja je pod lancunom nosila šten dugačak oko dva metra na vrhu kojeg je bio feral. U rukama su bili veći kartoni s ucrtanim kartama za briškulju: re di dinari, re di kope, re di bastoni - maškara s ovom kartom nosila je u drugoj ruci i zvono. Posljednjeg dana poklada u popodnevnim satima pravio se Karneval. Nje ga je uobičajeno pravio **Didi Fabris**, otac **Nikše Fabrisa**, visokog oko tri metra sa šarenim odijelom (ispod čega je bila nabijena struga da bi lakše gorio) i smiješnim šešikom. Uz ovakve maske u povorci su bile maškare u liku pokajnice, ženskom kostimu crnine, kao i mnoštvo svijeta s maškarinom (maskom za lice koja se kupovala u butigi **Zana Vučkovića** ili pravila u kućnoj radinosti).

Ta posljednja maškarana povorka kretala se prema ovome redosljedu: Karneval, pokajnice, bijeli domino, od Veljih vrata do trga s crkvama, a ophod gradom završavao se na pjaceti danas znanom kao Trg pjesnika gdje se održavao obred optužbe Karnevala (koji je naravno bio optuživan za sve što se od jednih do drugih poklada događalo u gradu).

Poslije optužbe čitana je presuda, a kao posljednje i testament Karnevala. Nakon svega on je bio spaljivan. U čitav obred spadalo je i zadužno jedenje pašticide, ali iz bokarina ili orinala (noćne

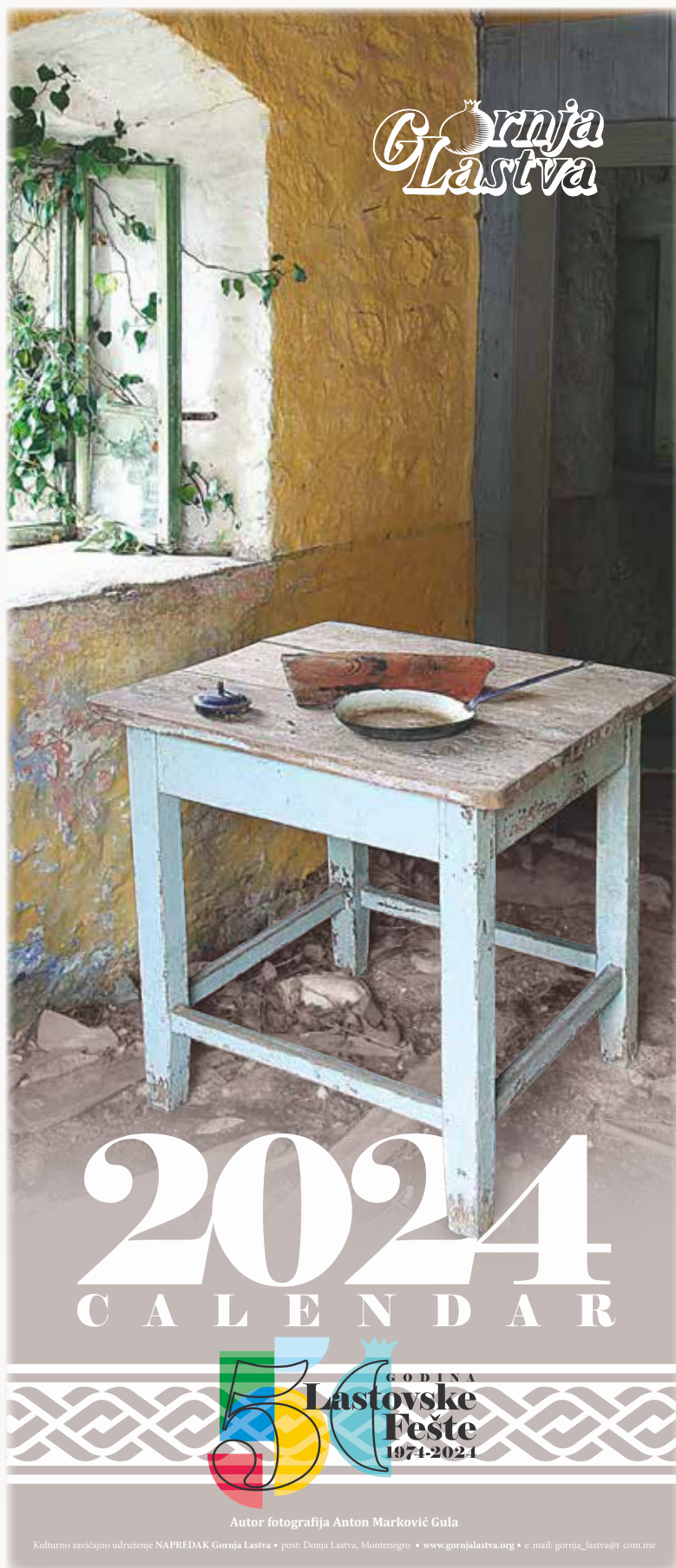

posude, naravno nove), kao i veselo druženje u kafani Fabris gdje se pilo vino iz bačvice. Dodajmo da se maškarana povorka posipala korijandolima, serventinima, mezobižima i fažolom, i čitava je ulica bila debelo posuta time.

U kafani se također posipalo serpentinama, korijandolima i konfetima (bombonima s mendulima), naročito muziku koja je sve vrijeme svirala. Dodajmo i to da su maske mogle svakoga dirati, i da su pjevale određene pjesme. Uobičajeno se pjevalo:

**„Karneval se razbolio,
testament učinio
da ga nose preko grada
da ga plače svaka mlada
Povero krneval
Krnevale dobro moje
sve kokoške bjehu tvoje
sad osta samo jedna
prde beba od veselja
Povero karneval,
povero karneval.“**

BOKELJSKI PROIZVOD

Kalendar koji budi nostalgiju

Kalendar Kulturnoga zavičajnog društva „Napredak“ iz Gornje Lastve budi nostalgična sjećanja na nekadašnju Boku i sve ono što ju je činilo ljupkom i bajkovitom

Piše: **Nikola Dončić**

Življenje u digitalnome dobu omogućilo nam je da uz pomoć aplikacija na našem mobilnom telefonu dobijemo mnoštvo informacija bez kojih danas i ne pokušavamo na drukčiji način isplanirati i provesti životne i poslovne zadatke.

Ikonice, svedena grafička rješenja, nezaobilazan su dio užurbane svakidašnjice u kojoj, ako se prisjetimo ranijih razdoblja, često nema ni vremena ni prostora za konzumaciju i nadogradnju „vizuala“ i njegove sadržajnosti

Prebrzo se živi da dane lagano prebrojavamo, a vremena tek nema za starinski način njihova obilježavanja – povlačenjem crvenog kvadratića preko najlonske trake ili, pak, jednostavnim zaokruživanjem datuma olovkom, direktno na zidnome kalendaru.

Autor fotografija Anton Marković Gula

Kulturno zavičajno udruženje NAPREDAK Gornja Lastva • post: Donja Lastva, Montenegro • www.gornjalastva.org • e-mail: gornja_lastva@t-com.me

Prošlo je, stoga, vrijeme zidnih kalendara, no za jednim bokeljskim, sasvim autentičnim, i dalje postoji veliko zanimanje, posebno u vrijeme kalende, božićnog darivanja. Kalendar Kulturnoga zavičajnog društva „Napredak“ iz Gornje Lastve budi nostalgичna sjećanja na nekadašnju Boku i sve ono što ju je činilo ljupkom i bajkovitom.

Ovaj višejezični kalendar već godinama podsjeća na bogato etnološko i arhitektonsko nasljeđe Boke kotorske, afirmirajući njezinu kulturnu prepoznatljivost. Pažljivo odabrani detalji zaljevskoga bivstvovanja čine kalendar svojevrsnim leksikonom ovdašnjega identiteta i tradicije.

„Tema kalendara uvijek proizlazi iz osnovne djelatnosti našega udruženja, a to je zaštita ruralnoga graditeljstva, pejzaža i prirodnog ambijenta. Teme su bile suhozidi, graditeljsko nasljeđe Gornje Lastve, motivi Vrmca, ljekovito bilje s Vrmca, bokeška nošnja, maslina, šipak... Kalendar je na četiri jezika: crnogorskom, hrvatskom, engleskom i francuskom, a ima i označene mjesecve mijene koje su važne ribarima. Danas kada svi imaju pametne telefone štampani kalendari nisu traženi kao nekada, ali naš kalendar koji ima priču i umjetnički slikane motive uvijek je tražen. Zbog svoje visoke estetske i umjetničke vrijednosti rado ga kao poklon ponesu domaći i strani gosti te naši suradnici na brojnim projektima“, u ime Kulturnoga zavičajnog društva „Napredak“ za *Hrvatski glasnik* kaže arhitektica **Marija Nikolić**.

Kalendar se izdaje više od dvadeset godina. Prvi kalendar, čije su osnovne karakteristike zadržane do danas, dizajnirala je **Radmila Beća Radulović**, dok kalendar od

2009. uređuje **Ivan Radulović**.

„Kalendar ima uvijek istu formu i format te 13 listova – 12 mjeseci i naslovna strana i takav njegov izgled čini ga prepoznatljivim. Nakon toliko godina, kalendar ima stalnu publiku koja ga iščekuje. Kalendar uvijek ima priču i svih 13 fotografija su tematski vezane“, dodaje Nikolić.

Sve fotografije umjetničkog su izražaja pa time ove zidne stranice još više dobivaju na značaju i pažnji javnosti.

„Teme kalendara i motive biramo u suradnji sa Foto kino i video klubom 'Mladost' Gornja i Donja Lastva, koji je jedan od najstarijih foto i kino klubova u Crnoj Gori, a njegovi članovi bili su nositelji najvećih priznanja još u Jugoslaviji, pa je i jedan od kalendara sadržavao fotografije njegovih članova. Najčešći autor fotografija je **Anton Marković Gula**“, kaže Nikolić.

Kulturno zavičajno društvo „Napredak“ kalendar tiska u vlastitoj režiji, a godinama ima nepromijenjenu simboličnu cijenu od dva eura. Taj skromni prihod, nastavlja Nikolić, uvijek se darivao u dobrotvorne svrhe, a ove godine bit će iskoršten za radove na uređenju prostora Doma kulture u Gornjoj Lastvi i njegovu pripremu za ljeto kada se održavaju brojne kulturne manifestacije.

Ovogodišnji kalendar u znak je Lastovske fešte i njezina jubileja, pola stoljeća od pokretanja ove manifestacije.

„Ljeto 2024. godine trebalo bi biti posebno. Ove godine bit će održana pedeseta Lastovska fešta. To je kulturna manifestacija koja se organizira 50 godina u kontinuitetu. Njezin program počinje kolom Bokeljske mornarice koje pleše tivatski odred uz pratnju Glazbeno-prosvjetnog društva Tivat. Nakon kola koje se pleše ispred župne crkve, fešta

se nastavlja muzikom za ples i zabavu ispred Doma kulture i traje do jutra. Lastovska fešta je možda i najdugovječnija kulturna manifestacija u Tivtu i uvijek se održava prve subote u kolovozu“, podsjeća Nikolić.

Iznimno su posjećeni koncerti koje tijekom ljeta „Napredak“ organizira pod zajedničkim nazivom „Dani pejzaža“. Ova manifestacija prvi put je održana 2014. godine u sklopu širega projekta „Baština – pokretač razvoja“, koji je financiran prekograničnim IPA programom Europske unije.

„U sklopu ove manifestacije održavaju se koncerti jazz i blues muzike, kao i klapske i klasične. Vrlo je popularan koncert u svitanje koji počinje u pet sati ujutro i iznenadjuće je posjećen. Svi koncerti održavaju se na otvorenim prostorima Gornje Lastve koristeći prirodni ambijent kao pozornicu, a sve sa željom da se istakne ljepota pejzaža i potreba njegova očuvanja“, ističe Nikolić te zaključuje kako do ljeta slijedi i uređenje glavne seoske ulice koja ima važnu praktičnu funkciju te pridonosi ukupnom izgledu i doživljaju Gornje Lastve kao jedne iznimne ruralne cjeline.

Datume ovih manifestacija vrijedi zapamtiti, a najbolje ih je olovkom zabilježiti u kalendaru. „Napretkovom“, svakako.

Promocija GODIŠNJAKA Pomorskog muzeja u Kotoru

Piše: **Danijela Nikčević**
Fotografije: **privatna arhiva**

Promocija Godišnjaka Pomorskog muzeja u Kotoru, broja 71., održana je 22. prosinca u Palači Grgurina.

Prisutnima se na početku večeri obratila **mr. Maja Uskoković**, direktorica Muzeja: „Jedna lijepa tradicija nastavlja se i ove godine. Poslije točno godinu dana, s istog mjesta iz svoje matične kuće, iz Palače Grgurina kreće u svijet novi broj edicije Godišnjaka, koji traje već 71 godinu i marljivo baštini i komunicira bogatu i slavnu pomorsku prošlost Kotora, Boke kotorske i šire regije. Pojava edicije Godišnjaka za sve one koji ga stvaraju i čitaju uvijek je bila svečanost, posebna radost u Grgurinoj palači, radost koju pobuđuje knjiga i njezino ozračje u kojem se reflektira naša prošlost i nastavlja u tom duhu nadahnjujući u sadašnjem trenutku.“

Uskoković je istaknula da se na 326 stranica Zbornika nalaze radovi iz pomorske i kulturne prošlosti Kotora i Boke kotorske. Na koricama je kolorirani crtež jedrenjaka tipa *Tartana* koji su često koristili u XVIII. stoljeću peraški i dobrotski brodovlasnici i pomor-

„Prije 71 godinu krenulo se s punim elanom i pozitivnom energijom u obnovu pomorstva. Tada, 1952. godine, rodila se ideja o osnivanju jedne publikacije tipa zbornika u kojoj bi se objavljivali znanstveni i stručni radovi koji bi u kontinuitetu pridonosili očuvanju uspomene na dugo razdoblje pomorskih aktivnosti, iz kojih je nastajala zavidna kulturna, sakralna, profana, etnološka i književna baština Kotora i Boke kotorske, počevši od srednjeg vijeka pa sve do početka dvadesetog stoljeća.“

ci, a crtež je preuzet iz knjige *Nautika*, udžbenika **kapetana Marka Martinovića**.

Naglasila je da je Muzej ispunio u potpunosti svoju misiju za 2023. godinu. Realizirane 34 programske djelatnosti potvrđuju ovu činjenicu, ali i podatak da je Muzej sudjelovao u raznim međunarodnim projektima, konferencijama i okruglim stolovima. Zadatak Muzeja je da pomorsko blago, sve pokretne predmete koji ga definiraju, sačuva od propadanja i iznošenja iz Crne Gore kako otkupom tako i vrijednim donacijama građana koji su prepoznali njegovu misiju. Zbirke se na ovaj način obogaćuju i obnavljaju, a rezultat je vidljiv u novim izložbenim muzejskim predmetima u stalnim postavama Muzeja. Zahvaljujući Godišnjaku i fond Biblioteke se uvećava razmjenom sa srodnim kulturnim institucijama, ali i poklonima i kupovinom, o čemu ćete pročitati u izvještaju „Poklonjene, razmijenjene i kupljene publikacije u 2023. godini“.

„Na kraju svog izlaganja zahvalila bih Redakcijskom odboru Godišnjaka na njihovom angažmanu i predanosti, urednicima i svima onima koji su sudjelovali u tome da Godišnjak izađe iz svoje matične luke u svijet, noseći zanimljiva štiva iz pera poznatih i priznatih znanstvenih i kulturnih djelatnika“, rekla je Uskoković.

Prisutnima se zatim obratio jedan od urednika, **Slavko Dabinović**: „Pokretanje ove stručne edicije od samog početka rada Muzeja okupljalo je eminentne znanstvene, stručne i kvalificirane istraživače pomorske i kulturne baštine i stručnjake ne samo iz Boke kotorske i Crne Gore, nego iz cijele bivše države Jugoslavije. Njihova je stručnost bila neupitna i visoko cijenjena u krugovima koji su se bavili

spomenutom problematikom. Pred njima je stajao golemi zadatak da se na znanstvenoj i stručnoj osnovi istraži i prezentira tisućugodišnja pomorska djelatnost bokeljskih pomorskih trgovaca, brodovlasnika i ratnika na moru.“

Zadatak svih redakcija je održati interes daljnjeg proučavanja i komuniciranja pomorske i kulturne baštine Kotora i Boke kotorske i usporedo, naglasio je Dabinović, pratiti suvremena kretanja u području pomorstva i pomorske trgovine.

„Novim metodološkim pristupima, znanstvenom radoznalošću potiče se interes mladih istraživača da spoznaju značaj bogate ostavštine naših predaka, čije tekovine danas obilato koristimo, pridružujući se postupno razvijenoj zapadnom svijetu kojem su grad Kotor i Boka kotorska pripadali stoljećima. Naša je obveza uvijek istraživati našu prošlost kako bismo je prezentirali u sadašnjosti i sačuvali za budućnost. Stalno održavati želju za osvjetljavanjem zaboravljenih ili nejasnih epizoda iz naše povijesti je spiritus movens budućim autorima ove sedmodesetljet-

ne publikacije, da je održavaju i oplemenjuju u njezinu trajanju i obnavljanju“, naglasio je Dabinović.

U nastavku svog izlaganja predstavio je radove objavljene u Zborniku: **dr. Lovorke Čoralić** „Bokelj Nikola Bolica – kapetan mletačkih prekomorskih pješakačkih vojnika na kraju 18. stoljeća“; **Joška Kattelana** i **Jelene Mršulje** „Interesantan zapis o brodolomu iz zbirke Balović u Istorijskom arhivu Kotor“; **dr. Antuna Sbutege** „Biskup Nikola Kotoranin, zapovjednik papske mornarice, diplomata, govornik i pisac“; **Željka Brguljana** „Portretirani i opjevani Ivanovičev brigantin Genio Speculatore“; **Sabahete Gačanin** „Pomorska historija iz hronike Osam rajeve“ i rad **Ane Ferri** „Kotorani i Kotor iz pera Ludovika Paskvalića“.

Zatim je Dabinović riječ dao **Danijeli Nikčević**, višoj bibliotekarki, urednici Zbornika, koja je predstavila preostale radove i **članke: Siniše Lukovića** „Uništenje britanske podmornice H-3 pred Bokom kotorskom u Prvom svjetskom ratu“; **dr. Antuna Sbutege** „Samostan svetog Nikole na Prčanju, značajni vjerski i

kulturni centar Boke“; **Željka Brguljana** „Portret Kvekićeve nave Nikolai e Jovan u Lepetanima“; **Radojke Abramović** „Crkva Blažene Djevice Marije

pomoćnice kršćana – Blaženi Gracije“; **Melise Niketić** „Venećijanski tabernakl iz kolekcije Pomorskog muzeja povod za sklapanje šire slike o ovom fascinantnom tipu mobilijara“; **Radojke Abramović** „Sv. Kuzma i Damjan“.

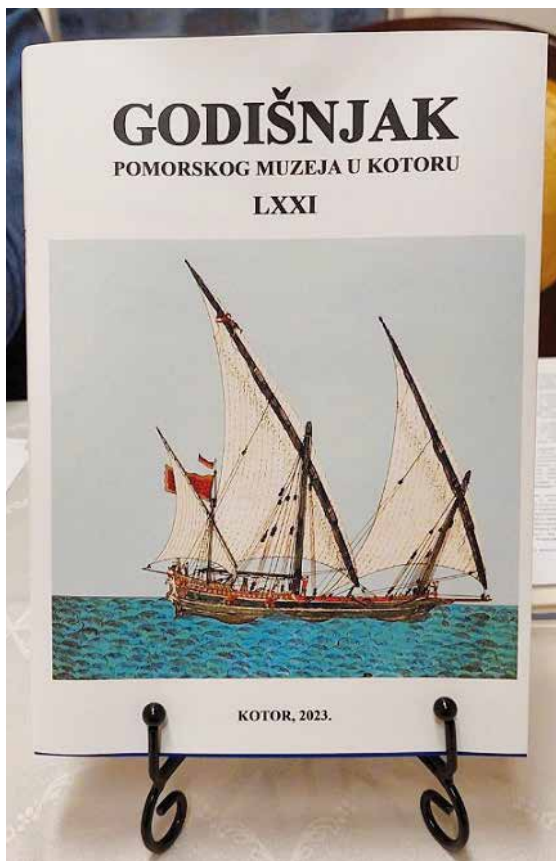
Iz obraćanja Danijele Nikčević: „U odrednici ‘Osvrti’ Slavko Dabinović dao je osvrt na otkrivanje biste dobrom svećeniku i dobrom čovjeku, prije svega velikom prijatelju Pomorskog muzeja **don Antonu Belanu** koji nas je napustio 2019. godine. Bista je otkrivena 5. kolovoza 2023. godine na Dan Gospe od Snijega, pred istoimenom crkvom u Škaljarima. **Janko Paunović** i **Zlatan Stojadinović**, znanstveni suradnici Austrijske akademije znanosti i umjetnosti u Beču, napisali su osvrt na portrete bokeljskih parlamentaraca i pravnika u Beču sredinom XIX. i početkom XX. stoljeća. Danijela Nikčević napisala je osvrt na knjigu **Željka Brguljana** ‘Život Meduse’ koja je predstavljena 28. srpnja 2023. godine u Pomorskom muzeju.

U odrednici ‘In memoriam’ prisjetili smo se ljudi koji su ostavili pečat u radu ove renomirane kulturne institucije, a koji su nas napustili u protekloj godini: **Renate Pejaković**, naše kolegice i prijateljice, koja je za sobom ostavila neizbrisivu prazninu u kolektivu Pomorskog muzeja Crne Gore i **Boška Mačića**, nekadašnjeg predsjednika Općine Kotor.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastavit će svoju izdavačku djelatnost tako da nakon ovoga 71. predstavljenog broja Godišnjaka uspješno nastavlja tradiciju prethodnih brojeva. Tek je nekoliko pomorskih časopisa na svijetu koji su opstali u tako dugom razdoblju, kontinuirano, pa se naša publikacija može smatrati jednako pomorskim i kulturnim naslijeđem.

Cilj uredništva i redakcije je da ova publikacija ustraje u tom smjeru, kako bi se očuvala vezanost s morem i pomorskom baštinom. Cilj nam je i povećati vidljivost autora i njihovih istraživanja te pridonijeti širenju znanja u području pomorstva, omogućiti napredak pomorske misli koja pridonosi razvoju znanosti o moru i pomorstvu, što je od ključnog značaja za život na Mediteranu. Na kraju bih istaknula da je digitalizacija i zaštita jedan do važnijih izazova XXI. stoljeća, što pak nameće inovativniji pristup knjigama. U tom pogledu Godišnjak Pomorskog muzeja digitalizirali smo od broja 1. do 71., i u 2024. godini bit će dostupan na internetskoj stranici Pomorskog muzeja. Do kraja 2024. svi godišnjaci imat će i mogućnost pretraživanja pojmova u sklopu digitaliziranih brojeva”, zaključila je Nikčević.

Program je vodila **Maja Čatović** dok je u muzičkom dijelu nastupila **Jelena Zvicer** na gitari.

ĐIR KROZ BOKU

Izložba dobrotske čipke u Pomorskome muzeju: „Punim jedrima“ *Mile Moškov*

Tekst i fotografije:
Miroslav Marušić

U Pomorskome muzeju Crne Gore Kotor krajem prošle godine priređena je izložba dobrotske čipke „Punim jedrima“, autorice **Mile Moškov**.

Vještinom vezenja i strpljivim radom, umjetnica Mila Moškov izrađuje tradicionalnu dobrotsku čipku, daje joj

„Dobrotska čipka govori o nama, našim precima, tradiciji, kulturi življenja, umjetničkom izrazu“

jednu novu suvremeniju dimenziju i pridonosi očuvanju tradicije.

Dobrotska čipka koja je danas je zaštićeno nematerijalno kulturno dobro Crne Gore od davnina je priznata u svjet-

skim stručnim i kulturnim krugovima, bila je izložena 1910. godine u Beču, a 1912. najbolji svjetski stručnjaci koji su se u to vrijeme bavili čipkarstvom opisuju dobrotsku čipku kao jednu posebnu vr-

stu s obzirom na način izrade. Čipka u to vrijeme u Dobrotu dolazi iz Venecije i Dalmacije i pripada čipki koja se radila na cijelome Mediteranu od XV. do XVIII. stoljeća, čulo se na otvorenju izložbe.

Mila Moškov izrađuje čipku od gimnazijskih dana, a umijeće izrade prenijela joj je majka, onako kako se prenosila ova vještina u tom razdoblju. Moškov je usavršila znanje kasnije odlaskom u Veneciju,

preko Zajednice Talijana Crne Gore, gdje je dobila certifikat za tehniku izrade čipke na iglu. Moškov je dobrotsku čipku izlagala na međunarodnim festivalima čipke u Hrvatskoj, u Pagu i Slavoniji, u Ljubljani, Italiji, Španjolskoj, na Cetinju na Festivalu kulturnog nasljeđa u Narodnome muzeju Crne Gore, u Tivtu, kolektivno u Kotoru te Podgorici na poziv Veleposlanstva UAE.

Od 2011. godine počinje održavati radionice dobrotске čipke i do sada je naučila izrađivati čipku trideset žena iz Kotora, Tivta, Perasta, Budve i deset djevojaka iz Resornog centra za sluh i govor „Dr. Peruta Ivanović“ Kotor. Ostvarila je uspješnu suradnju s Općinom Kotor u vidu izrade protokolarnih poklona, kao i s Turističkom organizacijom Kotor. Moškov je zahvalila svima koji su došli, koji je prate i podržavaju u radu te skromno, kao i uvijek, konstatala: „Ja više govorim iglom nego riječima.“

Izložbu je otvorila etnologinja **Stana Marušić**, koja je rekla da se autorica posvetila izradi čipke s ljubavlju i poštovanjem.

„Od niti Mila stvara poeziju. I od riječi. Sam naziv njezine zbirke poezije ‘Zavičajna tuga’ upućuje na njezinu osobitost i profinjenu misao. Isto je i s njezinim radovima. Mila koja stvara i čuva ljepotu uvela nas je u njezin svijet i na tome joj hvala“, istaknula je Stana Marušić.

U glazbenome dijelu programa nastupila je kotorska klapa Maris.

Dobrotsku čipku veze na dva načina

„Radim tehniku na iglu, punto in aria, to je praktično šivena čipka, dakle nema svoju podlogu. Vezem i reticellu koja je preteča ove čipke, koju danas rijetko tko radi jer je jako zahtjevna. Prema pisanim dokumentima spominje se da je još 1333. godine djevojka po imenu Jelena iz porodice Drago radila reticellu čipku koju je poklanjala crkvama, ne samo u Kotoru već i u Dubrovniku. Danas je tu čipku lakše raditi jer su platna mnogo finija, kvalitetnija nego u to vrijeme, ali ne poznajem nikoga tko se bavi tom tehnikom“, rekla je Moškov za *Boka News*.

Moškov je prije nekoliko godina čelnicima grada izložila ideju o osnivanju festivala čipke u Kotoru.

„Dobrotska čipka govori o nama, našim precima, tradiciji, kulturi življenja, umjetničkom izrazu... Nekada se radila kao bijankarija, kao ukras odjeće ili pokućstva, a kasnije kako se moda mijenjala tako je i ona dobivala svoju drugu upotrebu, namjenu. Danas se u svijetu inzistira na očuvanju tradicionalnih vještina čipkarstva, na tome da stare zanate treba vratiti i uključiti u život suvremenog čovjeka“, istaknula je tada Moškov za *Boka News*.

Mila Moškov

PERAŠKI ROMEO I JULIJA

Vila

„Koliko je živih mrtvaca koji svoje grobove nose u srcu kao što je Ante svoje srce nosio, čisto i poklonjeno svojoj ljubavi do groba, njihova groba, njihove zajedničke kuće, koja im je jedina bila suđena”

Piše: **Biserka Milić**
Fotografije: **N. Dončić**

Mnogo je bilo tuge, borbe, ratovanja, ranjenih srca i okrvavljenih ruku. Naš genetski kod, i ljudski čip, s golemom dozom emocija, teško je opraštao ikome, a najmanje sebi. Međutim, nigdje na svijetu, sigurna sam, ljudi nisu sposobni toliko voljeti, cijeniti i poštovati. Nigdje na svijetu sestra ne voli toliko brata, otac kćerku, muž ženu, ljubavnik ljubavnicu i nigdje na svijetu bića nisu sposobna da toliko pate, gore, bijesne i žele kao ovdje.

Potreba za vječnom ljubavlju nigdje tako jaka nije, kao ni potreba za životom, a na kraju i za osvetom.

Osvete se ovdje obično služe vruće, a ne hladne. Kako strpljenje, ovdje, predstavlja rizik kao i slabost, onda vremena za čekanje nema. Osvetiti se drugima, često i sebi. Kazniti druge i sasvim svjesno kazniti sebe.

Pustinjak, tuga od čovjeka, koji je nekada imao predivne oči, još ljepšu put. Stasit momak, hrabar, a i plemenit, postao je i grešnik i pustinjak. Njegov život motivirao me za ovaj tekst. Jer nisu samo žene one koje pate, zapravo muš-

karci to rade mnogo intezivnije i opasnije. I onda, i danas.

Mladić koji dolazi u Boku, ostaje u njoj zauvijek. Među čempresima na Sv. Jurju, grob svjedoči o ljubavi koja je bez granica, bez boje i okusa. Veća je od svega toga i nemjerljiva.

Dvoje mladih ljudi čija se ljubav pronosi vjekovima, a definirana samo u par pogleda, izgleda nevjerovatno. Ljepota življenja koju su osjetili i **Ante** i **Katica** teška je i velika kao čitava zemaljska kugla, a nji-

hovi osjećaji bez fizičke bliskosti u domeni su kvantne fizike. Jesu li takve ljubavi moguće? Znamo svi da jesu. Znamo svi da nas nerijetko upravo takve ljubavi nose kroz život. Međutim, da se vratimo Anti, momku koji i nakon petnaestak godina sanja Katicu, izgara za njezinim pogledom i sanja o susretu s njom. Na njegovoj ranjeničkoj postelji on traži načina da shvati gdje je, diše li, voli li... i odlučuje se pisati joj:

Drhće mi ruka, a pusto ranjeno srce zbog neizvjesnosti ne zna ni čim započeti pismo. Crna miso da li si još u životu, da li si za drugog pošla smrtno me ubija. A kako da ti se opravda? Petnaest je brzo godina da me huda sudbina ćera i goni. Petnaest godina užasnih muka i patnja; al sve prosto bilo, ako me ti ne prokle! Ne nemoj me, draga Katicice, kleti, tako te majka u vrstnice ne gledala, nijesam tvojim mukama kriv. Sve što počinieh prosto, samo ne prostom izdajom Mlečiću,

od Boga našao kako i nađe, što me na božju vjeru prevario jer kad stigoh u Mletke, i nadah se do malo dana povratiti se u tvoje krilo, i kao skladni djetić izprosit te u tvojih milih roditelja, na silu me izruči kao nijemo živo pakostnom Francezu, koji, da ga Bog ubije kako i hoće, evo me i danas drži sužnjem... Oh hoću li biti srećan opet iz tvojih usta čuti Tvoja do vijeka...

**Tvoj do groba
Ante Slović**

(Novela „Pustinjak”, don Srećko Vulović, str. 51.)

Nije ovo „Tvoj do groba” pisano tek tako.

Koliko je živih mrtvaca koji svoje grobove nose u srcu kao što je Ante svoje srce nosio, čisto i poklonjeno svojoj ljubavi do groba, njihova groba, njihove zajedničke kuće, koja im je jedina bila suđena. Zanimljivo je kako uvijek govorimo o ženskom srcu, ženskoj tuzi i promašenim ljubavima. A

znamo da su neke od najljepših ljubavnih pjesama napisali muškarci.

I dogodi se dan. Nađe divna **Pavovica** načina da pismo ranjenog Ante pošalje u Perast. Katica dobiva pismo. Već navikla na svoju tugu i uništeno srce. Svaki novi dan u tih petnaest godina tugovala je pitajući se je li njezina ljubav živa, diše li, voli li. Toga jutra, kao i uvijek, prekriži se i pomoli Gospodu Bogu. Rano je. **Mato Nikov** donese pismo Katici na vrata i reče da stiže prema preporuci iz Budve. Dogovoriše se da mu, ako Katica bude imala odgovor, javi u nedelju uveče.

Na Antino pismo odgovor je mučan. Ona piše o svojoj i njihovoj jadnoj sudbini. Piše o svome jadu i mucu posljednjih petnaest godina:

...Pitaš jesam li živa? Jesam, tužna mučenica. Jesam, crna kukavica. Evo pustijeh petnaest godina da sirotica naričem i lelečem na vrh Velje ulice, od jutra

do mraka, a od mraka do bijelog danka!.. Vidiš, dragi, skupo li sam ti riječ održala, prosce odbila, al ti prosto bilo, nijesam te proklela, ni sada te ne proklinjem, al nemoj tražiti da oživi ovo jadno moje srce koje je odavno mrtvo ljubavi, a samo za tugu živo.... Zaboravi, zaboravi dragu siroticu.

Kate

(Novela „Pustinjak“, don Srećko Vulović, str. 54.)

Nakon toga Ante dolazi u Perast. Nastaje pomutnja među francuskom vojskom na Sv. Jurju. Nesretni momak dobiva zadatak da puca iz topa. Priču dalje znamo. Katica gine u svojoj kući, koja se nalazila ispod tvrđave koja je gađana. Otuda priča o peraškome Romeu i Juliji, ali čitajući Pustinjača **don Srećka Vulovića** shvaćam koliko je teži ostatak Antina života od Katičine smrti. On postaje sjena koja nika-

ko da se ugasi. On postaje najbolji prijatelj s mrtvima, jer se ni sam ne osjeća živim. Samo s njima umije zboriti. Njihove duše ga nose, spašavaju, pomažu mu. On svojim ugašenim i polumrtvim tijelom predstavlja reinkarnaciju najveće i najživlje ljubavi. On ostaje misterij i ljubav čini vječnom. Umirući na Katičinu grobu, on se rađa, kao i njihova ljubav, ponovno i ponovno.

Svi bjesovi i oluje, kao i duboki duševni nemiri i depresije, uništenja i samouništenja, rezervirani su obično za muškarce i ako mislimo da je to zbog snage, netaktičnosti ili naprasitosti, ne mora biti uvijek tako. Naprotiv, njihove su tuge drukčije, dublje i snažnije, posebno ovdje, na ovoj geografskoj širini i dužini, a nas žene to čini vilama, samo ako želimo. Iako, svima nam je poznato da nije svaka vila ni dobra i ni sretna.

Aktualni svjetski šampioni i europski viceprvaci

Zlatne barakude

Hrvatska vaterpolska reprezentacija osvojila je 17 odličja na olimpijskim igrama, svjetskim i europskim prvenstvima

Tekst: **Nikola Dončić**
Fotografije: **Aniko Kovacs**
(World Aquatics), Hrvatski vaterpolski savez

Hrvatska vaterpolska reprezentacija još jednom je razveselila naciju osvajanjem Svjetskog prvenstva u Dohi, a ovo odličje i europsko srebro iz Zagreba najbolja su potvrda iznimne kvalitete i snage momčadi izbornika **Ivice Tucka**.

Odigrati u tridesetak dana dva izrazito teška turnira te na oba izboriti finale odlika je izvanserijskih reprezentacija čija pojavnost, govori povijest ovoga sporta, nije tako česta. Do postolja se preko jakih suparnika moglo jedino odličnim izvedbama i čvrstim karakterom koji je, posebno u najneizvjesnijim trenucima, bio i najjače oružje „barakuda“.

Gorki okus u ustima koji je ostavila voda zagrebačkog

plivališta nakon siječanjskog poraza od Španjolske zasigurno je očvrstnuo hrvatske reprezentativce, dodijelivši im u Katru dodatni motiv i samo jednu ulogu, pobjedničku.

Doslovno se ratnički moralo nositi s Italijom, no drama toga finala svakako je vrijedna treće zlatne kolajne za hrvatsku vaterpolsku vrstu.

„Ovo što smo mi napravili u posljednjih, koliko ono, mje-

sec i pol, to je čudo. Stvarno. Igrati dva finala, onako teška. Bilo nam je vrlo teško nakon načina na koji smo izgubili finale u Zagrebu, utakmicu koju smo imali dobivenu ili smo barem mislili tako. Iako smo i tada na čitavom Europskom prvenstvu pokazali sjajnu igru. Zato nam se možda sada, u Dohi, vratila potvrda da možemo i to na možda još ljepši, najljepši način, na najvećoj pozornici. Postali smo svjetski prvaci”, rekao je nakon finala jedan od najzaslužnijih u ostvarenju pothvata, vratar **Marko Bijač**.

A Bijačev kolega na голу, **Mate Anić**, branio je ono najvažnije, odlučujuće peterce.

„Ako je ono u polufinalu bilo ostvarenje snova, onda je ovo nešto nezamislivo. Ne mogu doći k sebi da smo ostvarili ono za što smo se jako trudili”, presretan je bio Anić.

Sreću nije mogao sakriti ni Josip Vrljić, iskusni sidrun koji se uspješno othrvao svim protivničkim bekovima.

„Kada dobijete polufinale na peterce, pa finale na peterce, nikad slađe. Meni sigurno najveći uspjeh u karijeri. Nemam riječi. Znete što nas je tjeralo zapravo najviše naprijed, znate što nam je dalo poticaj? Baš način kako smo izgubili finale Europskog prvenstva u Zagrebu. Nešto se pobudilo i probudilo u nama. Dokazali smo ovdje da smo svjetski vrh i da smo jedna od najboljih momčadi na svijetu, zapravo najbolja”, rekao je div s Kvarnera.

Godina je, ako se pita izbornika, tek počela, a ono najbolje očekuje se ovoga ljeta u Parizu.

„Ove godine, a tek je počela, učinili smo strašne stvari. Europski smo doprvaci, a

postali smo sada i svjetski prvaci. Presretan sam, ali i umoran, no beskrajno ponosan. Na ove momke, ovu momčad, ovo što smo gradili i izgradili. Ono što je vrijedno zlata je podatak da ova reprezentacija nikada nije 'pala'. Borili smo se kao lavovi, a i ovo je bila jedna strašna utakmica. Puna preokreta. Vode oni, vodimo mi, promašuju oni, promašujemo mi, ali mislim da je stvarno pobijedio vaterpolo. Ja sam presretan što smo mi opet postali svjetski prvaci. Imam ja životnu želju, to ne skrivam i to sam nekoliko puta već rekao. Olimpijsko zlato. Moja misija, moj put. Ja želim to zlato i dok ga ne budem imao u svojim vitrinama, neću biti miran. Nadam se da će to biti s Hrvatskom", naglasio je Tucak.

Je li moguće u jednoj godini naći se čak tri puta u samoj završnici najvećih turnira, pokazat će Olimpijske igre u Parizu. Želja i odlučnost već su tu, kao i vrijeme koje radi za pomlađenu hrvatsku reprezentaciju.

Sve medalje „barakuda”

Hrvatska vaterpolska reprezentacija ima imponzantan kontinuitet osvajanja odličja s najvećih smotri. Barakude imaju čak 17 medalja s olimpijskih igara, svjetskih i europskih prvenstava. Odličja su osvajana i na Mediteranskim igrama, Svjetskom kupu, Svjetskoj ligi i Europskom kupu. Hrvatska je, uključujući i ova natjecanja, osvojila čak 30 odličja.

Olimpijske igre:

Zlato - London, 2012.
Srebro - Rio de Janeiro, 2016.
Srebro - Atlanta, 1996.

Svjetska prvenstva:

Zlato - Doha, 2024.
Zlato - Budimpešta, 2017.
Zlato - Melbourne, 2007.
Srebro - Kazan, 2015.
Bronca - Gwangju, 2019.
Bronca - Barcelona, 2013.
Bronca - Šangaj, 2011.
Bronca - Rim, 2009.

Europska prvenstva:

Zlato - Split, 2022.
Zlato - Zagreb, 2010.
Srebro - Zagreb/
Dubrovnik, 2024.
Srebro - Kranj, 2003.
Srebro - Firenza, 1999.
Bronca - Barcelona, 2018.

Branka Bezić Filipović

Najjužnije predstavljen hrvatski autor na svijetu

Pripremio:
Nikola Dončić

Usvome pisanju **Branka Bezić Filipović** bavila se raznim temama vezanim uz hrvatsko iseljeničtvo, a posebno su je privlačile nikad ispričane priče ili pak one koje se mogu sagledati s više strana.

Jedna od takvih svakako se odnosi na patagonijske Indijance, odnosno njihovu zemlju kojom su se bavili poneki autori u Čileu i Argentini jer Patagonija obuhvaća više južnih pokrajina obiju država, koje dijele po pola i Ognjenu zemlju.

Yagani, najjužniji narod na svijetu koji je živio na južnom dijelu Ognjene zemlje i na još južnijim otocima sve do Rta Horn, zavrijedio je posebnu pažnju plodnosne autorice Bezić Filipović, umirovljene voditeljice splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika.

Računa se da su Yagani u Ognjenu zemlju došli prije otprilike 10.000 godina, a počeli su, objašnjava nam Bezić Filipović, nestajati krajem 19. stoljeća dolaskom Europljana koji su im donijeli viruse ospica, boginja i tifusa, a loveći morske lavove smanjili su im i izvor hrane. Njihova zadnja čistokrvna predstavica **Cristina Calderon** preminula je 2022. od koronavirusa u 93. godini, a živjela je, dodaje naša sugovornica, u svo-

Unatoč tome što piše osamnaestu knjigu, ova o Joseu Miličiću za autoricu ima posebno značenje

Branka Bezić Filipović s Cristinom Calderon 2018. godine

joj kućici u naselju Ukika na periferiji najjužnijega grada na svijetu Puerto Williamsa, smještenog na otoku Navarino južno od Ognjene zemlje.

„Zadnja Indijanka plemena Yagan koja je živjela tradici-

onalno nomadskim životom bila je **Rosa Yagan**, udana **Miličić**. Seriju intervjua s Rosom objavila je čileanska akademkinja hrvatskog podrijetla **Patricia Štambuk Mayorga** u svojoj knjizi 'Rosa Yagan,

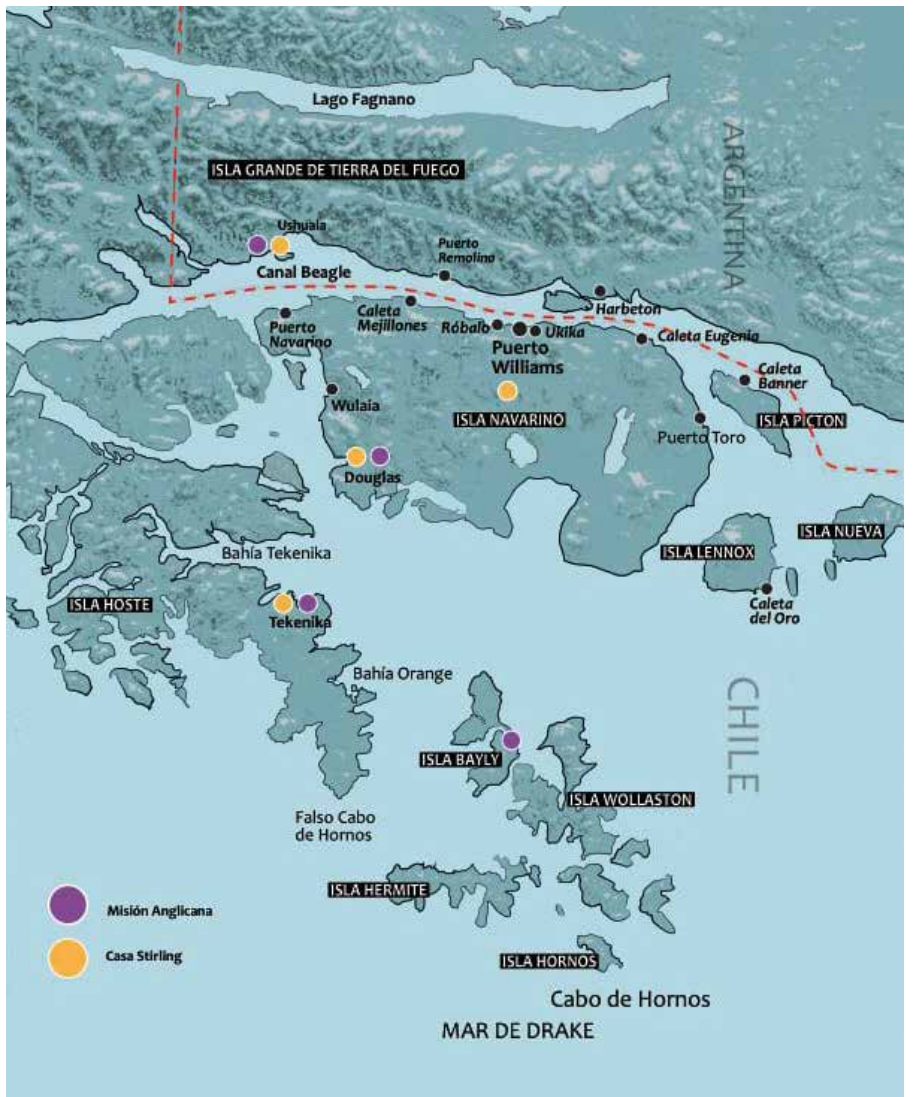

zadnja karika', a prijevod je tiskan u Splitu u izdanju Naklade Bošković. Rosa Yagan bila je supruga **Josea Miličića** pa je za mene bio izazov napisati knjigu 'Jose Miličić, zadnji poglavica plemena Yagan', koju je također objavila Naklada Bošković", rekla nam je Bezić Filipović.

Boraveći u prosincu 2023. u Južnoj Americi, Bezić Filipović ponovno je otišla u Ushuaiju, grad koji se nalazi na jugu argentinskog dijela Ognjene zemlje. Prije puta povezala se s **Victorom Vargasom**, kustosom Muzeja na kraju svijeta (Museo fin del mundo), koji je i sam potomak Yagana, a autor je knjige „Moja yaganska krv“.

„Dogovoreno je s ravnateljicom **Nataliom Tosello** da za vrijeme boravka u Ushuai u njihovu muzeju predstavim svoju knjigu. Ideja je zainteresirala i tamošnje novinare jer je svima bilo neobično da netko tko živi 13.500 kilometara daleko zna za njih i njihovu povijest“, priča Bezić Filipović, koja je tako postala najjužnije predstavljen hrvatski autor na svijetu.

Unatoč tome što piše osamnaestu knjigu, ova o Joseu

Mapa kanala Beagle i južnijih otoka na kojima su živjeli Yagani

Branka Bezić Filipović i Victor Vargas

Miličiću za nju ima posebno značenje.

„Vrlo rano suočila sam se s činjenicom da ću raspolagati s malo podataka. Poznavajući to područje, nije mi bilo teško zamisliti kako su se osjećali naši ljudi kada su s Jadrana došli u pustoš na samome kraju svijeta, gdje su se suočili sa surovom klimom, nepoznatim prostorima i narodom kakvoga do tada nikada nisu vidjeli, čiji jezik nisu razumjeli i čije običaje nisu poznavali.”

Južni dio arhipelaga Ognjene zemlje poznat je kao zemlja kanala Beagle ili arhipelag Rta Horn. Zbog odsječenosti od ostatka kontinenta to područje dugo je ostalo izvan europskih kolonijalnih težnji. Bilo je predmet, objašnjava Bezić Filipović, zanimanja povremenih istraživača, slavni pomoraca ili avanturista koji su se ohrabрили riskirati i doći na te zemljopisne širine, primarno radi otkrivanja novih pomorskih putova.

„Arhipelag Rta Horn ozbiljno je shvaćen tek kada je tamo slučajno doplovio **sir Frances Drake** krajem 16. stoljeća. Došlo se do spoznaje o postojanju Indijanaca koji su tamo živjeli, ali oni Drakea nisu zanimali jer se od njih nije imalo što opljačkati. Dvjesto godina kasnije, kada su se i Čile i Argentina oslobodili vladavine Španjolaca, britanska kruna ponudila je kartografsku obradu teritorija admiralima **Phillipu Parkeru Kingu** i **Robertu Fitzu Royu**. Ovaj drugi postao je ključna osoba u povijesti najjužnije naseljene regije na svijetu. Prostranstva netaknute surove prirode kriju još suroviju, tragičnu priču o istrebljenju Indijanaca. Jedan od njih bio je posljednji poglavica plemena Yagan koji je nosio hvarsko prezime Miličić”, ističe Bezić Filipović.

Yagani su bili najstarija skupina Indijanaca od četiriju koje su živjele na jugu kontinenta Južne Amerike i najjužniji narod na svijetu. Svaka grupa govorila je svoj jezik, nisu zalazili u tuđi teritorij i konflikti su bili rijetki. Oružje im je služilo isključivo za lov. Ubojstvo se nije toleriralo i bilo je oštro osuđivano od cijele zajednice.

Yagani se nisu odijevali, nego su se mazali mastima morskih životinja i tako su se, priča nam autorica, uz malo nabačenog krzna nutrije štitali od hladnoće. Jeli su dosta sirove riblje masti, a s vremenom su razvili takav metabolizam da su mogli sačuvati više unutarnje topline nego prosječni ljudi.

„Kada ih je admiral Robert Fitz Roy prvi put vidio, smatrao je da su nepristojni, a njemu kao praunuku engleskog **kralja Charlesa II.** nisu baš ni najbolje mirisali. Doplovio je jedrenjakom Beagle, po kojemu je nazvao kanal na jugu Ognjene zemlje. Bez sumnje, Yagani su se tijekom tisuća godina prilagodili zemlji na kojoj su živjeli. Znali su kako doći do hrane, kako se koristiti biljkama za liječenje,

a što je najvažnije, znali su lokalni zemljopis i topografiju te predvidjeti kada mogu isploviti u kanuu, a kada ne. Važno je napomenuti da je područje oko Rta Horn i otočja Wollaston najveće groblje brodova na svijetu, gdje je od Drakeova otkrića do danas život izgubilo oko 10.000 pomoraca. Ili kako je to opisala Rosa Miličić: ‘Koliko je brodova izgubljeno i potonulo uz otočje Wollaston? Toliko da nam nikada nije nedostajalo dasaka’, navodi Bezić Filipović.

Europljani su došli na ideju o civiliziranju Indijanaca pa je prilikom prvoga posjeta Fitz Roy odveo četvero mladih Yagana u Englesku s namjerom da ih vrati nakon tri godine. Yagani to nisu razumjeli, a jednoga od mladića Fitz Roy dobio je za jedno šareno dugme i dao mu je ime **Jemmy Button**. Njegovim roditeljima, ističe naša sugovornica, nedugo zatim postalo je jasno da im je sin odveden, a otac mu je umro od tuge ne znajući da će im se vratiti. Od trena kada je bijelac kupio dječaka za jedno dugme, naglašava Bezić Filipović, svijet Yagana zauvijek se promijenio.

7.

Plaža otoka Lennox

Jose Miličić, zadnji poglavica plemena Yagan (1886. – 1961.)

Rosa Yagan udana Miličić (1903. – 1983.)

„Jemmy se vratio nakon tri godine sa slabim znanjem engleskog jezika i nekakvim manirama koje mu kod kuće nisu trebale, a nije kasnije niti ispunio očekivanja da će nastaviti civilizirati svoj narod. To je postao zadatak koji su trebali obaviti misionari. I sam Fitz Roy doveo je misionara na tom putovanju, ali je shvatio da ga nema smisla ostaviti. Tom prilikom na brodu je bio i **Charles Darwin**, tada mladi znanstvenik. Beagle je svoje putovanje nastavio na Pacifiku, gdje je na Galapagosu Darwin došao do ključaka za postavljanje teorije Origin of Species, odnosno o podrijetlu vrsta. Fitz Roy je to komentirao: ‘Ne nalazim ništa plemenito u pomisli da bih mogao biti potomak pa i najstarijeg majmuna’”, priča nam Bezić Filipović.

Čileanska država poticala je naseljavanje krajnjega juga zbog učvršćivanja suvereniteta na najjužnijim otocima, davala je koncesiju i dobre uvjete farmerima, ali je dopustila, objašnjava nam dalje, i misionarima da se bave Indijancima, čime je zapravo zadala zadnji udarac genocidu nad njima.

„Yagani su živjeli na području polarnoga kruga gdje su zime duge, oštre i mračne, maksimalna temperatura mora rijetko prijeđe devet stupnjeva, ljetni dani traju do ponoći i skoro svakog dana izmjenjuju se sunce i kiša, a jedina konstanta tijekom cijele godine je vjetar. Nikakvo čudo jer govorimo o području južnijem od afričkog Rta dobre nade i australske Tasmanije, gdje se susreću dva oceana, odnosno o 56. stupnju zemljopisne širine. Stari pomorci su govorili: ‘Ispod 40 stupnjeva zemljopisne širine nema zakona, a ispod 50 stupnjeva nema ni Boga’”, dočarava nam zemlju drevnih Yagana.

Na to mjesto uputio se 20. kolovoza 1891. godine **Ante**

Miličić iz Brusja na otoku Hvaru.

Krajem 19. stoljeća na Ognjenoj zemlji i na otocima južno od kanala Beagle pronađeno je zlato. Primjerice, od 1891. do 1893. na čileanskim otocima Pictonu, Nuevi, Lennoxu i Navarinu pronađeno je ukupno 1500 kilograma zlata. To je značilo da je većina rudara skupila početni kapital za kupnju farme, što je podrazumijevalo veliki komad zemlje. Naime, ovce na tom području borave vani tijekom cijele godine, daju puno vune, ali svaka za sebe mora imati jedan hektar zemlje da bi preživjela godinu. Zimi ovca kopa travu ispod snijega, a i spava u snijegu. U to vrijeme dobre farme imale su od 500 do 1000 ovaca, a danas se jedva prosječnom farmom smatra ona od 3000 ovaca.

Privučen pričom o zlatu, Ante Miličić je brodom „Calebria” krenuo put Buenos Airesa s grupom kopača koju je predvodio Dubrovčanin **Ivan Milošević Muratti**. Uz Miličića, nastavlja autorica brojnih storija o hrvatskom iseljeništvu, bilo ih je još desetero, mahom iz Dubrovnika i okolice, te iz Boke kotorske. Bili su to: **Špiro Denda** i **Vlaho Martinović** iz Dubrovačkog primorja, **Vlaho Banić** iz Orašca, **Ivan Sturica** iz Cavtata, **Ivan Sale** iz Dubrovnika, **Bogdan Đuranović** iz Đurića, **Elias Zaputović** iz Budve, te Kotorani **Fortunato Brguljan**, **Elias Mišerić** i **Ivan Marović**.

Iz Buenos Airesa prebacio ih je na jug svojim brodom „San Pedro” Korčulanin **Miho Kačić**. Grupa se uputila na otok Lennox, pa su bili među 500 Dalmatinaca koji su u dva mjesca, od prosinca 1891. do veljače 1892., pronašli 115 kilograma zlata. Ante Miličić dobio je koncesiju za uzgoj ovaca na otoku Nuevi.

„U to vrijeme Indijanac **Alfredo Yagan** ostao je bez žene, s malim sinom od četiri godine o kome se nije sam mogao brinuti. Upoznao je Miličića i molio ga je da preuzme brigu o dječaku, što je ovaj i učinio, a dao mu je i svoje prezime. Tako je mali Lanamutekensh postao Jose Miličić. Kad je dječak stasao, Ante ga je poslao u Punta Arenas gdje je završio školu koju su držali salezijanci. Zatim se Jose vratio očuhu na otok Nuevu gdje su uzgajali ovce. U jednome mornaričkom izvještaju njihovo imanje, sa 600 ovaca, bilo je opisano kao *vrlo dobro za život*. Oni su te 1899. godine živjeli u jednoj od triju kuća koje su postojale na otoku površine dviju Šolti. Danas se tamo nalazi samo postaja čileanske mornarice.”

Jose se s vremenom, nastavlja zanimljivu životnu priču naša sugovornica, oženio i vratio svome plemenu. Poput svoga oca i on je izgubio ženu, a kao udovac se zagledao u Rosu, onu iz knjige Patricije Štambuk Mayorga s početka ovoga razgovora. Rosa je bila 17 godina mlađa, a ime je dobila u anglikanskoj misiji u kojoj se rodila. Imala je i svoje indijansko ime, Lakutaia le kipa, odnosno Žena iz uvala kormorana. Budući da se Rosa dvoumila, njezina majka i starije žene govorile su joj da je *bolje kada je muškarac stariji jer mu više neće padati na pamet gluposti, nego će voditi računa o svojoj ženi i kanuu*.

„I tako su se Rosa i Jose vjenčali 21. ožujka 1943. godine. Budući da je Jose bio jedini školovan, pleme ga je izabralo za poglavicu. Njegova dužnost bila je brinuti se o miru i ponašanju u plemenu. Cristina Calderon je pričala: 'Bio je dobar svome narodu, pomagao je koliko je mogao, a pomalo se razumio i u medicinu.'”

Groblje u Puerto Williamsu, gdje je sahranjena Rosa Miličić, s pogledom na kanal Beagle i Ognjenu zemlju

Jose je umro 1961., a Rosa ga je nadživjela 22 godine. Na njezinu grobu piše: *Rosa Yagan de Milicic, za one koji ostaju – Watauineiwa (Bog) me uzeo k sebi*.

„A mi koji smo ostali imamo što naučiti od toga drevnog naroda te bolje razumjeti u kojim situacijama su se na

području krajnjega juga zemaljske kugle našli naši primorci, što kod mene izaziva duboko divljenje i poštovanje, pa želim sačuvati sjećanje na te hrabre i jake ljude koji su bili u stanju prilagoditi se svemu što ih je snašlo”, istaknula je na kraju našega razgovora Branka Bezić Filipović.

Područje konstantnog vjetra gdje stabla često rastu nakrivljena

Bračka kamena čipka

Peristil - Dioklecijanova palača

Još od antičkih vremena u bračkim kamenolomima vadio se kamen kojim su se gradile znamenite građevine, a najpoznatija u okolici je Dioklecijanova carska palača u Splitu. Tradicija gradnje kamenom postala je dio identiteta otoka Brača, a brački kamen nešto po čemu je Hrvatska prepoznatljiva u svijetu. Gotičko-renesansni i renesansni majstori Juraj Dalmatinac, Andrija Aleši i Nikola Firentinac, kao i naši slavni kipari moderne Ivan Meštrović i Frano Kršinić, pronašli su veliko nadahnuće u ovome kamenu.

Tekst:

Marjana Kremer/Matica
Fotografije: **Matica, Hina,**
TZ Split, Travel Croatia

Bračka povijest doslovno je ispisana u kamenu jer se čovjek tu od pamtivijeka borio s njim, krotio ga i plodio. Za Bračane ovaj bijeli kamen predstavlja kamen-dragulj i oni svoj vrijedan kamen ne vade, već ga s poštovanjem i zahvalnošću „beru” kao najdragocjeniji plod zemlje. Današnje najpoznatije vrste bračkoga kamena su: bračko veselje (dolazi od ilirskog imena za pučiški kamenolom: Veselia Felice-

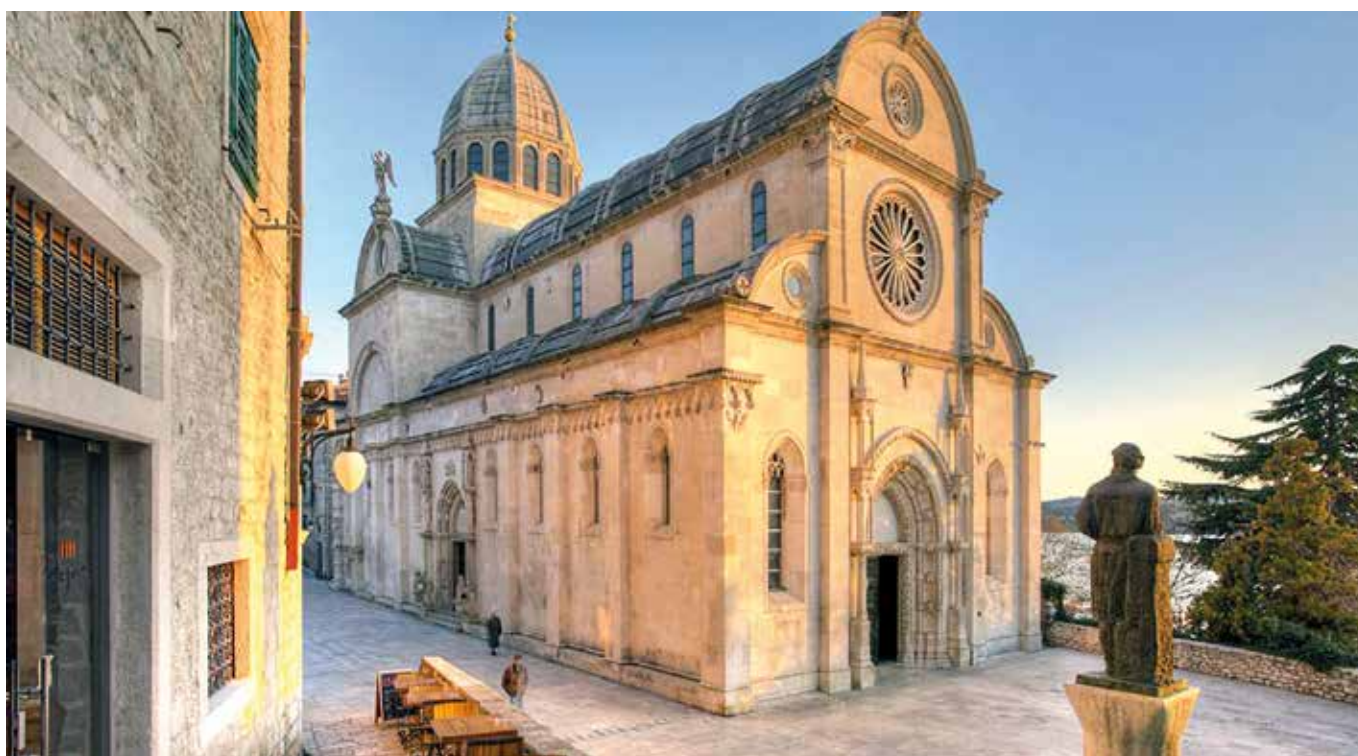
tas), brački avorio (tal. avorio - bjelokost), brački sveti Petar i plano. Najznamenitije građevine izrađene od bračkoga kamena i ujedno pod zaštitom UNESCO-a, uz Dioklecijanovu palaču, u Hrvatskoj su: katedrala sv. Jakova u Šibeniku i katedrala sv. Lovre u Trogiru.

POVIJESNI PREGLED

Eksploatacija bijeloga bračkog kamena iz kamenoloma započela je u antičko vrijeme u neposrednoj blizini Škripa (grč. scirphai - kamen vapnenac) i Splitske u kamenolomima: Plate, Rasohe i Stražišća. Ti kamenolomi poslije su

korišteni za izgradnju Salone i Dioklecijanove palače (dovršena je početkom IV. st.). Međutim, eksploatirani su i prije Dioklecijanova vremena za antičku Salonu (Solin), što se zaključuje iz natpisa iz II. st. po. Kr. nađenog u blizini Škripa, u kojem se spominje upravnik kazališta u Solinu. Kamen je korišten i u druge građevne svrhe ondašnje velike rimske provincije Dalmacije. O vađenju kamena u doba antike u tim kamenolomima svjedoče i nalazi rimskih fragmenata, od fibula (lat. kopča za pričvršćivanje dijelova odjeće) do žrtvenika, nedovršenih sarkofaga, kolona i kapitela te starih alata. U Rimljana kamenolomi su bili državni i pod vojnom upravom te posvećeni zaštiti bogova pa su tako i brački kamenolomi u Dioklecijanovo vrijeme bili posvećeni Heraklu (u grč. mitologiji polubog, sin vrhovnoga boga Zeusa i smrtnice Alkmene), a prema nađenim fragmentima nekih natpisa, čini se, i bogu Merkuru (rimski bog trgovaca, predvodnik na putovanjima,

“ **Od bračkoga kamena Juraj Dalmatinac izgradio je: šibensku katedralu, kasnogotičku zgradu Loggia dei Mercanti (trgovačka lođa), augustinsku i franjevačku crkvu u Anconi; Andrija Aleši izgradio je: palaču Čipiko u Trogiru i krstionicu u trogirskoj katedrali, a Nikola Firentinac kapelu Orsini u trogirskoj katedrali. Njihova djela nalaze se po cijelome otoku Braču.** ”

Šibenska katedrala

pomagač u stjecanju imetka). U kamenolomu Rasohe sačuvao se u živoj stijeni rustično uklesan reljef Herakla, a u kamenolomu Plate zavjetni žrtvenik koji mu je podigao nadzornik kamenoloma Valerius Valerianus. Isto tako postojao je stalni živi pomorski promet rimskih brodova za prijevoz kamena (naves lapidariae), koji su prevozili kamen s Brača na gradilište u Split. Utovar uz pomoć drvenih oblica (rotula) obavljao se u ondašnjoj luci Splitske gdje su, prilikom

izgradnje nove obale, iz mora izvađeni fragmenti izrađenog kamena. Prema tim kamenim elementima zaključuje se da se u bračke kamenolome dovozio na preradu i kameni materijal starih egipatskih i grčkih spomenika, kojima su bili ukrašeni Peristil, Mauzolej i drugi dijelovi palače.

Kasniji procvat bračkoga vapnenca „veselje” vezan je uz razdoblje razmaha urbanoga života u dalmatinskim gradovima u vrijeme nakon 1420. godine kada ta područja trajno dolaze pod mletačku vlast. Oživljavaju se nekadašnji antički kamenolomi, a otvaraju

“ Bračkim kamenom uređeno je predvorje zgrade Ujedinjenih naroda u New Yorku, na što su Bračani, ali i ostali stanovnici Hrvatske, jako ponosni. No, spomenimo još neke primjere građevina na kojima je korišten brački kamen, poput berlinskoga Reichstaga, palače Hofburg i zgrade Parlamenta u Beču, katedrale u Liverpoolu te zgrade Parlamenta u Budimpešti. Priča se kako su i dijelovi Bijele kuće u Washingtonu sagrađeni od bračkoga kamena, ali za to ne postoje vjerodostojni dokazi pa i dalje sve ” ostaje samo na razini priče.

Klesarska škola, Pučišća

se i novi. To vrijeme kulturnoga i umjetničkoga procvata (renesansa) doba je velike građevne djelatnosti kada naši poznati graditelji kao što su **Juraj Dalmatinac**, **Andrija Aleši** i **Nikola Firentinac** koriste kamen s Brača za svoje građevine diljem Dalmacije, a i susjedne Italije - u Anconi, Riminiju, Mantovi i na Tremitima.

IVAN MEŠTROVIĆ

Ivan Meštrović, najveći hrvatski kipar 20. stoljeća, uporabom bračkoga kamena u svojim djelima nastavlja dugotrajnu tradiciju koja je utkana

Meštrovićev paviljon

u identitet dalmatinskih gradova. Kamen s Brača nepobitna je Meštrovićeva spona s antičkom, rimskom i hrvatskom kamenoklesarskom tradicijom, ali i veza između njegovih dvaju talenata, kiparskoga i arhitektonskoga. Od ovoga kamena izrađena su sljedeća zdanja: Meštrovićev paviljon (za izgradnju pročelnih zidova koristio se kamen iz Pučišća, za unutarnje radove i opločnje vestibula kamen iz Split-ske, a za stube i podove kamen iz kamenoloma Oklade pokraj Škripa), sto dvadeset stuba koje vode do njegova posljednjega počivališta – crkve Presvetog Otkupitelja u Otavicama, njegovu ljetnu rezidenciju - današnju Galeriju Meštrović u Splitu, a dorski stupovi i popločenje od bračkoga kamena

u atriju zagrebačkoga doma, današnjega muzeja Atelijera Meštrović, unose duh Mediterana i klasične tradicije u srce srednjoeuropskoga Gornjega grada.

KAMENOKLESARSKA ŠKOLA U PUČIŠĆIMA

Kontinuitet kamenoklesarske tradicije u bračkome kamenu osigurava danas izvrsno organizirana i jedina preostala kamenoklesarska škola u Hrvatskoj u Pučišćima na otoku Braču. Ovdje se školuju budući veliki majstori – kamenoklesari koji svojim vrijednim rukama izrađuju prave male umjetničke proizvode. Nakon trogodišnjeg školova-

nja iz škole odlaze mladi ljudi koji nakon još tri godine prakse polažu majstorski ispit. Nakon toga otvaraju vlastite kamenoklesarske radionice u kojima oni daju mašti na volju i izrađuju vrijedne skulpture i predmete. Kamene proizvodi i suveniri izrađuju se tokarenjem, klesanjem, štokanjem, brušenjem, poliranjem i graviranjem. Kamenoklesarska škola u ljetno doba otvorena je za posjetitelje tako da svatko tko poželi može razgledati učeničke radove. Ova međunarodno poznata škola - čuvar europske graditeljske baštine, ponudila je pomoć francuskoj mreži strukovnih škola „Les Compagnons du Devoir” u obnovi požarom oštećene katedrale Notre-Dame u Parizu.

POVIJEST BRODSKIH KRUŽNIH PUTOVANJA
U BOKI KOTORSKOJ

INDEPENDENCE I (86) CONSTITUTION

Izvor:

Arhiva Nevena Jerkovića

Osnivanjem The Export Steamship 1919. udaren je temelj velikog američkog broдача u prvim godinama poslovanja specijaliziranog za prijevoz generalnih tereta između New Yorka i sredozemnih luka. Tek 1931. izgradnjom brodova „Four Aces“ (EXCALIBUR, EXCAMBION, EXETER i EXOCHORDA) započinju se organizirati redovite teretno-putničke pruge prema istim lukama. Na žalost, u vrlo nezgodno vrijeme, baš kada nastupa Velika američka gospodarska recesija, zbog čega je uslijedilo nekoliko reorganizacija, završe-

nih 1936. promjenom imena u American Export Lines.

Ni tada njezini vlasnici nisu bili sretne ruke jer je uskoro započeo Drugi svjetski rat u kojem je od „Četiri Asa“ preživio sam jedan - EXOCHORDA, kasnije prodan Turcima za koje je još neko vrijeme plovio kao TARSUS.

Za revitalizaciju sredozemnih putničkih pruga poslužila je u početku talijanska VULCANIA, uzeta kao ratni plijen, ali ne zadugo jer je uskoro započela realizacija programa izgradnje nova „Četiri Asa“ u brodogradilištu Bethlehem Steel Company, Quincy Massachusetts.

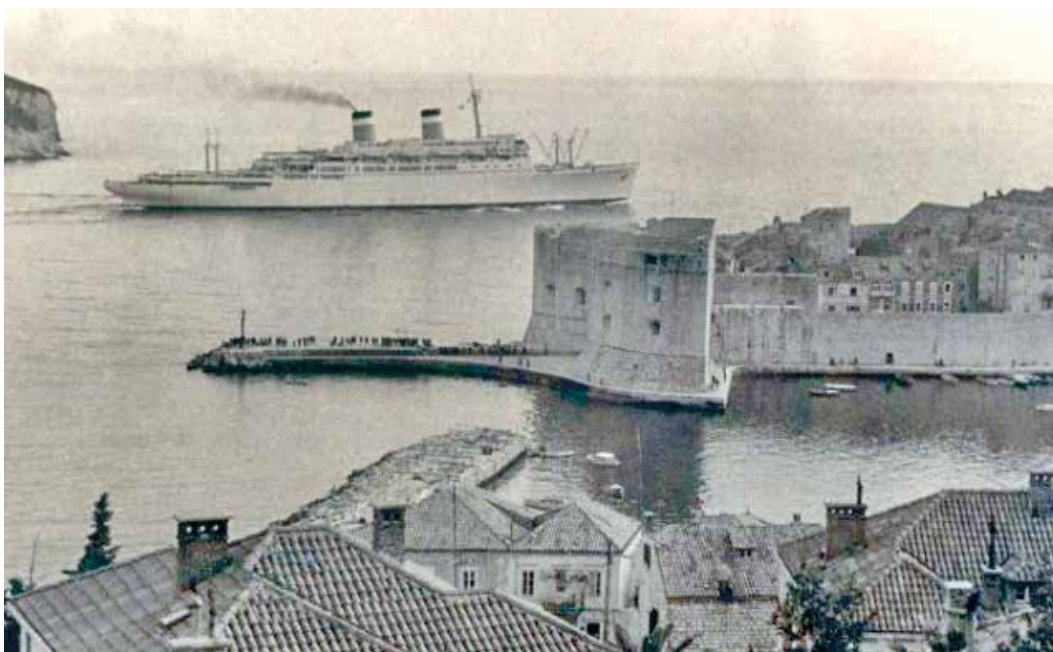
Od planirana četiri broda izgrađena su samo dva, **CONSTITUTION i INDEPENDENCE**,

CE, svaki od po 20200 GT, kapaciteta prihvata 1000 putnika i 320 članova posade. Zaplovili su 1951. iz New Yorka prema Gibraltaru, Napulju i Genovi.

Osim redovitih putničko-teretnih pruga, CONSTITUTION i INDEPENDENCE započinju i prva turistička kružna putovanja u kojima vrlo brzo dolaze i u Dubrovnik. Prvi put je INDEPENDENCE ovamo doplovio 1954. na proputovanju iz **Kotora** za Veneciju. Ponovno je i sljedeće godine s 590 putnika bacio sidro pred Daksom 18. ožujka 1955. S 57-dnevnoga kružnog putovanja 1957. ostalo je samo poznato da je uz Dubrovnik posjetio Casablancu, Beirut,

Haifu i Istanbul. S polaskom 14. ožujka 1963. kreće iz New Yorka na 44-dnevno kružno putovanje i obuhvaća luke u gradovima Casablanca, Palma de Mallorca, Messina, Aleksandrija, Beirut, Haifa, Pirej, Venecija, Dubrovnik, Napulj, Livorno, Cannes, Barcelona, Lisabon i Funchal.

Ostalo je zabilježeno da je i 7. ožujka 1964. krenuo na 52-dnevno kružno putovanje „Grand Springtime Cruise“ itinererom New York - Funchal - Casablanca - Tanger - Gibraltar - Alicante - Palma - Alžir - Messina - Aleksandrija - Port Said - Beirut - Haifa - Rodos - Istanbul - Izmir - Pirej - Mikonos - Delos - Tinos - Itea - Dubrovnik - Venecija - Krf - Napulj - Genova - Cannes - Marseilles - Barcelona - Lisabon - New York. CONSTITUTION je 13. rujna 1956. krenuo na 59-dnevno kružno putovanje iz New Yorka itinererom Tenerife - Funchal - Casablanca - Gibraltar - Alžir - Napulj - La Valetta - Aleksandrija - Beirut - Haifa - Istanbul - Pirej - Dubrovnik - Venecija - Messina - Napulj - Genova - Cannes - Barcelona - Cadiz - Lisabon - New York.

Independence

Posljednji put, CONSTITUTION je krenuo na 51-dnevno kružno putovanje s polaskom 21. veljače 1961. iz New Yorka obuhvativši luke Tenerife, Madeira, Casablanca, Gibraltar, Palermo, La Valetta, Aleksandrija, Beirut, Haifa, Istanbul, Pirej, **Kotor**, Dubrovnik, Split, Venecija, Messina, Napulj, Genova, Leghom (Livorno), Cannes, Barcelona, Palma, Lisabon i New York.

Konkurencija zračnoga putničkog prometa u to je vrijeme presudila najvećem broju oceanskih linera, pa tako i blizancima American Export Linesa, koji su privremeno raspoređeni 1961. godine.

Američki Isbrandtsen Company preuzima 1962. većinski paket njihovih dionica pa se ime brodarka 1964. mijenja u American Export and Isbrandtsen Lines. CONSTITUTION i INDEPENDENCE ponovno su zaplovidili, opet se vratili i u Dubrovnik, ali ne zadugo jer su nakon loših financijskih rezultata još jednom raspoređeni 1968. te nakon šest godina mrtvog veza konačno i prodani. Time je ukinut putnički promet American Export Linesa, a kada se 1978. iz zajedničke kompanije povukao Isbrandtsen, iste je godine, nakon stečaja, ostatak flote preuzeo Farrell Lines. Tako je za sva vremena sa svjetskih oceana izbrisano veliko ime legendarnog američkog brodarka, koji je u svojoj bogatoj 60-godišnjoj povijesti gospodario s više od 200 trgovačkih brodova.

Independence

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe. Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća
- U Župnom uredu sv. Nikole na Prčanju

Tiskanje časopisa potpomogli:

- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE
- FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA CRNE GORE
- MARKO FRANOVIĆ, HRVATSKI DOBROTVOR, SYDNEY, AUSTRALIJA
- DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

Fond za zaštitu i ostvarivanje
manjinskih prava

Središnji državni ured
za Hrvate izvan
Republike Hrvatske

